

MINISTERSTWO FUNDUSZY I POLITYKI REGIONALNEJ

Sprawozdanie z realizacji rządowego Programu Dostępność Plus

2018 – 2025

według stanu na 31 grudnia 2019 r.

Styczeń 2020 roku

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Warszawa 2020

Opracowanie:

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

ul. Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa

<https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony>

Departament Europejskiego Funduszu Społecznego

tel. 22 273 80 50

fax. 22 273 89 08

e-mail: dostepnosc.plus@mfi.pr.gov.pl, sekretariatDZF@mfi.pr.gov.pl

SPIS TREŚCI

1. WYKAZ SKRÓTÓW	5
2. WSTĘP	8
3. KAMIENIE MIŁOWE PIERWSZEGO OKRESU REALIZACJI PROGRAMU DOSTĘPNOŚĆ PLUS.....	9
4. STRESZCZENIE.....	11
5. STAN REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH OBSZARÓW PROGRAMU DOSTĘPNOŚĆ PLUS.....	13
ARCHITEKTURA.....	13
Działanie 1. Budynki bez barier.....	14
Działanie 2. 100 gmin bez barier.....	17
Działanie 3. Służby architektoniczno-budowlane wrażliwe na dostępność	18
TRANSPORT	21
Działanie 4. Dostępny transport kolejowy	22
Działanie 5. Remont i przebudowa 200 stacji pasażerskich.....	24
Działanie 6. Dostępny transport zbiorowy	25
Działanie 7. Szkolenia dla pracowników sektora transportu.....	26
Działanie 8. Transportowa aplikacja mobilna	27
EDUKACJA	28
Działanie 9. 200 szkół bez barier	28
Działanie 10. Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.....	29
Działanie 11. Wsparcie edukacji włączającej	30
Działanie 12. Studia bez barier	32
Działanie 13. Dostępność w programach kształcenia	33
Działanie 14. Kadry dla edukacji włączającej	34
SŁUŻBA ZDROWIA.....	34
Działanie 15. 100 placówek służby zdrowia bez barier	35
Działanie 16. Dostępne usługi medyczne	36
CYFRYZACJA	38
Działanie 17. Dostępne serwisy internetowe i aplikacje mobilne	38
Działanie 18. Dostępne treści multimedialne	41
Działanie 19. Przyjazny urząd	43
USŁUGI.....	46
Działanie 21. Numer 112 dla wszystkich	46
Działanie 22. Mobilność	47

Działanie 23. Dostępne usługi społeczne.....	49
Działanie 24. Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej	50
Działanie 25. Kultura bez barier	51
Działanie 26. Sport, turystyka i rekreacja bez barier	54
Działanie 27. Praca w administracji.....	57
KONKURENCYJNOŚĆ	59
Działanie 28. Program badań nad dostępnością.....	59
Działanie 29. Innowacje społeczne jako „poligon” dostępności.....	60
Działanie 30. Dobry pomysł	60
Działanie 31. Centra wiedzy projektowania uniwersalnego.....	63
Działanie 32. Targi dostępności	64
Działanie 33. Marka „Dostępność”	65
KOORDYNACJA	65
Działanie 34. Polski Access Board.....	66
Działanie 35. Prawo dla dostępności	67
Działanie 36. Polskie Standardy Dostępności.....	69
Działanie 37. Procedury bez barier	70
Działanie 38. Współpraca na rzecz dostępności.....	71
Działanie 39. Zamówienia publiczne i inwestycje.....	73
Działanie 40. Certyfikacja na rzecz dostępności	74
Działanie 41. Monitoring polityk publicznych	75
Działanie 42. Potencjał organizacji pozarządowych.....	76
Działanie 43. Spójna polityka społeczna na rzecz dostępności	77
Działanie 44. Społeczna świadomość dostępności	77
6. KWESTIE MAJĄCE WPŁYW NA WYKONANIE PROGRAMU	
DOSTĘPNOŚĆ PLUS.....	82

1. WYKAZ SKRÓTÓW

BGK – Bank Gospodarstwa Krajowego
CAS – Centrum Analiz Strategicznych
COI – Centralny Ośrodek Informatyki
CPR – Centrum powiadamiania ratunkowego
DDOM – Dzienny Dom Opieki Medycznej
GOPR – Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
GUS – Główny Urząd Statystyczny
EAA – European Accessibility Act
FD – Fundusz Dostępności
FINA – FilMOTEKA Narodowa – Instytut Audiowizualny
FKRF – Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej
IP – Instytucja Pośrednicząca
ITS – Instytut Transportu Samochodowego
JST – Jednostki Samorządu Terytorialnego
KPK – Krajowy Program Kolejowy
KPRES – Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
KPRM – Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
KRRiT – Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji
MC – Ministerstwo Cyfryzacji
MK - Ministerstwo Klimatu
MS - Ministerstwo Sportu
MR - Ministerstwo Rozwoju
MSiT – Ministerstwo Sportu i Turystyki (od 15.11.2019 r. Ministerstwo Sportu)
MŚ – Ministerstwo Środowiska (od 15.11.2019 r. Ministerstwo Klimatu)
MŚP – Sektor małych i średnich przedsiębiorstw
MEN – Ministerstwo Edukacji Narodowej
MFiPR – Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (do 14.11.2019 r. Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju)
MI – Ministerstwo Infrastruktury
MiR – Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju (od 15.11.2019 r. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej)
MSWiA – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
MKiDN – Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MPiT – Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii (od 15.11.2019 r. Ministerstwo Rozwoju)

MNiSW – Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
MRiRW – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
MRPiPS – Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej
MZ – Ministerstwo Zdrowia
NASK – Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa
NCBiR – Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
ORE – Ośrodek Rozwoju Edukacji
ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych
PARP – Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PES – Podmioty Ekonomii Społecznej i Solidarnej
PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PISF – Polski Instytut Sztuki Filmowej
PJM – Polski Język Migowy
PKP – Polskie Koleje Państwowe S. A.
PKP Intercity – PKP Intercity S.A.
PLK – PKP Polskie Linie Kolejowe S. A.
PO IR – Program Operacyjny Inteligentny Rozwój
PO WER – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
POZ – Podstawowa Opieka Zdrowotna
PRM (ang. Passengers with Reduced Mobility) – Pasażerowie o ograniczonej sprawności ruchowej
PTTK – Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
RCL – Rządowe Centrum Legislacji
RPO – Regionalne Programy Operacyjne
RSO – Regionalny System Ostrzegania
SCWEW – Specjalistyczne Centra Wsparcia Edukacji Włączającej
SFWON – Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób Niepełnosprawnych (obecnie Fundusz Solidarnościowy)
SJM – System Językowo-Migowy
SOR – Strategia na Recz Odpowiedzialnego Rozwoju
TSI PRM – Rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 1300/2014/EU w sprawie technicznych specyfikacji interoperacyjności odnoszących się do dostępności systemu kolei Unii dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się (Dz. U. UE L 356 z 12.12.2014, s. 110–178)
TVP – Telewizja Polska
UKE – Urząd Komunikacji Elektronicznej
UOKIK – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
UTK – Urząd Transportu Kolejowego

UZP – Urząd Zamówień Publicznych

WCAG – Web Content Accessibility Guidelines

WHO – Światowa Organizacja Zdrowia

ZSK – Zintegrowany System Kwalifikacji

2. WSTĘP

Rządowy Program Dostępność Plus 2018-2025 (dalej jako „Program” lub „Program Dostępność Plus”) jest dokumentem, którego strategicznym celem jest zapewnienie równych możliwości udziału w życiu społecznym i publicznym wszystkim członkom społeczeństwa. Program należy uznać pod wieloma względami za wyjątkowy i nowatorski. Przemawia za tym zarówno tematyka Programu, która przed jego przyjęciem pozostawała w małym stopniu rozpoznawalna społecznie, szerokie spektrum oddziaływania – zarówno w kontekście jego odbiorców jak i obszarów, w których zaplanowano interwencje – oraz zintegrowany i współdzielony sposób jego realizacji.

Przede wszystkim jest to pierwszy tak kompleksowy Program, który włącza problematykę dostępności do wszystkich głównych polityk publicznych. Znalazło to swoje odzwierciedlenie przez realizację szeregu działań w 8 obszarach tematycznych tj. architekturze, transporcie, edukacji, służbie zdrowia, cyfryzacji, usługach, konkurencyjności i koordynacji. Taka konstrukcja wymusza zaangażowanie w realizację Programu bardzo wielu aktorów, w tym przede wszystkim przedstawicieli resortów odpowiedzialnych za poszczególne działy administracji, ale też samorządów czy podmiotów spoza sektora publicznego, których rolą powinno być tworzenie podstaw do urynkowania procesu dostępności i wykorzystania jego potencjału ekonomicznego. Adresatem Programu jest szerokie grono osób ze szczególnymi potrzebami, wśród których wyróżniono w szczególności dwie grupy – osoby z niepełnosprawnościami i osoby starsze, do których skierowana jest znaczna część zaplanowanych działań. Program wychodzi jednak poza klasyczne ramy Programu socjalnego, gdyż jego celem nie jest dystrybucja środków finansowych, tylko inwestycje społeczne i wdrożenie systemowej zmiany w zakresie dostosowania przestrzeni publicznej do zmieniających się potrzeb jej użytkowników. W efekcie, realizacja Programu przyniesie korzyści nie tylko indywidualnym osobom o obniżonej sprawności, motoryce czy percepcji, ale także przyszłym obywatelom i użytkownikom przestrzeni publicznej, korzystającym z miejsc publicznych, towarów i usług.

Po 1,5 roku realizacji Programu (od lipca 2018 roku do grudnia 2019 roku) osiągnięto już pierwsze sukcesy – zarówno w wymiarze inwestycyjnym, jak i pod kątem systemowym, poprzez realizację działań długofalowych. Dzięki Programowi w realizację idei dostępności udało się zaangażować nie tylko przedstawicieli strony rządowej, ale także środowisko samorządowe i liczne instytucje takie jak np. PFRON, UTK, UKE, GUS, PARP, KRRiT, uczelnie i instytuty badawcze, przedsiębiorców czy organizacje pozarządowe, działające w imieniu i na rzecz beneficjentów Programu. Dzięki temu dostępność jest zapewniana na wielu polach, wielotorowo, poprzez działania wieloaspektowe, które wymagają efektywnego skoordynowania i szerokiej współpracy. Po 1,5 roku od uruchomienia Programu realizowanych jest ok. 40 z 44 zaplanowanych w nim Działań, choć ich stopień realizacji i zaawansowania jest bardzo zróżnicowany. Poniżej przedstawiono najważniejsze inicjatywy podjęte w wymiarze systemowym. Następnie sprawozdanie prezentuje efekty realizacji Programu w ujęciu obszarowym, w podziale na poszczególne Działania z Programu.

3. KAMIENIE MIŁOWE PIERWSZEGO OKRESU REALIZACJI PROGRAMU DOSTĘPNOŚĆ PLUS

Do głównych działań, które zainicjowano podczas pierwszego 1,5 roku realizacji Programu zaliczyć można:

- wejście w życie *Ustawy z dnia 19 lipca 2019 roku o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* (Dz. U. z 2019 r. poz. 1696)¹, która określa obowiązki podmiotów publicznych w zakresie dostępności;
- wejście w życie *Ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 roku o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych* (Dz. U. z 2019 r. poz. 848)², która zobowiązuje sektor podmiotów publicznych do zwiększenia dostępności stron internetowych i aplikacji mobilnych w oparciu o wspólne wymogi dostępności;
- utworzenie Funduszu Dostępności, którego przeznaczeniem jest udzielanie atrakcyjnych finansowo pożyczek z przeznaczeniem na dostosowanie budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnictwa wielorodzinnego do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami;
- rozpoczęcie nowelizacji *Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 roku o warunkach technicznych i usytuowaniu budynków* (Dz.U. z 2019 r. poz. 1065)³, której celem jest szersze włączenie warunków dotyczących dostępności do przepisów prawa budowlanego;
- powołanie Rady Dostępności tj. grupy ekspertów, reprezentujących różne środowiska, a także organy władzy publicznej, które mogą wprowadzić dostępność jako zasadę horyzontalną do różnych polityk publicznych;
- podpisanie Partnerstwa na rzecz Dostępności jako zobowiązania do realizacji celów Programu Dostępność Plus (obecnie już 171 podmiotów);
- uruchomienie szeroko zakrojonej akcji informacyjnej na temat Programu Dostępność Plus. W okresie, którego dotyczy sprawozdanie ukazało się na ten temat ponad 500 publikacji. Prowadzone były także szerokie kampanie medialne i konkursy poszerzające wiedzę nt. dostępności i uwrażliwiające na potrzeby osób z niepełnosprawnościami;
- realizacja wielu działań inwestycyjnych w przestrzeni publicznej, uwzględniających kwestie dostępności.

Poniżej przedstawiono harmonogram najważniejszych wydarzeń związanych z implementacją Programu w okresie od jego uruchomienia do końca 2019 roku.

---

¹ Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/1696>

² Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/848>

³ Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/1065>

17 lipca 2018 roku - przyjęcie Programu Dostępność Plus przez Rząd

2-3 października 2018 roku - decyzja Komitetu Monitorującego PO WER o przeznaczeniu miliarda złotych na rzecz dostępności

22 listopada 2018 roku - pierwsze spotkanie Sygnatariuszy Partnerstwa na rzecz dostępności

20 grudnia 2018 roku - zarządzenie Ministra Inwestycji i Rozwoju (MliR) powołujące Radę Dostępności

25 lutego 2019 roku - pierwsze posiedzenie Rady Dostępności

23 maja 2019 roku - wejście w życie *Ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych*

1 lipca 2019 roku - podpisanie umowy pomiędzy MliR i BGK uruchamiającej Fundusz Dostępności w celu likwidacji barier architektonicznych

20 września 2019 roku - wejście w życie *Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom z szczególnymi potrzebami*

4 października 2019 roku - BGK uruchamia pożyczki z Funduszu Dostępności

4. STRESZCZENIE

W okresie od lipca 2018 roku do końca 2019 roku uruchomiono wiele projektów, konkursów i inicjatyw we wszystkich obszarach Programu. Szacuje się, że do końca 2019 roku na realizację celów Programu Dostępność Plus (w różnego typu trwających inicjatywach i inwestycjach publicznych) przeznaczonych zostało już ok. 5,7 mld zł.

ARCHITEKTURA

- uruchomienie Programu poprawy dostępności budynków mieszkalnictwa wielorodzinnego i użyteczności publicznej;
- Fundusz Dostępności - zapewnienie finansowania ww. programu;
- seria szkoleń dla służb architektoniczno-budowlanych pn. "Służby architektoniczno-budowlane wrażliwe na dostępność".

TRANSPORT

- zakup nowego taboru dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- szkolenia dla sektora transportu z zakresu praktycznego stosowania zasad dostępności;
- projekt PFRON pn. „Usługi indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych” - 150 gmin otrzyma granty na finansowanie usług transportu indywidualnego typu door-to-door.

EDUKACJA

- konkurs NCBiR pn. „Uczelnia dostępna” - likwidacja barier w dostępie do kształcenia na poziomie wyższym;
- konkurs pn. „Przestrzeń Dostępnej Szkoły” - opracowanie kompleksowego modelu "Dostępnej szkoły";
- konkurs pn. "uDOSTĘPniacze" - szkolenia dla nauczycieli i warsztaty dla uczniów.

SŁUŻBA ZDROWIA

- projekt MZ pn. „100 placówek służby zdrowia bez barier”;
- projekt pn. „Program zintegrowanych działań zdrowotnych, społecznych i socjalnych w procesie zdrowienia osób z doświadczeniem choroby psychicznej etap II”;
- standard dostępności dla Placówek Podstawowej Opieki Zdrowotnej.

CYFRYZACJA

- wejście w życie *ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych*;
- kwalifikacje rynkowe z zakresu dostępności cyfrowej;
- szkolenia dla pracowników administracji publicznej w zakresie dostępności cyfrowej;
- konkursy dla programistów na dostępne aplikacje mobilne pn. "HACKATON" i "HACKATON PLUS".

USŁUGI

- konkurs PFRON pn. „Stażysta Plus - aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych”;
- program PFRON pn. "Stabilne Zatrudnienie - osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”;
- projekt MSWiA na opracowanie aplikacji mobilnej pn. „Alarm 112”;
- projekt PFRON pn. "aPSYstent" - stworzenie systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników.
- projekt PFRON na dostępny transport indywidualny w gminach ("door to door").

KONKURENCYJNOŚĆ

- konkurs PARP dla MŚP pn. "Design dla przedsiębiorców" - finansowanie profesjonalnego procesu projektowego;
- konkurs PARP pn. "Badania na rynek" - finansowanie innowacyjnych produktów lub wdrożenia innowacyjnych procesów technologicznych;
- konkurs NCBiR pn. "Szybka Ścieżka Dostępność Plus" - dofinansowanie na badania przemysłowe i/lub eksperymentalne prace rozwojowe.

KOORDYNACJA

- *ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*;
- Rada Dostępności - powołanie i pierwsze posiedzenia;
- do Partnerstwa na rzecz Dostępności przystąpiło już 171 podmiotów.

5. STAN REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH OBSZARÓW PROGRAMU DOSTĘPNOŚĆ PLUS

ARCHITEKTURA

Interwencja w obszarze architektury, rozumianej, jako budynki użyteczności publicznej i mieszkalnictwa wielorodzinnego oraz w infrastrukturę przestrzeni publicznej, jest najbardziej społecznie oczekiwanym elementem Programu. O tak dużym zainteresowaniu decyduje w pierwszej kolejności skala potrzeb związanych z koniecznością wprowadzenia modernizacji i dostosowań budynków i miejsc już istniejących – ze względu na brak rozwiązań odpowiadających dynamice zmian społeczno-demograficznych na obszarze Polski. Liczba barier architektonicznych w istniejącym zasobie mieszkaniowym jest ogromna. Większość z budynków mających poniżej 5 kondygnacji, które jednocześnie są najpopularniejszymi budynkami w Polsce, nie posiada windy ani innych rozwiązań umożliwiających dostanie się na piętra osobie z obniżonym poziomem sprawności motorycznej. Jednocześnie szacuje się, że blisko połowę mieszkańców tego typu budynków, wzniesionych przed 1990 rokiem, stanowią osoby starsze.

Dlatego w Programie, już w pierwszym roku realizacji podjęto intensywne działania zarówno w sferze zmiany prawa budowlanego, opracowania i upowszechniania standardów dostępności architektonicznej, jak również wsparcia finansowego dla inwestycji modernizacyjnych na rzecz poprawy dostępności budynków. Uruchomiono także szereg działań szkoleniowych i doradczych, ukierunkowanych na wyposażenie przedstawicieli zawodów odpowiedzialnych za procesy projektowe i budowlane (architekci, inżynierowie budownictwa, pracownicy nadzoru budowlanego, konserwatorzy zabytków), czy podmiotów odpowiedzialnych za dystrybucję środków unijnych na cele inwestycyjne – w wiedzę na temat tego, jak uwzględniać dostępność w ich pracy. Większość zaplanowanych w Programie działań w tym obszarze jest więc już uruchomiona. W kolejnych latach trwania Programu działania te będą kontynuowane, a ich skala stopniowo będzie wzrastać. Wyzwaniem pozostaje znacząca skala nakładów finansowych, jakie konieczne są do poniesienia w celu likwidacji barier architektonicznych, a także zachęcenie jak największej liczby osób reprezentujących ww. obszary zawodowe do udziału w szkoleniach lub innych formach podnoszenia kwalifikacji z zakresu zapewniania dostępności.

Działanie 1. Budynki bez barier

I. Nowelizacja przepisów ustawy Prawo budowlane

W ramach działań na gruncie prawnym, *Ustawą z dnia 5 lipca 2018 roku o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1496 ze zm.)⁴ wprowadzono zmiany przepisów w *Ustawie z dnia 7 lipca 1994 roku – Prawo budowlane* (Dz. U. z 2019 r. poz. 1186 ze zm.)⁵. Polegały one m.in. na wprowadzeniu do tego aktu odwołania do konwencyjnej definicji osoby niepełnosprawnej oraz wskazania zarówno osób z niepełnosprawnościami jak i osób starszych jako grup, którym w procesie projektowania i budowania nowych obiektów powinno zapewnić się niezbędne warunki do korzystania z nich. Zmienione zapisy ustawy stworzyły podstawę do tego, by nowe budynki użyteczności publicznej i wielorodzinne budynki mieszkalne, uwzględniały potrzeby i możliwości osób w szczególnej sytuacji życiowej tj. osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, czy rodzin z małymi dziećmi. Ponadto, nowa regulacja uwzględniła potrzeby osób z niepełnosprawnościami innymi niż wyłącznie niepełnosprawność ruchowa (co dotychczas nie było standardem). Wprowadzono również wymóg zapewnienia minimalnego udziału lokali mieszkalnych dostępnych dla osób o szczególnych potrzebach, co oznacza, że przynajmniej część mieszkań będzie spełniała parametry, które pozwolą je uznać za dostępne.

Wymóg dostępności architektonicznej mieszkań dotyczy w szczególności konieczności instalacji dźwigów osobowych, odpowiedniej szerokości korytarzy, drzwi bez progów, zarówno w części wspólnej budynku, jak i w mieszkaniach. Spełnienie tych wymogów będzie wykazywane w projekcie architektoniczno-budowlanym, a organy nadzoru budowlanego będą zobowiązane do weryfikowania projektu pod kątem zapewnienia dostępności na etapie kontroli, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na użytkowanie. Znowelizowana ustawa, zabrania także jakichkolwiek odstępstw od przepisów techniczno-budowlanych, które mogłyby wpłynąć negatywnie na poziom dostępności budynków.

Dodatkowo, ustawa otworzyła drogę do nowelizacji pod kątem dostępności *Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie* (Dz.U z 2019 r. poz. 1065)⁶, a także ok. 20 innych rozporządzeń definiujących jakość przestrzeni publicznej. Proces ten został rozpoczęty i będzie kontynuowany w ciągu najbliższych 3 lat – dzięki czemu przepisy prawa budowlanego i dotyczącego wszystkich obiektów i instalacji w przestrzeni publicznej zostaną dodatkowo wzmocnione pod kątem poprawy dostępności.

W MliR rozpoczęły się prace nad nowelizacją *Rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie*, w ramach której zaproponowano szereg zmian służących zapewnieniu większej dostępności nowych inwestycji. Jest to jeden z podstawowych aktów prawnych opisujący parametry

⁴ Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2018/pozycja/1496>

⁵ Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/1186>

⁶ Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/1065>

techniczne, jakie muszą zostać zachowane przy projektowaniu, a następnie budowie budynków i ich najbliższego otoczenia (garaże, miejsca postojowe, miejsca składowania odpadów). W noweli rozporządzenia planowane jest m.in. wprowadzenie modyfikacji przepisów dotyczących instalacji wind, które miałyby być umieszczane w niektórych budynkach mających także, mniej niż 5 kondygnacji (odpowiedź na problem „wieźniów 4 piętra”). Zaproponowane zostaną też nowe regulacje, dotyczące zapewnienia rozwiązań ułatwiających korzystanie z mieszkań i przestrzeni wspólnych przez osoby z niepełnosprawnościami np. odpowiednie przestrzenie manewrowe, konieczność stosowania rozwiązań bezprogowych, odpowiednie oznaczenie stopni itp. Projekt nowelizacji został poddany uzgodnieniom wewnątrzresortowym. W obecnej chwili trwają prace nad opracowaniem nowej wersji projektu.

II. Standardy dostępności dla inwestycji EFSI

Niezależnie od zmian na gruncie prawa, które są wdrażane w dłuższej perspektywie czasowej, w MliR równoległe do prac nad Programem prowadzono także prace nad standardami dostępności. Ich celem było wprowadzanie rozwiązań na rzecz dostępności jeszcze przed wejściem w życie odpowiednich przepisów prawa, a także w taki sposób, aby umożliwić ich elastyczne zastosowanie – co jest możliwe m.in. dzięki wytycznym, a nie tylko regulacjom prawnym. Wobec przyjętego sposobu finansowania Programu, opartego w znacznej części na zaangażowaniu środków z funduszy europejskich, kluczowe było zapewnienie realizacji zasad dostępności w projektach finansowanych z ww. źródeł. W kwietniu 2018 roku powstały w MliR *Standardy dostępności dla polityki spójności 2014-2020*⁷, w ramach których przygotowano, m.in. standard cyfrowy, dotyczący wszelkiego sprzętu zakupionego ze środków z UE, standard architektoniczny zawierający zestaw wymagań dla budynków i ich wyposażenia, a także standard w zakresie infrastruktury transportowej i środków komunikacji publicznej zakupionych, czy remontowanych z udziałem środków UE. Standardy te zostały włączone do *Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*⁸, w związku z czym stały się wymogami obowiązującymi przy realizacji wszystkich inwestycji infrastrukturalnych dofinansowanych ze środków europejskich.

Dodatkowo, w ramach rozwijania i propagowania wiedzy nt. dostępności w szczególności w kręgach zawodowych związanych z architekturą, przygotowano w MliR poradnik pn. *Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami uwzględniające koncepcję uniwersalnego projektowania*⁹. Opracowanie ma formę wytycznych dla architektów i inżynierów budownictwa w zakresie kompleksowego dostosowania projektowanych budynków do potrzeb

⁷ Link: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/wytyczne-w-zakresie-realizacji-zasady-rownosci-szans-i-niedyskryminacji-oraz-zasady-rownosci-szans/>

⁸ Link: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/wytyczne-w-zakresie-realizacji-zasady-rownosci-szans-i-niedyskryminacji-oraz-zasady-rownosci-szans/>

⁹ Link: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/standardy-dostepnosci-budynkow-dla-osob-z-niepelnosprawnościami>

osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Założeniem dokumentu jest wskazanie rozwiązań zmierzających do poprawy funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami, co niewątpliwie będzie miało pozytywny wpływ również na inne grupy społeczne, np. osoby starsze lub rodziców z małymi dziećmi.

Z myślą o bieżącej aktualizacji informacji zawartych w poradniku uruchomiony został także portal budowlaneabc.gov.pl. Informacje zawarte w tych źródłach są wykorzystywane m.in. do budowy programów szkoleniowych dla kadr administracji publicznej zaangażowanych w procesy planowania przestrzennego i inwestycyjno-budowlanego (o czym szerzej w opisie Działania 3), oraz służą wszystkim inwestorom wskazując bezpośrednio jakie rozwiązania należy przyjmować, by zapewnić dostępność nowej inwestycji. Standardy zostały również uzupełnione o modele 3D lokali mieszkalnych M1 i M3. Przedstawiono na nich przykłady rozwiązań zalecanych do zastosowania przy projektowaniu mieszkań dostępnych, dostosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym przede wszystkim poruszających się na wózkach inwalidzkich.

III. Program likwidacji barier architektonicznych

Program poprawy dostępności budynków dla osób ze szczególnymi potrzebami został zapoczątkowany już w lipcu 2019 roku, kiedy zawarta została pierwsza umowa pomiędzy MliR, a Bankiem Gospodarstwa Krajowego (BGK), dotycząca dysponowania środkami przeznaczonymi na ten cel.

Od momentu wejścia w życie *Ustawy z dnia 19 lipca 2019 roku o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, źródłem finansowania tych działań jest Fundusz Dostępności. Do końca 2019 roku MFiPR przeznaczył na Fundusz Dostępności środki w wysokości ok. 44,5 mln zł, które w kolejnych latach będą sukcesywnie zwiększane. Ponadto, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) uzupełnił działania dostępne w ramach FD środkami własnymi w wysokości 50 mln zł (w 2019 roku) pochodzącymi z programu Rady Nadzorczej „Wyrównywanie różnic między regionami III”. Środki te są kierowane do beneficjentów pożyczek z BGK i pozwalają na obniżenie kapitału pożyczki pozostającej do spłaty.

Fundusz Dostępności dedykowany jest głównie dla sektora publicznego oraz spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych na terenie całego kraju. Na wsparcie liczyć mogą również szkoły wyższe, jednostki naukowe oraz instytucje kultury. Inwestycje poprawiające dostępność, na które udzielane jest wsparcie, to np. montaż windy w budynkach wielokondygnacyjnych, instalacja uchwytów i poręczy, podjazdów, mechanizmów automatycznego otwierania drzwi i okien, widofonów i wiele innych.

Z Funduszu udzielane są częściowo umarzalne (do 40%), preferencyjne pożyczki na inwestycje związane z zapewnieniem dostępności w budynkach. Katalog wydatków kwalifikowalnych inwestycji, obejmuje wszelkie prace budowlane oraz materiały budowlane i środki trwałe, projekty techniczne niezbędne do realizacji inwestycji, polegającej na poprawie dostępności budynków. Inwestycje objęte wsparciem mogą dotyczyć zarówno przebudowy, rozbudowy lub modernizacji budynków oraz terenów

bezpośrednio wokół nich, których zagospodarowanie warunkuje dostępność dla wskazanej grupy docelowej.

Na przełomie 2019 roku i 2020 roku złożono pierwsze wnioski udzielenie pożyczki z Funduszu Dostępności (6 wniosków).

IV. Ekspertyza w zakresie możliwości montażu dźwigów osobowych w budynkach mieszkalnictwa wielorodzinnego

W lipcu 2019 roku na zlecenie MliR przygotowana została szczegółowa ekspertyza, w zakresie szacunkowych kosztów oraz warunków prawno-organizacyjnych montażu dźwigów osobowych w budynkach mieszkalnictwa wielorodzinnego.

Ekspertyza wykazała m.in., że w przypadku wyposażenia istniejącego budynku w dźwig/dźwigi osobowe lub osobowo-towarowe, jedno urządzenie dźwigowe będzie najczęściej obsługiwać od 6 do 16 lokali mieszkalnych, a średnie wartości kosztów inwestycji polegających na budowie szybu i montażu dźwigu w istniejących budynkach mieszkalnych wielorodzinnych wynoszą od ok. 335 tys. zł do nawet ok. 600 tys. zł, w tym dla najpopularniejszych budynków o 4-5 kondygnacjach od ok. 391 tys. zł do ok. 491 tys. zł.

Kluczową decyzją inicjującą faktyczne przeprowadzenie inwestycji jest uzyskanie zgody właścicieli/współwłaścicieli budynku na montaż dźwigu. W zdecydowanej większości przypadków, budynki niewyposażone w dźwigi pozwalają, z punktu widzenia architektonicznego, konstrukcyjnego i technicznego, na dobudowanie lub wbudowanie szybu dźwigowego. Brak możliwości wyposażenia budynku w dźwig najczęściej jest związany z jego lokalizacją bądź ma podłoże formalno-prawne.

Działanie 2. 100 gmin bez barier

Dostępność przestrzeni publicznej coraz częściej jest dostrzegana jako element usprawniający funkcjonowanie dużych aglomeracji miejskich. Jednostki te, w większym stopniu wdrażają rozwiązania bazujące na uniwersalnym projektowaniu, czyli użyteczności dla jak największej liczby ludności. Idea ta, powinna być tak samo widoczna na poziomie mniejszych miejscowości jako element zapewniania dostępności. Dlatego też, w Programie Dostępność Plus przewidziano wsparcie dla wybranych gmin, które otrzymają doradztwo w oparciu o przeprowadzone audyty przestrzeni miejskich celem opracowania indywidualnych planów poprawy dostępności swojej przestrzeni publicznej.

W maju 2019 roku ze środków Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2014–2021, w ramach Programu pn. „Rozwój lokalny” uruchomiono już konkurs pilotażowy, dla pierwszych kilkunastu miast w tym zakresie. Inicjatywa jest skierowana do 255 małych i średnich miast o najtrudniejszej sytuacji społecznej i gospodarczej, wskazanych w *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*¹⁰. Celem konkursu jest wsparcie małych i średnich miast w wypracowaniu i wdrożeniu przez nie zrównoważonego i systemowego podejścia do rozwoju lokalnego służącego podniesieniu standardu życia ich mieszkańców.

¹⁰ Link: <https://www.gov.pl/web/inwestycje-rozwoj/strategia-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju>

W pierwszym z dwóch etapów konkursu, każde miasto zobligowano do sporządzenia zarysu projektu rozwojowego, służącego poprawie jego funkcjonowania w aspekcie środowiskowym, społecznym, gospodarczym oraz instytucjonalnym. W 2019 roku wybrano 54 miasta, które będą miały szansę przedstawić kompletną propozycję swoich strategii i zaplanowania działań zorientowanych m. in. na potrzeby starzejącego się społeczeństwa. Jednym z obligatoryjnych elementów każdego ocenianego projektu w obszarze społecznym jest wdrażanie standardów dostępności zgodnie z założeniami Programu. Dzięki temu, usługi świadczone w miastach biorących udział w konkursie, np. organizowane w nim wydarzenia kulturalne, czy działania animacyjne, a także jego zagospodarowanie przestrzenne, będą planowane z uwzględnieniem szczególnych potrzeb różnych grupy mieszkańców – w tym seniorów, osób z niepełnosprawnościami, czy osób z czasowym obniżonym poziomem sprawności. W drugim etapie konkursu najlepsze 15 spośród złożonych projektów otrzyma dofinansowanie wysokości od 3 do 10 mln euro na wdrożenie opracowanych pomysłów. Miasta, które nie zakwalifikują się do finałowej „15tki” i nie uzyskają pełnego dofinansowania swoich projektów, nadal będą mogły ubiegać się o granty wysokości do 100 tys. zł na realizację części zadań związanych z obszarem dostępności.

Działanie 3. Służby architektoniczno-budowlane wrażliwe na dostępność

Aby zapewnić, że nowe przepisy prawa i nowe inwestycje budowlane będą realizowane zgodnie z ideą dostępności, zaplanowano wsparcie edukacyjne kierowane do grup zawodowych odpowiedzialnych za praktyczne wykonanie tych przepisów. Wdrożenie dostępności wymaga zapewnienia kompetentnych kadr i służb architektoniczno-budowlanych. W Polsce, tylko w samym 2017 roku rozpoczęto budowę ponad 224 tys. budynków, a oddano do użytkowania 166,5 tys. obiektów budowlanych. Dane te, pokazują potencjalną skalę zapotrzebowania na realizację czynności przez pracowników nadzoru budowlanego, które wobec planowanych zmian w przepisach (m.in. *Rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie*), będą obejmowały także w większym stopniu elementy zapewnienia dostępności.

I. Szkolenia dla służb architektoniczno-budowlanych

Stąd też, w pierwszym roku realizacji Programu, MliR uruchomiło projekt pn. „Blżej dostępności” (realizowany przez Fundację TUS, Spółdzielnię Socjalną FADO i Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego), dofinansowany ze środków PO WER. Szkoleniami dotyczącymi dostępności objęci są pracownicy administracji publicznej wykonujących zadania związane z planowaniem przestrzennym i procesem inwestycyjno-budowlanym (kadry planowania przestrzennego, w tym pracownicy gmin biorących udział w postępowaniu o wydanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu oraz opracowujący projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, służby konserwatorskie, pracownicy organów administracji architektoniczno-budowlanej, inżynierowie budownictwa, infrastruktury, drogownictwa). W trakcie szkoleń uczestnicy zdobywają wiedzę w zakresie projektowania uniwersalnego oraz poznają parametry techniczne związane

z funkcjonowaniem osób z różnym rodzajem niepełnosprawności w przestrzeniach takich jak mieszkanie, centrum handlowe czy park. Do końca 2019 roku zrealizowano 86 szkoleń dla 1116 osób. Wśród osób przeszkolonych znaleźli się przedstawiciele 533 urzędów, w tym 268 osób z kadr planowania przestrzennego, 624 pracowników administracji architektoniczno-budowlanej oraz inwestycyjno-budowlanej, 200 pracowników nadzoru budowlanego oraz 24 osoby reprezentujących służby konserwatorskie. Szkolenia realizowane są m.in.

w Warszawie, Łodzi i Krakowie. Na realizację projektu przewidziano ok. 2 mln zł. W 2020 roku planowana jest kontynuacja działań szkoleniowych dla ok 3,5 tys. osób, także z innych grup zawodowych takich jak architekci, projektanci, inwestorzy. Wiedza w zakresie dostępności w tych kręgach zawodowych jest podstawą dla zwiększenia szans na szerokie wdrożenie założeń budowy dostępnej przestrzeni publicznej. Na kontynuację działań szkoleniowych w 2020 roku wstępnie zaplanowano kwotę 5 mln zł.

II. Zmiana rozporządzenia w sprawie standardu kształcenia architekta

Z myślą o zwiększeniu świadomości i wiedzy architektów na temat dostępności, zaproponowano zmianę Załącznika Nr 1. *Standard kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu architekta* do *Rozporządzenia w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu architekta (Dz. U. z 2019 r. poz. 1359)*¹¹. Zaproponowano, by w efektach uczenia się znalazły się zasady projektowania uniwersalnego jako projektowania przestrzeni i budynków dostępnych dla wszystkich użytkowników, w tym dla osób z niepełnosprawnościami. Dzięki zmianie zakresu nauczania w ww. obszarze, możliwe będzie szersze zapoznanie osób wykonujących zawód architekta z charakterystyką głównych typów niepełnosprawności i sposobu użytkowania przez nie różnego rodzaju przestrzeni (mieszkania, budynku, parku, ulicy). Rozporządzenie w nowym kształcie wejdzie w życie w roku akademickim 2020/2021, z uwagi na konieczny okres przygotowania zmian w programach studiów uczelni wyższych.

III. Inne formy wsparcia w zakresie dostępności architektonicznej

W celu poszerzania wiedzy na temat rozwiązań wspierających dostępność i dobrych praktyk w tym zakresie, MliR (obecnie Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej) korzysta z wzorów wypracowanych w państwach takich jak Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, czy kraje skandynawskie, mających dużo dłuższą tradycję myślenia w kategoriach dostępności. Cennym źródłem informacji w tym obszarze są różnego rodzaju opracowania powstające w tych państwach, dlatego MliR przetłumaczyło na język polski m.in. podręcznik *Americans with Disabilities Act (ADA) Accessibility Guidelines for Buildings and Facilities*. Są to wytyczne, które mogą zostać wykorzystane przy projektowaniu dostępnych budynków. Źródło to, jest wykorzystywane przy bieżących pracach MliR/MFiPR związanych z koordynacją dostępności. Będzie ono, także przekazywane ekspertom współpracującym w ramach planowanego do uruchomienia w I półroczu 2020 roku doradztwa

---

¹¹ Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/1359>

służącego m.in. przeglądom i aktualizacji już funkcjonujących standardów w obszarze dostępności architektonicznej.

Ponadto, mając na uwadze potrzebę wsparcia instytucji publicznych w realizacji nałożonych na nie obowiązków w zakresie zapewniania dostępności architektonicznej, wynikających z *Ustawy z dnia 19 lipca 2019 roku o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, MFiPR planuje także w 2020 roku uruchomienie ośrodka wsparcia dla inwestorów publicznych. Będzie on udzielał wyjaśnień i konsultował planowane przez dany podmiot rozwiązania służące spełnieniu wymogów dostępności przez konkretną instytucję publiczną. Wsparcie będzie dotyczyło zarówno audytów dostępności, jak projektowania rozwiązań zapewniających dostępność w istniejących albo projektowanych obiektach/przestrzeniach publicznych. Na konkurs w tym zakresie zaplanowano kwotę ponad 6 mln zł.

TRANSPORT

Transport to drugi obok architektury obszar, który był zgłaszany przez środowiska osób z niepełnosprawnościami jako wymagający niezwłocznej poprawy w zakresie dostępności. Uwagi kierowane w ramach konsultacji społecznych Programu Dostępność Plus, wskazywały na ryzyko marginalizacji, poprzez wszelkiego rodzaju bariery w dostępie do środków transportu i mobilności, które stanowią podstawę funkcjonowania nowoczesnego społeczeństwa. I choć w kwestii dostępności środków transportu wiele się zmienia na lepsze, to wciąż zdecydowana większość taboru pochodzi z czasów, kiedy dostępność nie była w ogóle brana pod uwagę.

Dotyczy to, nie tylko samych pojazdów jak: tramwaje, autobusy czy pociągi, ale również całej infrastruktury okołotransportowej. Jakość, dostępność i niezawodność usług transportowych będą w nadchodzących latach coraz ważniejsze, wobec zmian gospodarczych związanych z ochroną środowiska, czy zmianami demograficznymi. Możliwość przemieszczania się nie powinna być zatem warunkowana pełną sprawnością pasażera. Warto przy tym podkreślić, że proces adaptacji usług transportowych służy nie tylko osobom z niepełnosprawnościami. Wprowadzane usprawnienia – takie jak np. niskopodłogowy tabor czy poręcze, mogą służyć także innym pasażerom komunikacji publicznej, w tym: rodzicom i opiekunom z wózkami dziecięcymi, osobom starszym itd. Z kolei systemy audiowizualnej informacji pasażerskiej, która przeznaczona jest głównie dla osób niewidomych i słabowidzących, znacznie ułatwiają podróżowanie np. turystom i innym osobom spoza danego miasta.

Transport jest obszarem wymagającym zmian zarówno w zakresie inwestycyjnym, jak i systemowym. Biorąc pod uwagę wysokie koszty niezbędnych zmian oraz ze względu na specyfikę i długofalowe oddziaływanie prowadzonych inwestycji, na ten cel skierowano największe środki finansowe Programu Dostępność Plus. Jest to uwarunkowane przede wszystkim znaczącą skalą realizacji Krajowego Programu Kolejowego¹² do 2023 roku, który jako program wieloletni obejmuje inwestycje na kwotę łączną ok. 70 mld zł. Znaczna część z tych inwestycji jest przeprowadzana zgodnie z ideą dostępności – w tym m.in. wymiana i modernizacja taboru kolejowego, remont i przebudowa stacji pasażerskich (dworców i przystanków), remonty peronów i otoczenia dworców. Obok kolei, główne działania w obszarze transportu polegają na wymianie i modernizacji taboru (zakup nowych pojazdów), szkoleniach dla pracowników sektora transportu zbiorowego oraz rozwoju nowoczesnych form komunikacji i informacji pasażerskiej (np. aplikacja mobilna wpierająca cały proces podróży osób ze szczególnymi potrzebami). Obok transportu zbiorowego, jednym z celów programu jest rozwój transportu indywidualnego i zapewnienie większej mobilności osób o szczególnych potrzebach.

---

¹² Link: <https://www.gov.pl/web/infrastruktura/krajowy-program-kolejowy>

Działanie 4. Dostępny transport kolejowy

Warunki jakie powinien spełniać dostępny tabor kolejowy zostały określone przez Komisję Europejską w postaci rozporządzenia TSI PRM. Rozporządzenie stanowi, jak musi wyglądać infrastruktura i tabor kolejowy w krajach Unii Europejskiej pod kątem zapewnienia ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i osób o ograniczonej mobilności. Rozporządzenie weszło w życie 1 stycznia 2015 roku i ma zastosowanie dla nowego taboru i nowo powstającej infrastruktury. Wdrażanie interoperacyjności ma na celu zharmonizowanie wymagań technicznych w zakresie dostępności na poziomie Unii Europejskiej. W tym celu Ministerstwo Infrastruktury (MI) opracowało Krajowy Plan Wdrażania Technicznych Specyfikacji Interoperacyjności, odnoszących się do dostępności systemu kolei Unii dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się. Plan ten, pomoże w sposób jednolity stopniowo likwidować wiele barier architektonicznych, w tym na przykład: zainstalować windy, wybudować tunele z pochylniami oraz zamontować płyty antypoślizgowe na krawężniach peronowych.

W ramach realizacji działań na rzecz dostępności, w MI powołany został *Zespół do spraw przestrzegania praw pasażerów, w tym obsługi osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej*. Celem prac Zespołu jest omówienie, analiza oraz wypracowanie rozwiązań w zakresie praw pasażerów, w tym obsługi osób z niepełnosprawnościami oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej, a także monitorowanie postępów w zakresie dostosowania infrastruktury oraz taboru do standardów TSI-PRM. Dotychczas odbyło się 8 spotkań Zespołu w dniach: 22 marca, 9 maja, 27 czerwca, 25 lipca, 5 września, 7 października, 20 listopada i 11 grudnia 2019 roku.

Ponadto, w 2019 roku Prezes Urzędu Transportu Kolejowego (UTK) zainicjował *Forum UTK na rzecz dostępnej kolei*, do współpracy w ramach którego zaprosił reprezentatywne instytucje i organizacje społeczne (np. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Polski Związek Niewidomych, Polski Związek Głuchych), a także fundacje, stowarzyszenia i przedstawiciele nauki działających na rzecz projektowania uniwersalnego oraz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami. Celem *Forum* jest identyfikowanie różnorodnych barier utrudniających korzystanie przez część grup społecznych z usług kolei, dyskusja, konsultowanie rozwiązań mogących poprawić ten stan rzeczy i doradzanie Prezesowi UTK w przedmiocie pożądanых działań w tym obszarze.

Ponadto, przy Prezesie UTK funkcjonuje Zespół zadaniowy ds. osób o ograniczonej możliwości poruszania się, w skład którego wchodzi przedstawiciele pasażerskich przewoźników kolejowych, zarządców infrastruktury oraz PKP S.A. Celem prac Zespołu jest wdrażanie spójnych działań na rzecz poprawy szeroko rozumianej dostępności transportu kolejowego dla osób z niepełnosprawnością oraz omawianie bieżących problemów i inicjatyw w tym zakresie. Do najważniejszych obszarów prac Zespołu w 2019 roku zaliczyć można, przede wszystkim wdrożenie spójnego formularza zgłoszenia potrzeby pomocy podczas podróży u wszystkich przewoźników kolejowych, opracowanie projektu jednolitych standardów planów

multisensorycznych dworców kolejowych oraz uproszczenie i ujednoczenie procedur obsługi pasażerów z niepełnosprawnością.

Założenia, postępy w realizacji oraz nowe projekty w ramach Programu Dostępność Plus również są przedmiotem prac zarówno Forum, jak i Zespołu zadaniowego.

W realizację Programu, zaangażowana jest także spółka PKP, która jest sygnatariuszem *Partnerstwa na rzecz dostępności*. W 2019 roku spółka podjęła szereg działań na rzecz poprawy dostępności transportu kolejowego, dzięki którym:

- opracowano jednolity standard map dotykowych, przyjęty wewnętrznie do stosowania i przekazany do konsultacji na poziomie krajowym (Rada Ekspertów do spraw osób o ograniczonej możliwości poruszania się przy Prezesie UTK);
- opracowano standard jednolitego oznakowania stacji pasażerskich z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
- podjęto konsultacje z firmami informatycznymi w sprawie możliwości technologicznych systemu nawigacji dla stacji pasażerskich.

W ramach *Krajowego Programu Kolejowego*, do 2023 roku spółka PKP będzie kontynuowała realizację ponad 220 projektów modernizacyjnych na kwotę ponad 70 mld zł. Realizacja tych projektów z pewnością przyczyni się do poprawy dostępności polskiej kolei.

Działania w zakresie poprawy taboru kolejowego prowadzi między innymi spółka PKP Intercity – również sygnatariusz *Partnerstwa na rzecz dostępności*. Aktualnie w spółce PKP Intercity do przewozów pasażerskich wykorzystywane są 104 wagony dostosowane do przewozu osób na wózkach i 60 elektrycznych zespołów trakcyjnych dostosowanych do przewozu osób na wózkach.

Dzięki podpisanej w 2019 roku umowie z firmą Stadler, Spółka pozyska 12 nowych elektrycznych zespołów trakcyjnych, które będą dostosowane dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób podróżujących z dziećmi. Dostawa taboru nastąpi w dwóch etapach. Dwie pierwsze jednostki zostaną oddane do użytku w czasie 18 miesięcy od podpisania umowy, a kolejne zespoły trakcyjne będą dostarczone w ciągu 48 miesięcy od podpisania umowy.

W czerwcu 2019 roku podpisano również umowę na przeprowadzenie naprawy 14 składów taboru. Pojazdy uzyskają m.in. nowe rozplanowanie miejsc oraz ułatwienia dla osób z niepełnosprawnościami. Pierwsze dwa pojazdy zostaną przekazane do PKP Intercity w terminie 730 dni od podpisania umowy. Natomiast wszystkie pojazdy po naprawie będą dostarczone w terminie 48 miesięcy od jej podpisania. Ponadto realizowany jest obecnie przez H. Cegielski - Fabryka Pojazdów Szynowych Sp. z o.o. kontrakt na dostawę nowych wagonów, w ramach którego dostarczonych zostanie 10 wagonów dostosowanych do przewozu osób z niepełnosprawnościami.

W ramach dwóch projektów pn. „Kolej na dobre połączenia – unowocześnienie wagonów i lokomotyw dla PKP Intercity S.A.” oraz pn. „Przyspieszamy komfortowo – unowocześnianie wagonów i zakup lokomotyw dla PKP Intercity S.A.” Spółka podpisała z firmą PESA Bydgoszcz S.A. umowę na wykonanie modernizacji

60 wagonów, w efekcie czego na torach pojawią się także pierwsze wagony wielofunkcyjne typu COMBO z przedziałami dla osób niepełnosprawnych ruchowo oraz dla rowerzystów. Inwestycja ta, pozwoli na zaspokojenie potrzeb wynikających z rozszerzanej oferty przewozowej oraz będzie skutkowała pozyskaniem większej liczby pasażerów w związku z zaoferowaniem zmodernizowanego taboru dostosowanego do potrzeb podróżnych o różnych potrzebach (osoby niepełnosprawne, podróżujących z rowerami, matki z dziećmi, itd.).

Działanie 5. Remont i przebudowa 200 stacji pasażerskich

Inwestycje prowadzone przez PKP i PKP PLK w 2019 roku związane były z budową nowych lub przebudową istniejących peronów z uwzględnieniem potrzeb osób o ograniczonej możliwości poruszania się zgodnie z TSI PRM i realizowane są w ramach projektów zawartych w KPK.

W ramach inwestycji dworcowych PKP w okresie od lipca 2018 roku do czerwca 2019 roku oddano 11 obiektów dworcowych w pełni dostosowanych do obsługi osób o ograniczonej mobilności, w tym z dysfunkcjami zdrowotnymi, osób starszych, podróżujących z małymi dziećmi i innych. W nowych obiektach uwzględnione zostały w szczególności systemy ułatwiające poruszanie się osobom niewidomym i słabowidzącym i urządzenia komunikacji pionowej (schody, pochylnie, dźwigi osobowe, platformy). Zlikwidowane zostały bariery architektoniczne takie jak: progi, zbyt wąskie przejścia czy nierówna posadzka. Zastosowano również tablice multisensoryczne (dotykowe), ścieżki prowadzące dla osób niewidomych i niedowidzących oraz oznaczenia w alfabecie Braille'a. Wyznaczono dedykowane miejsca parkingowe dla osób z niepełnosprawnościami, instalowane są pętle indukcyjne oraz obniżane okienka kasowe w celu obsługi np. osób poruszających się na wózkach.

Podróżni mogą już korzystać z nowej infrastruktury dworcowej m.in. na stacjach:

- Poznań Zachodni, data oddania: 5 października 2018 roku;
- Święta Katarzyna, data oddania: 8 października 2018 roku;
- Siechnice, data oddania: 8 października 2018 roku;
- Żerniki Wrocławskie-Smardzów, data oddania: 8 października 2018 roku;
- Poznań Garbary, data oddania: 14 października 2018 roku;
- Jawor, data oddania: 21 grudnia 2018 roku;
- Strzelin, data oddania: 21 grudnia 2018 roku;
- Chojnów, data oddania: 5 kwietnia 2019 roku;
- Żagań, data oddania: 10 maja 2019 roku;
- Pruszków, data oddania: 17 maja 2019 roku;
- Zgorzelec Ujazd, data oddania: 24 maja 2019 roku;

Obecnie powstają również innowacyjne Dworce Systemowe, na których zastosowano nowatorskie, proekologiczne rozwiązania. Z tego rodzaju obiektów korzystają już pasażerowie w Nasielsku, Mławie, Ciechanowie czy Strzelcach Krajeńskich.

W okresie od lipca 2018 roku do grudnia 2019 roku liczba nowych lub przebudowanych peronów z uwzględnieniem osób o ograniczonej możliwości poruszania się (zgodnie z TSI PRM) wyniosła 408, a w przypadku 291 peronów prace w tym zakresie zostały rozpoczęte.

Działanie 6. Dostępny transport zbiorowy

Dostosowanie komunikacji miejskiej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami to, przede wszystkim wymiana taboru na niskopodłogowy, ale także zapewnienie odpowiedniej informacji pasażerskiej – dźwiękowej i wizualnej – wewnątrz i na zewnątrz pojazdu.

Do tej pory w ramach Działania, zakupiono:

- 314 sztuk taboru komunikacji miejskiej (z wykorzystaniem środków Programu Operacyjnego Polska Wschodnia), dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym: 4 tramwaje – Olsztyn, 40 trolejbusów – Lublin i 270 autobusów (w tym: Białystok: 60, Lublin: 55, Rzeszów: 130, Kielce: 25);
- 16 autobusów (o najmniejszej emisji CO² i zanieczyszczeń), przystosowanych do obsługi osób z niepełnosprawnościami, które będą wykorzystywane przez gminę i miasto Stargard;
- 6 autobusów, przystosowanych do obsługi osób z niepełnosprawnościami, które będą wykorzystywane w Świnoujściu.

W 2020 roku planowane jest zlecenie ekspertyzy, która będzie miała na celu z jednej strony dokonanie przeglądu przepisów prawa krajowego w obszarze transportu zbiorowego pod kątem dostępności i rewizję rozwiązań zagranicznych. Z drugiej strony na podstawie zebranych informacji, wypracowane zostaną rekomendacje dotyczące wdrożenia konkretnych rozwiązań. Samo dostosowanie infrastruktury i taboru nie wyczerpuje problemu zapewniania dostępności. Potrzebne są równoległe zmiany w prawie, które będą nakładały obowiązek stosowania dostępności. Przepisy zobowiązujące podmioty do uwzględniania dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zostały zaproponowane w trzech głównych aktach prawnych dotyczących tego zakresu:

- 18 lipca 2019 roku zaczęła obowiązywać *Ustawa z dnia 16 maja 2019 r. o Funduszu rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1123)*¹³. Celem ustawodawcy jest zapewnienie należytego dostępu do transportu publicznego poprzez uruchomienie dodatkowych linii komunikacyjnych na obszarach dotychczas nieobsługiwanych przez transport publiczny. Ustawa przyczyni się do odbudowy lokalnego transportu publicznego, a tym samym do zmniejszenia wykluczenia społecznego. Poprawie ulegnie siatka połączeń transportowych, w wyniku czego zmniejszy się liczba tzw. białych plam, które do tej pory oznaczały luki na mapie Polski, jeśli chodzi o mobilność w zakresie transportu publicznego. Co istotne, zmiany przepisów dotyczą również kryteriów, na podstawie których wojewoda będzie dokonywał podziału środków Funduszu na rzecz samorządów terytorialnych.

¹³ Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/1123>

Zgodnie z ustawą zobowiązany będzie m.in. do realizacji potrzeb osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej. W ten sposób przepisy przyjętej ustawy mają szansę zwiększyć dostępność nowych połączeń autobusowych o charakterze użyteczności publicznej dla tych osób;

- *Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* – dzięki przepisom zmieniającym zmieniono brzmienie art. 21 *Ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku o publicznym transporcie zbiorowym (Dz.U. z 2018 r. poz. 2016 ze zm.)*¹⁴. Modyfikacja dotyczy obowiązku uwzględnienia w specyfikacji istotnych zamówień publicznych rozwiązań technicznych, zapewniających dogodną obsługę pasażerów, w tym osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej zdolności ruchowej. Na tej podstawie wszystkie zamówienia publiczne na wykonywanie publicznego transportu zbiorowego będą objęte reżimem dostępności świadczonych usług.

Działanie 7. Szkolenia dla pracowników sektora transportu

W okresie sprawozdawczym został opracowany i rozpoczęty projekt PFRON realizowany przy współpracy z UTK i ITS pn. „Szkolenia dla pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie potrzeb osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami”. Na realizację projektu ze środków PO WER przeznaczono kwotę blisko 9,4 mln zł.

W ramach projektu założone zostały następujące działania:

- opracowanie standardów obsługi i procedur dla 4 rodzajów stanowisk: kasjer biletowy, pracownik obsługi dworców, personel pokładowy, kontroler biletów;
- szkolenie w zakresie opracowanych standardów obsługi i procedur stanowiskowych dla 5 tys. pracowników zatrudnionych u ok. 50 przewoźników transportu zbiorowego wykonujących przewozy w ramach: komunikacji miejskiej, transportu autobusowego oraz transportu kolejowego;
- opracowanie poradnika dotyczącego dostosowania kluczowych typów usług w zakresie transportu zbiorowego do osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami.

Ponadto w ramach tego projektu od sierpnia do grudnia 2019 roku prowadzone było badanie osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami oraz pracowników przewoźników transportu zbiorowego, pod kątem ich potrzeb odpowiednio w zakresie korzystania z usług transportu zbiorowego, jak i z przygotowania do świadczenia tych usług. Analizowane będą interesujące rozwiązania krajowe i zagraniczne. Wyniki tych prac zostaną opisane w raporcie diagnostycznym, który będzie stanowić punkt wyjścia do opracowania standardów obsługi i procedur stanowiskowych, a następnie programu szkolenia.

Poprawę usług asysty zakłada się głównie poprzez integrację obsługi podróżnych, którą prowadzą zarówno przewoźnicy kolejowi jak i zarządcy dworców oraz infrastruktury. W celu doskonalenia procesu obsługi pasażerów o ograniczonej sprawności ruchowej, podjęto działania, których celem jest wypracowanie

¹⁴ Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2018/pozycja/2016>

systemowych rozwiązań optymalizacji procesu świadczenia usługi pomocy/asysty, zasad ich wdrażania i skutecznej egzekucji w Spółkach.

Kluczowymi obszarami, na które położono nacisk są:

- punkty styku PKP i PKP Intercity z pasażerem;
- współpraca PKP, PKP Intercity i PKP PLK w ramach Centrum Wsparcia Klienta;
- kontakt z pasażerem (dostęp pasażera do informacji);
- kompetencje (wiedza, umiejętności i postawa) osób zaangażowanych w realizację zgłoszenia.

W ramach powyższych działań zespół składający się z przedstawicieli PKP i PKP Intercity opracował wspólną procedurę organizacji i realizacji asysty dla osób z niepełnosprawnościami i o ograniczonej sprawności ruchowej. Ponadto, pracownicy agencji ochrony na dworcach PKP są szkoleni do świadczenia asysty, a ich praca jest na bieżąco monitorowana. Nad realizacją asyst, czuwa Centrum Wsparcia Klienta – podmiot działający całodobowo, koordynujący proces obsługi pasażerów o ograniczonej sprawności ruchowej, będący jednocześnie miejscem, w którym pasażer może m.in.: zgłosić potrzebę asysty na dworcu, otrzymać informację o udogodnieniach dostępnych w poszczególnych lokalizacjach. Poszerzanie współpracy z innymi podmiotami zaangażowanymi w obsługę pasażerów w transporcie kolejowym będzie mieć miejsce w ramach prac Zespołu zadaniowego przy Prezesie UTK oraz Forum UTK na rzecz dostępnej kolei.

Działanie 8. Transportowa aplikacja mobilna

W grudniu 2018 roku MliR zorganizowało konkurs pn. „HACKATON PLUS”, którego efektem miały być propozycje rozwiązań IT służących poprawie dostępności (np. nowe lub usprawnione aplikacje, aplikacje mobilne, serwisy internetowe lub ich prototypy zorientowane na znoszenie barier w dostępności). Uczestnicy konkursu zaprezentowali projekt aplikacji transportowej ułatwiającej planowanie podróży, rozwiązania pomagające w rozumieniu tekstów oraz pozwalające na zamówienie asystenta. Wśród projektów powstałych podczas tego wydarzenia, były także aplikacje inwentaryzujące dostępność miejsc i budynków oraz udostępniające programy telewizyjne dla osób niesłyszących i niewidzących. Zwyciężył zespół Nexocode, który stworzył aplikację pn. „Kompan”, pomagającą osobom z niepełnosprawnościami w podróży pociągiem. Aplikacja, na podstawie danych wczytanych z zeskanowanego biletu, przedstawia m.in. informacje na temat dostępności dworca, wind, dostępności peronów i najlepszej drogi na właściwy peron. Aplikacja automatycznie zamawia też asystenta na dworzec. W kolejnych etapach trwa poszukiwanie inwestorów dla zgłoszonych pomysłów.

Jednocześnie w I połowie 2019 roku Łódzka Kolej Aglomeracyjna Sp. z o.o., która jest sygnatariuszem *Partnerstwa na rzecz dostępności*, podjęła działania zmierzające do opracowania aplikacji służącej do poprawy obsługi podróżnych z niepełnosprawnościami na kolei. Prace w tym zakresie trwają i w zależności od ich wyników będą mogły być upowszechniane także wśród innych przewoźników kolejowych.

Zgodnie z artykułem 24 *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 roku (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169)* osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do edukacji. *W celu realizacji tego prawa bez dyskryminacji i na zasadach równych szans, Państwa Strony zapewnią włączający system kształcenia umożliwiający integrację na wszystkich poziomach edukacji i w kształceniu ustawicznym*¹⁵. Polski system oświaty również zakłada możliwość pobierania edukacji dostosowanej do szczególnych potrzeb ucznia, czy studenta.

Jednak w rzeczywistości, wciąż wielu uczniów z niepełnosprawnościami nie ma zapewnionych odpowiednich do ich potrzeb warunków kształcenia, szczególnie w małych miejscowościach i na obszarach wiejskich. Problem jest wielowymiarowy, ponieważ dotyczy zarówno braku dostępnego wyposażenia, materiałów edukacyjnych, przystosowania architektonicznego obiektów oraz sposobu przekazywania treści przez nauczyciela. Nie mniej istotny jest również problem braku wykwalifikowanych specjalistów z zakresu dostępności.

Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN) podejmuje działania na rzecz stworzenia funkcjonującego systemu edukacji włączającej, jednak cały czas pozostaje wiele do zrobienia. W tym celu MEN nawiązało współpracę z *Europejską Agencją ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej*, która ma wesprzeć Polskę w opracowaniu założeń dla poprawy jakości edukacji włączającej w Polsce. W ciągu pierwszego roku realizacji Programu na wszystkich poziomach polskiego systemu oświaty podjęto działania zapewniające wprowadzenie prodostępnościowych rozwiązań. Rozpoczęto prace nad założeniami systemu edukacji włączającej oraz instytucji asystenta ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, których dotychczasowy brak powoduje znaczne obniżenie jakości edukacji. Wszystkie podejmowane działania są wieloaspektowe i zapewniają zsynchronizowane oddziaływanie na całość systemu. W ciągu pierwszego okresu realizacji Programu zostały stworzone silne podstawy pod reformę systemu, dzięki której potrzeby wszystkich uczniów i studentów będą brane pod uwagę.

Działanie 9. 200 szkół bez barier

I. Konkurs „Przestrzeń Dostępnej Szkoły”

W dniu 13 listopada 2018 roku ogłoszony został konkurs pn. „Przestrzeń dostępnej szkoły”, w wyniku którego wybranych zostało dwóch operatorów, których zadaniem jest opracowanie kompleksowego modelu dostępnej szkoły. W ramach projektu będą realizowane następujące działania:

- opracowanie modelu dostępnej szkoły, w tym standardów audytu dostępności;
- nabór zainteresowanych grantobiorców poprzedzony kampanią informacyjną;

¹⁵ *Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169), art. 24 ust. 1, s. 13.*

- przeprowadzenie audytu dostępności w szkołach;
- opracowanie indywidualnego planu poprawy dostępności dla każdej szkoły, w celu osiągnięcia kolejnych poziomów dojrzałości wynikających z modelu;
- przeprowadzenie szkoleń w zakresie dostępności dla kadry zarządzającej wybranych szkół;
- bieżące wsparcie i monitoring grantobiorców;
- opracowanie rekomendacji dla szkół podstawowych w zakresie dostępności (aktualizacja modelu w kontekście wyników testowania innowacji);
- upowszechnienie oraz podjęcie działań w zakresie włączenia innowacji do polityki i praktyki na szerszą skalę np. pakiet zmian legislacyjnych.

W wyniku tego wsparcia 150 szkół podstawowych otrzyma fundusze na przystosowanie się do wymogów dostępności tj.: przeprowadzenie audytu dostępności w szkole, opracowanie indywidualnego planu poprawy dostępności oraz przeprowadzenie szkoleń w zakresie dostępności dla pracowników szkoły. Dzięki temu działaniu, placówki staną się miejscami przyjaznymi dla wszystkich uczniów, w tym szczególnie niepełnosprawnych. Po opracowaniu modelu dostępnej szkoły, będzie on mógł być wykorzystywany w kolejnych placówkach. W IV kwartale 2019 roku podpisano umowy z dwoma operatorami na realizację projektów. Na konkurs przeznaczono 100 mln zł. Pierwsze szkoły otrzymają wsparcie w 2020 roku.

II. Ogólnopolski konkurs dla szkół „uDostępniacze”

Konkurs, uruchomiony 9 maja 2019 roku, jest skierowany do uczniów ze 100 szkół podstawowych. Jego celem jest uwrażliwienie i podniesienie świadomości młodych ludzi (klas IV-VII) na temat potrzeb osób, które mają trudności w poruszaniu się czy percepcji (np. seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, osoby z czasowymi urazami). W ramach konkursu w 100 szkołach przeprowadzono 296 lekcji i 600 warsztatów dotyczących dostępności, z których łącznie skorzystało ponad 11 tys. uczniów. Na finałowej gali konkursu, która odbyła się 14 października 2019 roku, zaprezentowano trzy zwycięskie prace dotyczące identyfikacji barier napotykanych przez osoby z niepełnosprawnościami na terenie szkoły i zaproponowanych przez uczniów sposobów ich likwidacji. Dzięki konkursowi tematyka dostępności została rozpowszechniona w wielu szkołach. Ponadto, wypracowane zostały materiały edukacyjne dla nauczycieli dotyczące dostępności, które MFiPR we współpracy z MEN planuje rozpowszechnić jako źródło wiedzy dla kadry pedagogicznej, która nie brała udziału w konkursie.

Działanie 10. Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

W ramach Działania trwają prace przygotowawcze do realizacji konkursu finansowanego ze środków PO WER. Planowany termin ogłoszenia konkursu, to I kwartał 2020 roku, a rozpoczęcie pilotażu planowane jest w II kwartale 2020 roku. Szacowana alokacja na konkurs wyniesie blisko 24,5 mln zł. Celem konkursu będzie:

- przeszkolenie 640 asystentów;

- przeprowadzenie pilotażu wsparcia zapewnianego przez asystenta;
- opracowanie na podstawie pilotażu standardu usług asystenckich dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami, który będzie określał m.in.: zweryfikowane w pilotażu zadania i rolę asystenta, zasady współpracy z pozostałym personelem szkolnym (zarówno pedagogicznym, jak i niepedagogicznym), opis kwalifikacji asystenta pod kątem włączenia kwalifikacji do ZSK, sposób zatrudniania asystenta, finansowanie usług asystenta i rekomendacje do zmian w przepisach prawa.

Ponadto ORE opracował materiał ekspercki na temat personelu pomocniczego dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w edukacji włączającej. Celem powstania materiału, było dokonanie wstępnej diagnozy obecnej sytuacji w szkołach i istniejących potrzeb. Materiał zostanie wykorzystany w dalszych pracach nad założeniami konkursu.

Działanie 11. Wsparcie edukacji włączającej

I. Specjalistyczne Centra Wspierające Edukację Włączającą

W okresie od lipca 2018 roku do marca 2019 roku realizowana była przez MEN pierwsza faza projektu pn. „Wspieranie podnoszenia jakości edukacji włączającej w Polsce”. Projekt realizowany był we współpracy z Europejską Agencją do spraw Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej w ramach Programu Wspierania Reform Strukturalnych Komisji Europejskiej. W jej ramach zostały opracowane rekomendacje, które będą wsparciem w procesie opracowywania nowego prawa i ram polityki edukacyjnej w Polsce.

W końcu października 2019 roku, w Warszawie odbyła się konferencja inauguracyjna rozpoczęcie II fazy ww. projektu. Celem konferencji było zwiększanie świadomości na temat założeń edukacji włączającej oraz wymiana wiedzy i doświadczeń z tego obszaru.

Ponadto ze środków PO WER w okresie od września 2019 roku do listopada 2022 roku jest realizowany przez ORE projekt pozakonkursowy, o wartości blisko 4,8 mln zł, pn. „Opracowanie modelu funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierania Edukacji Włączającej (SCWEW)”, którego celem będzie:

- opracowanie modelu, który będzie określał zadania i rolę Centrum Koordynującego oraz lokalnych Centrów, zasady ich działania, mechanizmy współpracy ze szkołami i innymi podmiotami, monitorowania efektywności udzielanego wsparcia oraz zasady finansowania;
- utworzenie Centrum Koordynującego;
- zapewnianie doradztwa, wsparcia merytorycznego i organizacyjnego dla 14 lokalnie działających SCWEW wybranych w trybie konkursowym.

W ramach projektu dotychczas opracowane zostały założenia dotyczące Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW), z uwzględnieniem:

- prac Zespołu do spraw opracowania modelu kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
- rekomendacji opracowanych w I fazie projektu MEN realizowanego we współpracy z Europejską Agencją do spraw Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej.

W roku 2020 rozpocznie się także projekt pozakonkursowy ORE pn. „Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą”, w ramach którego zostanie przeprowadzony konkurs grantów na utworzenie i prowadzenie 14 SCWEW. Alokacja na projekt wynosi ponad 31 mln zł. Docelowo zakłada się wprowadzenie Centrum Koordynującego oraz SCWEW jako rozwiązania systemowego.

II. Zmiany w przepisach prawa

Wychodząc naprzeciw potrzebie poszerzenia oferty kształcenia zawodowego dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w *Ustawie z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2019 r. poz. 1148)*¹⁶, wprowadzono przepis, zgodnie z którym, w przypadku złożenia przez ministra właściwego dla danego zawodu szkolnictwa branżowego wniosku o wprowadzenie lub zmianę zawodu lub kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie, od 2019 roku minister ten będzie zobowiązany do określenia możliwości kształcenia w zawodzie o charakterze pomocniczym, przeznaczonym dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim albo uzasadnienia braku takiej możliwości.

*Ustawą z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 2245)*¹⁷ dla ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność, kształcącego się w zawodzie szkolnictwa branżowego, dla którego przewidziano zawód o charakterze pomocniczym, wprowadzono możliwość przystąpienia do egzaminu zawodowego w zawodzie, w którym się kształci, albo w zawodzie o charakterze pomocniczym.

W *rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. z 2019 r. poz. 316)*¹⁸ przewidziano siedem zawodów o charakterze pomocniczym:

- pracownik pomocniczy obsługi hotelowej,
- pracownik pomocniczy krawca,
- pracownik pomocniczy mechanika,
- pracownik pomocniczy ślusarza,
- pracownik pomocniczy stolarza,
- pracownik pomocniczy fryzjera,
- pracownik pomocniczy gastronomii (od 1 września 2019 r.).

¹⁶ Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2018/pozycja/1048>

¹⁷ Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2018/pozycja/2245>

¹⁸ Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/316>

Na zlecenie MEN przygotowano także animowany spot reklamowy promujący edukację włączającą¹⁹. Przygotowano również zakładkę poświęconą edukacji włączającej na głównej stronie, na której dostępne są informacje dotyczące przepisów prawa, wyjaśnień MEN związanych z ich stosowaniem²⁰.

Prace nad przygotowaniem projektu założeń zmian prawnych wprowadzających do systemu oświaty rozwiązania, opierające się na edukacji włączającej, są elementem wspomnianego wcześniej projektu pn. „Wspieranie podnoszenia jakości edukacji włączającej w Polsce”.

Działanie 12. Studia bez barier

W marcu 2019 roku została podpisana umowa pomiędzy MliR, a Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR) na realizację konkursu pn. „Uczelnia dostępna”. Głównym celem konkursu jest realizacja działań likwidujących bariery w dostępie do kształcenia na poziomie wyższym, poprzez wsparcie zmian organizacyjnych oraz podnoszenie świadomości i kompetencji kadry uczelni w obszarze dostępności oferty edukacyjnej dla osób z niepełnosprawnościami.

Zgłaszane do konkursu projekty mogły dotyczyć zarówno działań prowadzących do zapewnienia przez uczelnie dostępności komunikacyjnej, administrowanych stron internetowych, narzędzi informatycznych, modyfikacji programów oraz procedur kształcenia, jak i działań z zakresu dostępności architektonicznej. Realizując projekty uczelnie mają obowiązek współpracować z organizacjami pozarządowymi, podmiotami działającymi na rzecz likwidacji barier w dostępie do kształcenia na poziomie wyższym lub osobami z niepełnosprawnościami zajmującymi się aktywnie tematyką dostępności

Działania, jakie wnioskodawca mógł przewidzieć w projekcie, zależały od ścieżki, którą wybierze. Od wybranej opcji zależała też maksymalna kwota, o jaką mógł się starać:

- ścieżka mini daje uczelni szansę na rozpoczęcie podstawowych działań zmierzających do tworzenia uczelni dostępnej dla wszystkich. Przykładowe działania w ścieżce mini to m.in.: zatrudnienie pełnomocnika rektora ds. osób z niepełnosprawnościami lub utworzenie stanowiska ds. dostępności uczelni, podnoszenie kompetencji kadr uczelni poprzez udział w krajowych konferencjach tematycznych związanych z dostępnością;
- ścieżka midi miała zapewnić uczelni osiągnięcie znacznego wzrostu dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w stosunku do poziomu minimalnego, poprzez zwiększenie dostępności wewnętrznych procesów, w szczególności rekrutacji, kształcenia i działalności naukowej, a także upowszechnienie rozwiązań zapewniających dostępność w jednostkach organizacyjnych, w których nadal występują braki. Przykładowe działania w ramach tej ścieżki to m.in.: wdrażanie dostosowanych form zajęć sportowych wraz ze szkoleniem osób odpowiedzialnych za prowadzenie takich zajęć, zatrudnienie doradców

¹⁹ Link: <https://www.youtube.com/watch?v=6fSiq-Oibhk>

²⁰ Link: <https://www.gov.pl/web/edukacja/edukacja-wlaczajaca>

edukacyjnych/konsultantów, dodatkowe wynagrodzenia dla lektorów języków obcych, autorów zajęć sportowych, psychologów zajmujących się wsparciem zdrowia psychicznego;

- ścieżka maxi była przeznaczona dla uczelni wiodących we wdrażaniu idei dostępności. W ramach projektów realizowanych w ścieżce maxi możliwe było proponowanie autorskich rozwiązań, prowadzących do dalszego zwiększania dostępności uczelni oraz jej otoczenia. Rozwiązania te, powinny opierać się o wnioski z dotychczasowej działalności uczelni w tym obszarze, np. zakładać skierowanie wsparcia do nowych grup interesariuszy, przewidywać opracowanie nieistniejących do tej pory w uczelni usług specjalistycznych lub poszerzenie zakresu istniejących usług, czy utworzenie *think tanków* do pracy nad nowymi narzędziami, pozwalającymi poszerzyć zakres dostępności uczelni i jej otoczenia. O wsparcie w ramach ścieżki maxi mogła się starać jedynie ta uczelnia, w której jednostka ds. dostępności funkcjonowała co najmniej od 5 lat i studiowało na niej przynajmniej 150 osób z niepełnosprawnościami.

Pierwotna alokacja na cały konkurs wynosiła 200 mln zł, o dofinansowanie w wysokości nawet do 15 mln zł mogły się ubiegać zarówno uczelnie publiczne, jak i niepubliczne. Ostatecznie, biorąc pod uwagę wysoką jakość projektów i duże zainteresowanie tak istotnym tematem, środki zostały zwiększone tak, by dofinansowanie otrzymały wszystkie projekty ocenione pozytywnie. Obecnie trwa proces podpisywania umów z 85 uczelniami (do dnia 31 grudnia 2019 roku podpisanych zostało 46 umów o łącznej wartości blisko 146 mln zł). Na 2020 rok zaplanowana została druga edycja konkursu.

Działanie 13. Dostępność w programach kształcenia

W ramach Działania uniwersalnego w III kwartale 2019 roku NCBiR, we współpracy z przedstawicielami środowiska akademickiego zaangażowanymi w proces projektowania, wypracowało moduły zajęć w zakresie projektowania uniwersalnego. Przedsięwzięcie stanowiło odpowiedź na zawarty w diagnozie Programu problem, dotyczący braku uwzględniania w programach studiów elementów dostępności oraz projektowania uniwersalnego.

Opracowano moduły zajęć na studiach pierwszego i drugiego stopnia oraz jednolitych studiach magisterskich. W opisie modułów uwzględniona została specyfika kierunków studiów. Moduły zajęć określają podstawowe efekty kształcenia oraz metody ich osiągnięcia przez studentów, a także sposób weryfikacji efektów kształcenia. Ważnym aspektem opracowywanych modułów zajęć jest uwzględnienie treści istotnych z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego. Myślenie w kategoriach projektowania uniwersalnego powinno znaleźć się w kanonie programów kształcenia, między innymi na kierunku architektura, inżynieria czy informatyka.

Przedmiotowe moduły zajęć w zakresie projektowania uniwersalnego będą wdrażane na studiach pierwszego lub drugiego stopnia albo jednolitych studiach magisterskich w pierwszej kolejności przez uczelnie – publiczne i niepubliczne – które otrzymają dofinansowanie w konkursie pn. „Projektowanie uniwersalne”. Konkurs ten, został

ogłoszony przez NCBiR pod koniec września 2019 roku, a nabór wniosków aplikacyjnych trwał do 2 grudnia 2019 roku. Obecnie trwa procedura oceny złożonych wniosków. Ogólna pula środków przeznaczona na dofinansowanie projektów to 30 mln zł.

Działanie 14 Kadry dla edukacji włączającej

Działania na rzecz poprawy kompetencji, umiejętności i zmiany postaw wobec uczniów i studentów z niepełnosprawnościami uwzględniono w kilku realizowanych obecnie i zaplanowanych w ramach PO WER konkursach i projektach dotyczących edukacji na poziomie podstawowym oraz wyższym.

Biorąc pod uwagę fakt, że kluczowym elementem w rozwoju włączających form i sposobów nauczania są nauczyciele i kadry placówek edukacyjnych, w obu pilotażowych konkursach poświęconych poprawie dostępności zaplanowano tego rodzaju wsparcie. W konkursie pn. „Przestrzeń dostępnej szkoły” (opisanym w Działaniu 9) obligatoryjnym elementem działań na rzecz poprawy dostępności w 150 szkołach podstawowych przeprowadzone będą szkolenia dla kilkuset przedstawicieli kadry zarządzającej szkół i nauczycieli z zakresu organizowania dostępnej edukacji. Z kolei w konkursie pn. „Uczelnia dostępna” (opisanym w Działaniu 12), w każdej z trzech modelowych ścieżek wsparcia uczelni w poprawie ich dostępności, przewidziano podnoszenie świadomości i kompetencji kadr uczelni. Szkolenia te będą poświęcone potrzebom osób z różnymi niepełnosprawnościami i stwarzaniu włączających warunków kształcenia. Zaplanowano, że ponad 4 tys. przedstawicieli kadr uczelni zostanie objętych tego rodzaju wsparciem.

Jednocześnie w projekcie pn. „Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą” (opisanym w Działaniu 11), jednym z zadań SCWEWów, będzie podnoszenie kompetencji kadry szkół i przedszkoli ogólnodostępnych w zakresie prowadzenia edukacji włączającej.

Sama koncepcja SCWEW zakłada też, że będą one ośrodkami wspomagającymi nauczycieli w procesie wdrażania rozwiązań integracyjnych.

Dodatkowo, planuje się w późniejszym okresie wdrażania Programu, realizację działań dedykowanych przygotowaniu kadr szkół i uczelni do pracy z osobami o zróżnicowanych potrzebach, w tym z niepełnosprawnościami. W 2020 roku zostanie uruchomiony w ramach PO WER konkurs o wartości 56 mln zł, w ramach którego, planowanych do przeszkolenia jest ponad 28 tys. osób (przede wszystkim nauczycieli i dyrektorów, ale również przedstawicieli JST i placówek doskonalenia nauczycieli).

Dotychczas w Polsce nie istniały przepisy prawa, które jednoznacznie regulowałyby kwestię dostosowania placówek opieki zdrowotnej do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. Dlatego większość placówek służby zdrowia (poza nowo budowanymi), nie zapewnia samodzielnego dostępu wszystkim pacjentom, którymi w znacznej części pozostają osoby starsze, czy osoby z niepełnosprawnościami, borykające się z problemem ograniczonej sprawności o różnym charakterze (ruchowa, wzrokowa, słuchu). Zarówno ograniczenia wynikające z konstrukcji architektonicznej budynków, w których zlokalizowane są placówki zdrowotne, jak też wysokie koszty usług i wydłużony okres oczekiwania na świadczenie powodują, że dostęp służby zdrowia jest utrudniony. Także sposób komunikacji z pacjentem szczególnie z niepełnosprawnością wzroku czy słuchu jest w wielu placówkach na bardzo ograniczonym poziomie. Jednocześnie, zasoby finansowe uniemożliwiają wielu placówkom wprowadzenie niezbędnych dostosowań. Dotyczy to w szczególności starszych obiektów, które w większości są trudniej dostępne dla pacjentów, a koszty wprowadzenia dostosowań są wyższe.

Działania podjęte w pierwszym roku wdrażania Programu były bardzo istotne dla zwiększania dostępności w służbie zdrowia. Rozpoczęcie realizacji projektu pn. „Dostępność Plus dla zdrowia” zwróciło uwagę na istotny problem braku przygotowania placówek służby zdrowia do przyjmowania osób ze szczególnymi potrzebami. Podejmowane w ramach projektu działania tj. powołanie Komitetu Dostępności Plus w ochronie zdrowia oraz szerokie konsultacje opracowanego w projekcie standardu dostępności dla placówek Podstawowej Opieki Zdrowotnej sprawiły, że zwiększyła się świadomość potrzeb i możliwości ich zaspokojenia. Środki, które zakontraktowane zostały w projekcie, są znaczne i umożliwią wprowadzenie wielu potrzebnych zmian w placówkach. Grantowa formuła projektu jest z formalnego punktu widzenia korzystniejsza dla beneficjentów, upraszczając konieczne procedury do minimum. Opracowane założenia projektu dają nadzieję na osiągnięcie znacznych efektów w przyszłości. Podobnie systemowe zmiany w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnościami przynosi *ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, która zobowiązuje wszystkie publiczne placówki służby zdrowia do poprawy komunikacji z osobami ze szczególnymi potrzebami.

Działanie 15. 100 placówek służby zdrowia bez barier

W grudniu 2018 roku podpisano umowę na realizację projektu pn. „Dostępność Plus dla zdrowia”. Celem tego projektu jest poprawa dostępności wybranych podmiotów wykonujących działalność leczniczą (szpitale, przychodnie, placówki Podstawowej Opieki Zdrowotnej). W ramach podejmowanych działań planuje się m.in.: dostosowanie pomieszczeń (w tym montaż wind, podjazdów, podnośników pionowych czy alternatywne oznakowanie przestrzeni), zakup narzędzi IT i sprzętu poprawiającego dostępność (np. systemy e-rejestracji), szkolenia i rozwiązania w obszarze komunikacji personelu z pacjentem ze szczególnymi potrzebami,

czy dostosowanie procedur oraz kwestii organizacyjnych tak, by uwzględniały szczególne potrzeby pacjentów (przede wszystkim osób starszych i z niepełnosprawnościami). Konkursy będą adresowane do placówek w całej Polsce, zakłada się dofinansowanie działań dostosowawczych w co najmniej 25 szpitalach i co najmniej 125 placówkach POZ. Obecna wartość projektu to 150 mln zł. Nabór placówek POZ rozpoczął się z początkiem sierpnia 2019 roku. W I kwartale 2020 roku planowane jest ogłoszenie konkursu dla szpitali.

W ramach projektu zarządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 5 lutego 2019 roku (Dz. U. MZ z 2019 r. poz. 11)²¹ powołano *Komitet Dostępności Plus w ochronie zdrowia*. W strukturze Komitetu zatwierdzono funkcjonowanie 2 grup ekspertów w ramach części plenarnej i roboczej dedykowanej 4 komponentom dostępności: architektonicznej, cyfrowej, komunikacyjnej i organizacyjnej. W ramach projektu został też opracowany standard dostępności dla POZ oraz dla szpitali. Głównym celem standardów jest zdefiniowanie warunków istotnych dla poprawy dostępności placówek POZ i szpitali dla osób ze szczególnymi potrzebami w obszarze architektonicznym, cyfrowym, komunikacyjnym i organizacyjnym. W IV kwartale 2019 roku rozpoczęto przeprowadzanie audytów w POZ. W oparciu o ww. standardy zostaną przeprowadzone nabory mające na celu wybór placówek, które otrzymają dofinansowanie. Jednocześnie realizacja projektu ma sprawić, żeby opracowane standardy były inspiracją i wskazówką również dla innych podmiotów do podjęcia działań poprawiających ich dostępność.

W oparciu o pierwsze efekty realizacji projektu, w placówkach medycznych zostaną też opracowane rekomendacje dotyczące zmiany zasad kontraktowania świadczeń opieki zdrowotnej przez Narodowy Fundusz Zdrowia, tak by promowały one placówki, które wdrożyły działania poprawiające dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Działanie 16. Dostępne usługi medyczne

Za ważny element procesu upowszechniania usług medycznych, spełniających wymogi dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i osób starszych, należy uznać nowelizację *Ustawy z dnia 6 listopada 2008 roku o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta* (Dz. U. z 2019 r. poz. 1127 ze zm.)²², przeprowadzoną w ramach uchwalenia *ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*. Zgodnie z wprowadzonymi w tych przepisach zmianami, pacjent będący osobą ze szczególnymi potrzebami, ma prawo do otrzymania informacji o swoim stanie zdrowia, zamiarze odstąpienia od leczenia, rodzaju i zakresie świadczeń zdrowotnych (w tym o profilaktycznych programach zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych), a także do informacji o prawach pacjenta - w zrozumiałym dla niego sposób, w szczególności w formie dostosowanej do możliwości i potrzeb tej osoby - w tym także za pomocą środków wspierających komunikowanie się. Oznacza to w praktyce, że np. osoba z niepełnosprawnością słuchu, może wnioskować o alternatywną formę kontaktu np. za pomocą poczty elektronicznej, wiadomości

²¹ Link: <http://dziennikmz.mz.gov.pl/#/legalact/2019/11/>

²² Link: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20090520417>

tekstowych SMS lub MMS, komunikatorów internetowych, komunikacji audiowizualnej, spełniającej standardy dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Dodatkowo, przepisy ujęte w *Ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* gwarantują, że zlecenie lub powierzenie zadań publicznych, finansowanych z udziałem środków publicznych, podmiotom innym niż podmioty publiczne (np. niepublicznym placówkom opieki medycznej), musi wiązać się z określeniem w umowie warunków służących zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w zakresie tych zadań, z uwzględnieniem minimalnych wymagań, o których mowa w art. 6. ustawy. Rozwiązanie to istotnie zwiększy zakres możliwości stosowania ustawy i dotyczyć będzie m.in. kontraktowania świadczeń medycznych podmiotom niepublicznym.

Szereg rozwiązań poprawiających dostępność usług medycznych zostało także zaplanowanych w założeniach projektu pn. „Dostępność Plus dla zdrowia” (opisanego w Działaniu 15). Wypracowane w projekcie kryteria oceny dostępności usług mają być w przyszłości wykorzystane w pracach nad stworzeniem systemu, który będzie premiował placówki ochrony zdrowia, realizujące zadania z zachowaniem dostępności. W projekcie mają zostać opracowane rekomendacje dotyczące kontraktowania świadczeń przez NFZ w powiązaniu z zapewnieniem dostępności przez dany podmiot.

Dostęp do usług publicznych i komunikacji za pomocą Internetu ulega systematycznej poprawie i stale zwiększa swój zakres. Jednak, dopóki nie zostaną wprowadzone zasady dostępności dla treści publikowanych w Internecie, nie wszyscy będą mogli korzystać z niego na zasadzie równości. Dostępność cyfrowa dotyczy nie tylko biznesu, ale także administracji publicznej, która systematycznie zwiększa udział e-usług i serwisów dla obywateli. Osoby z niepełnosprawnością mają takie same potrzeby w obszarze komunikacji cyfrowej, co osoby pełnosprawne. Chcą funkcjonować normalnie i być uczestnikami życia społecznego. Wymaga to aktywnego współdziałania i kooperacji szeregu zaangażowanych w ten proces instytucji, w tym stworzenia forum wymiany pomysłów i możliwych rozwiązań, które przeniosą polską administrację publiczną z epoki papierowej do epoki cyfrowej. Nadzieję na zwiększenie dostępności cyfrowej administracji jest niewątpliwie nowa *Ustawa o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych*.

Działanie 17. Dostępne serwisy internetowe i aplikacje mobilne

I. Ustawa o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych

Kluczowym działaniem realizowanym w czasie pierwszego okresu wdrażania Programu było uchwalenie *Ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych*. Wdrożenie tej ustawy do polskiego porządku prawnego warunkowane było nie tylko złym stanem dostępności cyfrowej, ale miało za zadanie również dokonać implementacji *Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2102 z dnia 26 października 2016 roku w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego (Dz. U. UE L 327/1 z 02.12.2016 r., str. 1-15)*²³. Ustawa nałożyła na podmioty publiczne obowiązek stosowania zasad WCAG 2.1, które można również określić jako zalecenia dla osób tworzących informacje i usługi prezentowane w Internecie. Standard WCAG opiera się o cztery zasady takie jak:

- postrzegalność – informacje mają być prezentowane w sposób umożliwiający ich postrzeganie za pomocą zmysłów;
- funkcjonalność – prezentowane informacje mają być w pełni dostępne zarówno za pomocą klasycznych metod, ale również odczytywane w całości za pomocą możliwie najszerszej liczby narzędzi wspieranych przez czytnik ekranu osoby niewidomej, możliwe do odczytania na tablecie, smartfonie, w programach powiększających dla osób słabowidzących itp.;
- zrozumiałość – wszelkie prezentowane informacje jak i sposób dotarcia do nich muszą być zrozumiałe dla każdego użytkownika;

²³ Link: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L2102&from=PL>

- rzetelność – treść na stronie www musi być wystarczająco rzetelna, aby mogła zostać poprawnie zinterpretowana na wiele różnych sposobów stosowanych przez użytkownika do jej przeglądania, wliczając w to technologie wspomagające.

Powyższe oznacza, że nowe prawo nakłada na podmioty publiczne, obowiązek takiego prezentowania informacji w Internecie, aby wszyscy bez wyjątku mieli do nich dostęp. Chodzi tu w szczególności o osoby niewidome, słabowidzące, ale również o osoby niemogące posługiwać się myszką czy klawiaturą, nieodróżniające kolorów.

Istotnym elementem ustawy jest nałożenie na podmioty publiczne bezwzględnego obowiązku doprowadzenia do pełnej dostępności cyfrowej i utrzymania jej dla kluczowych elementów stron internetowych i aplikacji mobilnych, takich jak dane kontaktowe, wzory dokumentów urzędowych czy formularze, za pomocą których użytkownik może się komunikować z urzędem.

Ponadto, *Ustawa o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych* zobowiązuje podmioty publiczne do sporządzania w sposób dostępny cyfrowo, deklaracji dostępności. Deklaracja dostępności to dokument, którego publikacja wymaga od podmiotu publicznego sprawdzenia dostępności cyfrowej swojej strony internetowej lub aplikacji mobilnej oraz stałego nadzoru nad tą dostępnością. Deklaracja dostępności informuje osoby niepełnosprawne o tym, czego mogą spodziewać się korzystając z danej strony internetowej lub z danej aplikacji mobilnej. Ponadto, dokument ten powinien również zawierać informacje o dostępności architektonicznej urzędu, dostępie do tłumacza języka migowego, koordynatorze dostępności i procedurach odwoławczych dotyczących zapewnienia dostępności cyfrowej.

Ustawa o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych ustanawia również ministra właściwego do spraw informatyzacji, organem nadzoru nad stosowaniem przepisów ustawy. Monitoruje on zapewnienie dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych oraz sporządza i przekazuje Komisji Europejskiej sprawozdanie z wyników tego monitorowania.

Ustawa o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych wprowadziła również kary pieniężne, które będą mogły być nakładane na podmioty publiczne, które nie wywiązują się z obowiązku zapewnienia dostępności cyfrowej. Przepisy ustawy będą wchodziły w życie stopniowo w ciągu najbliższych dwóch lat. Daje to wszystkim możliwość przeprowadzenia odpowiednich zmian i wprowadzenia poprawek w swoich serwisach internetowych.

II. Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego

Ministerstwo Cyfryzacji (MC) we współpracy z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA), uruchomiło projekt PO WER o wartości 5 mln zł pn.

„*Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego – zasoby, szkolenia, walidatory*”, w ramach którego, zaplanowano opracowanie materiałów edukacyjnych online oraz opracowanie narzędzi do tworzenia i weryfikacji dostępnych dokumentów urzędowych, stron internetowych oraz innych materiałów/publikacji urzędowych.

W grudniu 2019 roku podpisano umowę na realizację projektu, który rozpocznie się na początku 2020 roku. Do grudnia 2021 roku planowane jest:

- utworzenie 50 szablonów modelowych serwisów internetowych administracji publicznej (www urzędu, BIP itp.) oraz utworzenie 2 narzędzi do weryfikacji dostępności stron internetowych i aplikacji mobilnych;
- objęcie wsparciem szkoleniowym z zakresu zapewnienia dostępności przygotowywanych i udostępnianych dokumentów urzędowych, treści zamieszczanych na stronach internetowych oraz innych materiałów/publikacji urzędowych ponad 3,3 tys. pracowników administracji publicznej.

III. Opracowanie kwalifikacji rynkowych z zakresu dostępności cyfrowej

W celu inicjowania zmian systemowych, które sprawią, że tematyka dostępności na stałe zostanie zintegrowana z różnymi politykami publicznymi, wspólnie z organizacjami pozarządowymi, rozpoczęto proces opracowania kwalifikacji rynkowych dla osób zajmujących się profesjonalnie tematem dostępności, w tym dostępności cyfrowej. Zaproponowano wprowadzenie do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (ZSK) 10 kwalifikacji rynkowych, w tym aż 8 związanych z dostępnością cyfrową. Są one obecnie przedmiotem procesu włączenia do ZSK.

Propozycje kwalifikacji rynkowych z zakresu cyfryzacji obejmują:

- „Projektowanie i prowadzenie badań dostępności informacji elektronicznej z udziałem użytkowników-testerów z indywidualnymi potrzebami” – kwalifikacja ma na celu standaryzację umiejętności organizowania badania konsultanckiego dostępności stron internetowych, aplikacji mobilnych, dokumentów cyfrowych oraz innych informacji i interfejsów elektronicznych w oparciu o międzynarodowy standard dostępności WCAG, a także w oparciu o szczegółową metodologię badania;
- „Audytywanie dostępności stron internetowych zgodnie ze standardem WCAG (Web Content Accessibility Guidelines)” – kwalifikacja pozwoli na badanie dostępności stron www w oparciu o standard WCAG;
- „Audytywanie dokumentów cyfrowych w oparciu o standard WCAG (Web Content Accessibility Guidelines)” – kwalifikacja pozwoli na ocenę zgodności dokumentów cyfrowych ze standardem WCAG poprzez wskazywanie błędów w dostępności i sposobów ich poprawy;
- „Wykorzystywanie standardu WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) przy tworzeniu i dostosowywaniu aplikacji mobilnych” – kwalifikacja pozwoli na zapewnienie dostępności aplikacji mobilnych dla osób ze specjalnymi potrzebami;
- „Wykorzystywanie standardu WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) przy tworzeniu i dostosowywaniu stron internetowych” - kwalifikacja pozwoli na zapewnienie dostępności cyfrowej stron internetowych dla osób ze specjalnymi potrzebami;
- „Wykorzystywanie standardu WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) w redagowaniu stron internetowych” - kwalifikacja pozwoli na zapewnienie dostępności cyfrowej stron internetowych dla osób ze specjalnymi potrzebami;

- „Organizowanie usług dostosowywania multimediiów do standardu WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) z podstawowymi umiejętnościami ich dostosowania dla osób z indywidualnymi potrzebami” - kwalifikacja pozwoli na zapewnienie dostępności cyfrowej umieszczanych na stronach www multimediiów;
- „Projektowanie i prowadzenie badań dostępności informacji elektronicznej z udziałem użytkowników - testerów z indywidualnymi potrzebami” – kwalifikacja ustandaryzuje umiejętności organizowania badania konsultanckiego dostępności stron internetowych, aplikacji mobilnych, dokumentów cyfrowych oraz innych informacji i interfejsów elektronicznych w oparciu o międzynarodowy standard dostępności WCAG, a także w oparciu o szczegółową metodologię badania.

Ostateczny kształt i zasadność wprowadzenia każdej z ww. kwalifikacji zostaną zweryfikowane w procesie ich włączenia do ZSK, który zakończy się w 2020 roku.

IV. Szkolenia z zakresu dostępności cyfrowej

W lipcu 2019 roku, Fundacja Widzialni rozpoczęła pilotażowy program szkoleń w zakresie kwalifikacji rynkowych dotyczących dostępności cyfrowej. W szkoleniach uczestniczyło łącznie 190 osób. Po odbyciu szkoleń ich uczestnicy przeszli walidację, składającą się z dwóch części, tj. teoretycznej, zorganizowanej na platformie www oraz praktycznej, która była przeprowadzona w Warszawie.

Ponadto Utilitia, Fundacja Instytutu Rozwoju Regionalnego i Spółdzielnia Socjalna FADO w ramach projektu pn. „Blżej Dostępności”, w okresie od kwietnia do września 2019 roku przeprowadziły finansowane ze środków PO WER, szkolenia z zakresu dostępności cyfrowej dla kadr organizacji pozarządowych wspierających osoby z niepełnosprawnościami. W sumie odbyło się ponad 20 szkoleń, w których wzięło udział łącznie około 450 pracowników z instytucji zarządzających, organizacji pozarządowych, samorządów i firm komercyjnych.

Jednocześnie MC rozpoczęło realizację otwartych szkoleń stacjonarnych z dostępności cyfrowej dla pracowników administracji rządowej i samorządowej które szerzej opisano w Działaniu 19. I.

Działanie 18. Dostępne treści multimedialne

I. Dostępność cyfrowa programów telewizyjnych

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom społecznym, związanym z poprawą dostępności, już w 2018 roku wprowadzono zmiany do *Ustawy z dnia 29 grudnia 1992 roku o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2019 r. poz. 361 ze zm.)*²⁴, polegające na zobowiązaniu nadawców programów telewizyjnych do zapewnienia dostępności audycji dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku oraz osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu słuchu, poprzez wprowadzenie udogodnień dla osób niepełnosprawnych, tak aby w 2019 roku co najmniej 15%,

²⁴ Link: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19930070034>

w 2020 roku i 2021 roku co najmniej 25%, w 2022 roku i 2023 roku co najmniej 35%, a od 2024 roku co najmniej 50% kwartalnego czasu nadawania programu (z wyłączeniem reklam i telesprzedaży), posiadało takie udogodnienia.

W związku z powyższym, Telewizja Polska (TVP) oraz inne główne stacje telewizyjne, konsekwentnie udostępniają osobom niewidomym i niedowidzącym programy z audiodeskrypcją, czyli dodatkowym opisem słownym. Podczas pierwszego roku realizacji Programu we wszystkich kanałach TVP obecnych w naziemnej telewizji cyfrowej wyemitowano kilka tysięcy godzin audycji z audiodeskrypcją. Widzowie z niepełnosprawnością z powodu dysfunkcji narządu słuchu, mają możliwość oglądania wybranych audycji na antenach TVP w tłumaczeniu na język migowy. Obecnie są to popularne seriale, magazyny, reportaże, codzienne serwisy informacyjne. Tłumacze języka migowego na antenach TVP korzystają zarówno z Systemu Językowo-Migowego (SJM), jak i Polskiego Języka Migowego (PJM) z uwagi na zróżnicowane preferencje osób niesłyszących. Telewizja Polska emituje też napisy dla osób niesłyszących. TVP1 i TVP2 emitują średnio kilkanaście godzin audycji z napisami dziennie. Ponadto, audycje produkowane i emitowane przez TVP uwzględniają potrzeby oraz sprzyjają integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami, ukazują problemy tych osób, prezentują ich aktywność zawodową, artystyczną, sportową.

II. Dostępność materiałów filmowych

Do działań zwiększających dostępność kinematografii dofinansowywanej ze środków publicznych, należy zaliczyć wymóg zapewnienia audiodeskrypcji nakładany na producentów filmowych przez Polski Instytut Sztuki Filmowej (PISF). Obejmuje on filmy fabularne i pełnometrażowe filmy animowane oraz filmy dokumentalne dofinansowane przez PISF.

Ponadto, zapewnienie dostępności filmów dla osób z niepełnosprawnościami jest elementem systemu zachęt, dla producentów audiowizualnych (dotyczy filmów fabularnych, animowanych, dokumentalnych oraz seriali TV) zawartego w *Ustawie z dnia 9 listopada 2018 roku o finansowym wspieraniu produkcji audiowizualnej* (Dz. U. z 2019 r. poz. 50). PISF jako operator systemu zachęt, pozwalającego na zwrot części kosztów produkcji, przy ocenie wniosków o wsparcie weryfikuje, czy produkcja jest realizowana w sposób dostępny.

Element dostępności został także uwzględniony w procesie upowszechniania zasobów dziedzictwa audiowizualnego na portalu FilMOTEKI Narodowej – Instytutu Audiowizualnego (FINA). W celu zapewnienia dostępności zbiorów FINA, prowadzony jest portal VOD NINATEKA²⁵. NINATEKA udostępniania, w wersjach uwzględniających potrzeby osób niedowidzących, niewidomych, niedosłyszących i niesłyszących, dzieła z zakresu polskiej produkcji filmowej (fabuły, dokumenty, animacje i bajki) oraz twórczości teatralnej.

---

²⁵ Link: <https://ninateka.pl/>

III. Dostępność informacyjno-komunikacyjna podmiotów publicznych

Dzięki przygotowaniu dwóch ustaw dedykowanych dostępności, osoby ze szczególnymi potrzebami uzyskują łatwiejszy dostęp do informacji o usługach realizowanych przez podmioty publiczne. W ramach *Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, wśród minimalnych wymagań stawianych ww. podmiotom, uwzględniono obowiązek umieszczenia na stronie internetowej informacji o zakresie działalności danego podmiotu w postaci elektronicznego pliku z tekstem odczytywalnym maszynowo, nagrania treści w polskim języku migowym oraz informacji w tekście łatwym do czytania. Natomiast przepisy ujęte w *Ustawie o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych* w całości zobowiązują podmioty publiczne, a także niektóre organizacje pozarządowe do zapewnienia w pełni dostępnych treści multimedialnych (np. filmy z napisami i audiodeskrypcją, strony zgodnie z WCAG 2.1).

IV. E-podręczniki

W 2018 i 2019 roku realizowane były przez MEN i ORE projekty i konkursy poświęcone wypracowaniu e-materiałów edukacyjnych na potrzeby uczniów szkół średnich (licea ogólnokształcące i technika), w zakresie przedmiotów ujętych w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Inicjatywy te stanowiły kontynuację prac rozpoczętych już w 2016 roku. Ich celem było wypracowanie na potrzeby polskiego systemu edukacji e-zasobów, które będą obejmowały treści uniwersalne, możliwe do wykorzystania niezależnie od etapu edukacyjnego. Kluczowym elementem wymaganym przy opracowaniu e-materiałów jest ich dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnościami - w tym zachowanie standardów cyfrowych WCAG. Dotychczas na platformie E-podręczniki.pl zamieszczono już ponad 3 tys. materiałów opracowanych zgodnie z zasadami dostępności.

Działanie 19. Przyjazny urząd

I. Bardziej dostępne strony internetowe instytucji publicznych

Poza przyjęciem *Ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych*, w ramach obszaru cyfryzacji prowadzono też liczne działania mające na celu ujednoczenie stron internetowych instytucji publicznych. Jednym z nich, było utworzenie ujednoczonego szablonu strony internetowej dla instytucji centralnych (www.gov.pl²⁶), dzięki któremu wszystkie strony www urzędów centralnych będą nie tylko jednakowe pod względem graficznym i funkcjonalnym, ale także w pełni dostępne dla osób z ograniczeniami, w tym osób niewidomych, niedowidzących, głuchych i niedosłyszących. Do połowy 2019 roku wszystkie ministerstwa przeniosły już swoje strony www do serwisu gov.pl dzięki czemu znacząco poprawiła się ich dostępność cyfrowa.

---

²⁶ Link: <https://www.gov.pl/>

Ponadto, utworzono stronę internetową Polska Akademia Dostępności²⁷ poświęconą dostępności cyfrowej, zawierającą informacje o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, w tym zalecenia dotyczące tworzenia i utrzymywania dostępnych cyfrowo stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Strona ta może służyć jako przydatny poradnik dla wszystkich programistów i webmasterów tworzących nowe serwisy internetowe.

W związku z wejściem w życie *Ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych* utworzono specjalną stronę www.Dostępność Cyfrowa²⁸ zawierającą informacje z zakresu dostępności cyfrowej dotyczące przepisów prawnych, dobrych praktyk, porad, szkoleń czy szablonów dostępnych stron.

Jednocześnie MC rozpoczęło realizację otwartych szkoleń stacjonarnych z dostępności cyfrowej dla pracowników administracji rządowej i samorządowej. W 2019 roku MC zrealizowało otwarte szkolenia dla redaktorów w tworzeniu dostępnych cyfrowo treści. Podczas sześciu szkoleń, które przeprowadzono w ciągu 2019 roku przeszkolono łącznie ponad 250 osób między innymi z MC, MF, KPRM, RCL, MPiT i UM Warszawy. Ponadto MC planuje przygotować szkolenia e-learningowe oraz webinaria poświęcone dostępności cyfrowej dla redaktorów treści oraz dla webmasterów.

II. Audyty i rekomendacje dla urzędów centralnych i samorządowych

Jednym z warunków poprawy dostępności urzędów i innych podmiotów jest wiedza na temat tego co i w jaki sposób powinno być zmienione, aby służyć na równi wszystkim obywatelom. Dlatego na zlecenie MliR oraz Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS) oraz przy bardzo aktywnym udziale organizacji pozarządowych, przeprowadzony został szereg audytów dostępności w blisko 80 urzędach, którego efektem jest *Raport końcowy z monitoringu wdrażania postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych*²⁹. W ramach prowadzonych działań monitoringiem objętych zostało 51 instytucji – 17 ministerstw i 34 pozostałe instytucje. Każda instytucja została objęta monitoringiem w zakresie obszarów obligacyjnych, takich jak:

- architektoniczne dostosowanie budynków;
- dostosowanie form informacji do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- działania na rzecz zatrudnienia osób niepełnosprawnych w instytucji;
- działania informacyjne ukierunkowane na zwalczanie stereotypów;
- podnoszenie świadomości dotyczącej praw i godności osób niepełnosprawnych oraz promocji zatrudnienia osób niepełnosprawnych;
- konsultacje społeczne w instytucji;
- kompetencje pracowników instytucji i wypełnianie obowiązków ogólnych wynikających z Konwencji.

²⁷ Link: <http://www.pad.widzialni.org/>

²⁸ Link: <https://www.gov.pl/web/dostepnosc-cyfrowa>

²⁹ Link: <http://konwencja.org/raport-zbiorczy-z-monitoringu-dzialan-jednostek-administracji-centralnej-na-rzecz-wdrazania-konwencji-onz-o-prawach-osob-z-niepelnosprawnosciami/>

Raport zawiera liczne rekomendacje dla każdego z badanych urzędów. Obecnie są one sukcesywnie wdrażane i monitorowane celem poprawy dostępności urzędów.

III. Szkolenia dla administracji z zakresu dostępności cyfrowej

W ramach niniejszego działania zaplanowano także cykl szkoleń z zakresu dostępności, skierowanych do pracowników administracji rządowej. Pierwszy projekt pn. „Przyjazny urząd – szkolenia z zakresu dostępności cyfrowej” został już uruchomiony przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów (KPRM) w sierpniu 2019 roku. W okresie od II kw. 2020 roku do III kw. 2021 roku przewiduje przeprowadzenie szkoleń dla 900 pracowników administracji publicznej z zakresu zapewnienia dostępności przygotowywanych i udostępnianych dokumentów urzędowych, treści zamieszczanych na stronach internetowych oraz innych materiałów/publikacji urzędowych. Alokacja na projekt wynosi 2,7 mln zł.

Zaplanowane szkolenia są elementem przygotowania kadr podmiotów publicznych do realizacji nowych obowiązków wynikających z przyjętych ustaw poświęconych dostępności. Minimalne wymagania w zakresie dostępności cyfrowej określono w *Ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, poprzez odwołanie do przyjętej wcześniej *Ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych*.

Dostępność to nie tylko poprawa jakości infrastruktury transportowej, architektonicznej czy cyfrowej, pod kątem zmieniających się potrzeb społecznych. Dostępność obejmuje także możliwość skorzystania w życiu codziennym ze wsparcia w postaci różnego rodzaju usług społecznych, które poprawiają komfort i pozwalają na możliwie samodzielne życie. Warto również zauważyć, że realną szansę na poprawę sytuacji i zaspokojenie potrzeb osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, stwarza dopiero współistnienie dostosowanej przestrzeni oraz dostępne usługi. Jednocześnie oba te aspekty są od siebie silnie zależne, gdyż wyższy poziom dostępności infrastruktury stwarza możliwość ograniczenia wsparcia w postaci usług społecznych. Pomaga bowiem wydłużyć względną samodzielność i niezależność oraz opóźnić moment, w którym osoba zgłasza się po wsparcie, bo nie jest w stanie samodzielnie funkcjonować.

W pierwszym roku realizacji Programu, w ramach obszaru realizowano szereg zróżnicowanych inicjatyw, których celem jest wsparcie osób starsze i z niepełnosprawnościami w aktywnym włączaniu w życie społeczności lokalnej.

Działanie 21. Numer 112 dla wszystkich

Jednym z głównych problemów wskazywanych przez środowisko osób głuchych jest brak możliwości skutecznej komunikacji – zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych i alarmowych. Jako rozwiązanie tego problemu powstała aplikacja mobilna pn. „Alarm 112”, przygotowana na zlecenie MSWiA.

Aplikacja mobilna pn. „Alarm 112” umożliwia rejestrację użytkownika, określenie jego lokalizacji w celu poinformowania odpowiednich ze względu na rodzaj i miejsce zdarzenia służb ratunkowych oraz komunikację w czasie rzeczywistym z operatorem numeru alarmowego z wykorzystaniem krótkich wiadomości tekstowych (sms, czat). Modułowa budowa aplikacji umożliwi ponadto wybranie za pomocą piktogramów informacji opisujących zdarzenie alarmowe, wysłanie zgłoszenia do Centrum Powiadamiania Ratunkowego (CPR) oraz przegląd historii wysłanych zgłoszeń.

W pierwszym okresie realizacji Programu, MSWiA podjęło działania na rzecz przetestowania i poprawienia aplikacji pn. „Alarm 112”, która jest zbudowana w oparciu o ikony i infografiki przedstawiające różne sytuacje, które może napotkać osoba głucha. W wyniku pilotażu poprawiono wygląd interfejsu i niektóre funkcjonalności aplikacji.

Na I kw. 2020 roku planowane są kolejne działania takie jak:

- udostępnienie aplikacji użytkownikom poprzez umieszczenie jej w ofercie sklepów internetowych aplikacji mobilnych;
- kampania społeczna promująca możliwość korzystania z aplikacji mobilnej w sytuacji zagrożenia życia i zdrowia;
- filmy instruktażowe dla osób głuchych z obsługi aplikacji oraz informujące o sytuacjach, w których należy korzystać z tej aplikacji mobilnej.

Działanie 22. Mobilność

I. Projekt „DOOR TO DOOR”

Transport „door-to-door” („z drzwi do drzwi”) dla osób o ograniczonej mobilności oraz dostosowania architektoniczne w budynkach wielorodzinnych – to główne cele projektu pn. „Usługi indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych”, który od sierpnia 2019 roku PFRON realizuje ze środków PO WER.

Celem projektu o wartości ok. 53,8 mln zł, który będzie realizowany do lutego 2023 roku, jest zmniejszenie wykluczenia społecznego osób o ograniczonej mobilności, w tym szczególnie osób, które mają trudności w przemieszczaniu się. W projekcie zaplanowano wsparcie skierowane do gmin (głównie wiejskich), w których nie funkcjonuje tego typu usługa. Gminy te otrzymają środki na jej uruchomienie i świadczenie na warunkach przystępnych cenowo dla osób niepełnosprawnych, czy seniorów.

W projekcie zaplanowano:

- przegląd funkcjonujących rozwiązań z zakresu transportu osób z niepełnosprawnościami oraz opracowanie wymogów minimalnego standardu usługi door-to-door;
- ogłoszenie konkursu grantowego dla gmin i powiatów oraz ich związków i porozumień;
- udzielenie grantów dla 150 jednostek samorządu terytorialnego, które w ramach projektu po raz pierwszy uruchomią usługę indywidualnego transportu door-to-door dla osób o ograniczonej mobilności;
- uzupełniająco sfinansowanie usprawnień w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych, likwidujących lub ograniczających bariery architektoniczne w częściach wspólnych budynków, w których mieszkają osoby obejmowane usługą door-to-door;
- zapewnienie przez grantobiorców trwałości usługi door-to-door przez minimum 12 miesięcy po zakończeniu projektu grantowego;
- opracowanie rekomendacji dla systemu finansowania usług door-to-door ze środków publicznych w przyszłości.

W pierwszym, koncepcyjnym etapie realizacji projektu, zlecono m.in.: wykonanie badań rynku usług indywidualnego transportu door-to-door, opracowanie zestawienia istniejących modeli świadczenia ww. usług transportowych, opracowanie minimalnych wymogów związanych ze standaryzacją usług door-to-door i realizacją dostosowań architektonicznych w budynkach wielorodzinnych. Wymienione powyżej dokumenty będą służyły przygotowaniu dokumentacji konkursu grantowego dla jednostek samorządu terytorialnego, zainteresowanych realizacją usług door-to-door i adaptacji architektonicznych wspomagających dostępność na swoim terenie. Dalsza realizacja projektu obejmie m.in. konsultacje opracowanych dokumentów z interesariuszami oraz ogłoszenie konkursu grantowego.

II. Projekt „aPSYstent”

W ramach działań zwiększających szanse na samodzielne funkcjonowanie osób z niepełnosprawnością wzroku, w szczególności poprawiających ich mobilność, a także bezpieczeństwo, w marcu 2019 roku PFRON rozpoczął ze środków PO WER realizację projektu pn. „Budowa kompleksowego systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników oraz zasad jego finansowania” (zwany projektem „aPSYstent”).

Celem przedsięwzięcia jest opracowanie i przetestowanie kompleksowego systemu zapewniania osobom niewidomym w Polsce dostępu do psów przewodników oraz włączenie go do polityk publicznych w obszarze rehabilitacji społecznej osób niewidomych. W wyniku realizacji projektu, w 2019 roku powstały standardy szkolenia i przekazywania tego rodzaju psów, które obecnie są testowane, a następnie zostaną wdrożone przez PFRON w konkursach organizowanych na podstawie art. 36 *Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1172 ze zm.)*³⁰.

Finalnym rezultatem projektu, poza rozwiązaniami systemowymi, będzie także przeszkolenie ok. 50 psów dla osób niewidomych, co znacząco podniesie dostępność tego rodzaju wsparcia, która w Polsce pozostaje na bardzo niskim poziomie w porównaniu z krajami Unii Europejskiej. W Polsce na milion mieszkańców przypada bowiem zaledwie około 3 psów przewodników, podczas gdy średnia w UE to około 27 takich zwierząt.

III. INNE projekty

Wsparcie z zakresu poprawy mobilności o podobnym charakterze, jest także realizowane jako element projektu pn. „Poprawa dostępności centrum Białegostoku dla komunikacji miejskiej” współfinansowanego ze środków Programu Polska Wschodnia. W projekcie opracowano m.in. mobilną aplikację pozwalającą na zamówienie transportu dedykowanego dla osób z niepełnosprawnością lub starszych z dowolnego urządzenia z dostępem do Internetu. Aplikacja pozwala na zamówienie transportu dla siebie lub dla grupy osób do konkretnego miejsca oraz monitorowanie ruchu zamówionego pojazdu a także kontakt z kierowcą.

Rozwiązanie to pozwala uniknąć problemów z oczekiwaniem na środek transportu, co w przypadku osób z ograniczoną sprawnością ruchową jest bardzo pomocne.

Jako dodatkowe inicjatywy wspomagające realizację założeń tego działania należy wymienić należy także liczne programy realizowane przez PFRON, ukierunkowane na zwiększenie zasobu środków indywidualnego transportu dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami. Przykładem jest pilotażowy program pn. „Aktywny samorząd”, w ramach którego przewidziano między innymi możliwość uzyskania pomocy finansowej na zakup i montaż oprzyrządowania do posiadanego samochodu, stosownie do ograniczeń wynikających z niepełnosprawności. Pomoc adresowana jest do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem

---

³⁰ Link: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971230776>

niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu lub słuchu. Wysokość wsparcia dla osób mających trudności w poruszaniu się wynosi do 10 tys. zł, zaś dla osób z niepełnosprawnością słuchu – 4 tys. zł. Dzieci do 16-go roku życia i dysfunkcją narządu ruchu także mogą korzystać z ww. pomocy. Ponadto, również w ramach programu pn. „Aktywny samorząd”, osoba niepełnosprawna może liczyć na pomoc w uzyskaniu prawa jazdy. Wsparcie jest adresowane do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu lub słuchu w stopniu wymagającym korzystania z usług tłumacza języka migowego.

Działanie 23. Dostępne usługi społeczne

I. Projekt „Energia społeczna. Sieć Przedsiębiorstw Społecznych”

W Programie Dostępność Plus założono, iż elementem budowy systemu dystrybucji usług społecznych są podmioty ekonomii społecznej i solidarnej (PES). Dlatego też, zaplanowano wsparcie PES w zakresie budowania ich potencjału do realizacji tego rodzaju usług tych usług.

Kluczowym czynnikiem dla realizacji elementu dotyczącego wsparcia PES, było przyjęcie przez Radę Ministrów dokumentu pn. *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku*³¹. Jednocześnie podjęto pracę nad stworzeniem modelowych rozwiązań w zakresie kompleksowego świadczenia przez podmioty ekonomii społecznej i solidarnej tzw. „wiązek usług społecznych”.

Z początkiem 2019 roku w ramach PO WER, Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych Wrzos rozpoczął realizację pilotażowego projektu pn. „Energia społeczna. Sieć Przedsiębiorstw Społecznych”. Celem projektu o wartości ponad 6 mln zł jest profesjonalizacja i budowa potencjału przedsiębiorstw społecznych w świadczeniu kompleksowych usług na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez zidentyfikowanie, przygotowanie i pilotażowe wdrożenie 5 modeli przedsiębiorstw społecznych. Modele zostaną przetestowane wśród 25 przedsiębiorstw społecznych. Projekt zakłada, że modele będą wykorzystywane na szeroką skalę po zakończeniu projektu przez innych użytkowników.

W pierwszym etapie jego realizacji opracowano koncepcję badań służących wypracowaniu wstępnych modeli przedsiębiorstw społecznych realizujących wiązki usług. Zlecono także realizację kompleksowej diagnozy potrzeb odbiorców usług społecznych użyteczności publicznej. Ponadto rozpoczęto analizę danych w zakresie dotychczasowych prac w obszarze usług społecznych, w tym szczególnie skierowanych do osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych oraz ich rodzin w zakresie rewitalizacji, turystyki i krajoznawstwa. Dalsza realizacja projektu obejmie konsultacje opracowanych modeli z interesariuszami, wybór i diagnozę społeczności lokalnych oraz pilotażowe wdrożenie przygotowanych modeli.

---

³¹ Link:

<http://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Krajowy,Program,Rozwoju,Ekonomii,Spoecznej,do,2023,roku.,Ekonomia,solidarnosci,spolecznej,4119.html>

II. Projekt „Profesjonalizacja usług asystenckich i opiekuńczych dla osób niesamodzielných – nowe standardy kształcenia i opieki”

Prace dotyczące standaryzacji świadczenia usług asystenckich i opiekuńczych dla osób niesamodzielných, były też przedmiotem projektu Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych w ramach PO WER. Celem projektu, który jest w finalnym etapie realizacji było wsparcie rozwoju usług świadczonych na rzecz niesamodzielných osób starszych w celu umożliwienia im niezależnego życia w środowisku domowym, bez konieczności umieszczania ich w placówkach opiekuńczych. Efektem projektu są standardy usług asystenckich i opiekuńczych świadczonych na rzecz osób starszych w społeczności lokalnej oraz standardy kształcenia kadr świadczących te usługi. Standardy uwzględniają możliwość świadczenia tych usług przez osoby 50+.

Wypracowane standardy zostały pilotażowo przetestowane na 422 osobach niesamodzielných (w tym 303 osoby objęto pilotażem w zakresie teleopieki). Równolegle przeprowadzono także szkolenia dla 378 osób z samorządu lokalnego w zakresie usług asystenckich i opiekuńczych, zgodnie z opracowanymi w projekcie standardami kształcenia.

III. Usługi społeczne i zdrowotne

Poprzez liczne projekty finansowane ze środków EFS w poszczególnych województwach, dystrybuowane były z kolei usługi społeczne i zdrowotne kierowane do osób potrzebujących wsparcia. Usługi te zgodnie z wymogami, wpisującymi się w założenia Programu są świadczone w formach zdeinstytucjonalizowanych – a więc w społeczności lokalnej, zamiast w dużych, separujących instytucjach opiekuńczych. Dotychczas na te działania w ramach RPO wykorzystano już prawie 3,5 mld zł, a wsparciem objęto prawie 152 tys. osób, w tym 43,3 tys. usługami opiekuńczymi i asystenckimi, a 2,5 tys. osób skorzystało z usług w mieszkaniach chronionych lub wspomaganych.

Działanie 24. Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej

W październiku 2019 roku MRPiPS uruchomiło Program pn. "Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej", którego celem jest wprowadzenie usługi asystenta, jako formy ogólnodostępnego wsparcia dla osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Osoby te, będą miały możliwość skorzystania z pomocy asystenta m.in. przy wykonywaniu codzienných czynności, załatwieniu spraw urzędowych czy podejmowaniu aktywności społecznej. Program ma na celu również przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych poprzez umożliwienie im uczestnictwa w wydarzeniach społecznych, kulturalnych czy sportowych.

O środki na realizację usług asystenta w ramach programu mogą ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego. Mogą one otrzymać wsparcie finansowe do wysokości 100 proc. kosztów realizacji usług asystencji dla uprawnionych do tego wsparcia mieszkańców. Na I edycję programu

trwającego do końca 2020 roku przeznaczono 80 mln zł ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych (obecnie Fundusz Solidarnościowy). Do końca 2019 roku przeprowadzono nabór wniosków jednostek samorządu terytorialnego zainteresowanych wsparciem w obu latach trwania Programu. Wnioski na łączną kwotę niemal 80,5 mln zł łożyło w sumie 546 JST.

Dodatkowo, w 2020 roku zaplanowano do realizacji inny projekt MRPiPS, realizowany wraz z PFRON, którego celem jest m.in. wypracowanie standardu usług asystenckich świadczonych na rzecz osób niepełnosprawnych i propozycja umiejscowienia ich w systemie prawnym. Zaplanowane zadania będą polegać na:

- rewizji i rozbudowie istniejących rozwiązań ustawowych realizowanych przez podmioty publiczne i niepubliczne na rzecz włączenia społecznego osób niepełnosprawnych oraz wypracowanie nowych rozwiązań w tym zakresie;
- wypracowaniu, przetestowaniu, wdrożeniu i upowszechnieniu standardu usług asystenckich świadczonych na rzecz osób niepełnosprawnych, w tym osób zamieszkałych na obszarach wiejskich, z uwzględnieniem świadczenia tych usług przez osoby w wieku 50+, w tym opracowanie narzędzi rekrutacji i szkolenia niezbędnych do świadczenia tych usług.

Działanie 25. Kultura bez barier

I. Digitalizacja zasobów kultury

Wiele instytucji kultury posiada informacje w wersji elektronicznej, lecz do tej pory nie były one gromadzone z myślą o dalszym udostępnianiu, przez co nie są opisane metadanymi lub gromadzone są w postaci uniemożliwiającej odczyt maszynowy. W tym celu w Programie Operacyjnym Polska Cyfrowa (PO PC) zaplanowano działania nakierowane na digitalizację tych zbiorów i ich udostępnienie w Internecie. Obecnie realizowanych jest 13 projektów o wartości łącznej blisko 500 mln zł. Podmioty realizujące tego typu projekty musiały nie tylko zadeklarować spełnienie standardu, ale także wykazać, że w projekcie zaplanowano skuteczny sposób weryfikacji poziomu dostępności zasobów digitalizowanych lub udostępnianych. Zadbano także o to, by digitalizacja była realizowana w sposób uwzględniający potrzeby różnych użytkowników. W wyniku dotychczasowych prac swoje zasoby udostępniło już m.in. Muzeum Narodowe w Krakowie czy Biblioteka Jagiellońska.

II. Dostępna działalność kulturalna

W zakresie zmian prawnych dla zapewnienia osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności udziału w życiu kulturalnym, znowelizowano przepisy *Ustawy z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1983 ze zm.)³². Zmiany te obejmują ustanowienie obowiązku wskazywania przez instytucje kultury (dla których organizatorami są jednostki samorządu terytorialnego) przy występowaniu o dotację celową (na zadania objęte mecenatem państwa oraz ważne z punktu widzenia regionalnej

³² Link: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19911140493>

polityki rozwoju w zakresie rozwoju kultury), w jaki sposób wykorzystanie środków z tej dotacji uwzględni potrzeby osób ze szczególnymi potrzebami. W przepisie tym wprowadza się także obowiązek dostosowania dla osób ze szczególnymi potrzebami imprez artystycznych lub rozrywkowych, organizowanych w ramach działalności kulturalnej. Dodatkowo, w ramach znowelizowanej ustawy wprowadzono obowiązek wskazywania przez ministra właściwego ds. kultury tych programów finansowanych z budżetu państwa, w których udzielenie dotacji będzie warunkowane zapewnieniem dostępności dla osób o szczególnych potrzebach. Pozwoli to na jeszcze lepsze uwzględnienie tych potrzeb w takich programach, które są szczególnie istotne z punktu widzenia obywateli czy udostępniania różnych zasobów kultury.

Dotychczas działania zapewniające dostępność dla osób o szczególnymi potrzebami były fakultatywnym elementem uwzględnianym w niektórych inicjatywach dofinansowanych ze środków publicznych w konkursach organizowanych w ramach programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN). Za dobrą i wymaganą do rozszerzenia praktykę należy uznać obligatoryjne stosowanie kryteriów związanych z zapewnianiem dostępności w większości programów MKiDN, tak ja ma to miejsce obecnie jedynie w Programie Kultura Cyfrowa. Omówiona powyżej zmiana prawa zapewni rozszerzenie zastosowania wymagań dotyczących dostępności w działaniach instytucji kultury polegających m.in. na dostosowaniu formy przekazu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zakupach specjalistycznego sprzętu, dostosowaniu obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, czy też ułatwieniach w podejmowaniu aktywnością artystycznej przez osoby z niepełnosprawnościami.

Wśród działań wspierających udział osób z niepełnosprawnościami w kulturze i sztuce oraz upowszechniających standardy dostępności, ważne miejsce odegrała pierwsza ogólnopolska, a jednocześnie międzynarodowa konferencja pn. „Sztuka i Niepełnosprawność: Przekraczanie granic”. Wydarzenie zorganizowane w kwietniu 2019 roku poświęcone było tematyce zwiększania dostępności oraz aktywności osób z niepełnosprawnościami – zarówno artystów, jak i publiczności – w obszarze kultury i sztuki. W konferencji wzięło udział kilkaset osób - artystów i przedstawicieli środowisk twórców z niepełnosprawnościami, organizacji pozarządowych, instytucji kultury, a także oświaty, opieki społecznej czy rehabilitacji. Głównymi tematami konferencji były: profesjonalizacja twórczości osób z niepełnosprawnościami oraz sytuacja artystów z alternatywną motoryką i sensoryką w Polsce, profesjonalizacja instytucji kultury - dostępność instytucji, ich zasobów, oferty kulturalnej i artystycznej, projektowanie uniwersalne dla kultury. Współorganizatorem wydarzenia było MKiDN wraz z Instytutem Teatralnym im. Zbigniewa Raszewskiego, Instytutem Muzyki i Tańca oraz British Council Polska.

III. Dostęp do treści drukowanych

Do polskiego systemu prawnego wdrożono postanowienia *Traktatu z Marrakeszu o ułatwieniu dostępu do opublikowanych utworów osobom niewidomym, słabowidzącym i osobom z niepełnosprawnościami uniemożliwiającymi*

zapoznanie się z drukiem (Dz. U. UE L 48/3 z 21.2.2018, s. 3–11)³³, polegające na określeniu zasad zwielokrotniania i rozpowszechniania kopii utworów w formie tekstu pisanego w formatach dostępnych dla osób niewidomych i słabowidzących, zgodnie z wytycznymi wskazanymi w *Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1564 z dnia 13 września 2017 roku w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z określonych utworów i innych przedmiotów chronionych prawem autorskim i prawami pokrewnymi z korzyścią dla osób niewidomych, osób słabowidzących lub osób z niepełnosprawnościami uniemożliwiającymi zapoznanie się z drukiem oraz w sprawie zmiany dyrektywy 2001/29/WE w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym* (Dz. U. UE L 242 z 20.09.2017, s. 6-13)³⁴. Celem regulacji jest zniesienie przeszkód, uniemożliwiających osobom niewidomym, słabowidzącym i z innymi niepełnosprawnościami dostęp do opublikowanych utworów drukowanych. Łatwiejsza będzie transgraniczna wymiana kopii utworów i innych przedmiotów objętych prawem pokrewnym w odpowiednich dla nich formatach (chodzi np. o druk alfabetem Braille’a, duży druk, książki elektroniczne i książki mówione ze specjalną nawigacją, audiodeskrypcję i transmisje radiowe).

IV. Kompetencje kadr kultury

W ramach działań podejmowanych oddolnie przez instytucje kultury, w niektórych z nich rozpoczęto realizację szkoleń z zakresu dostępności dla pracowników kultury (muzeów, domów kultury, bibliotek) oraz architektów i urbanistów. Szkolenia obejmowały kompendium wiedzy oraz warsztaty na temat identyfikowania i niwelowania barier w dostępności zasobów kultury, wydarzeń i przestrzeni, potrzeb osób z dysfunkcjami zmysłów lub niepełnosprawnością intelektualną, w tym funkcjonowania społeczno-prawnego osób z niepełnosprawnością oraz ich potrzeb w korzystaniu z przestrzeni kultury. Szkolenia realizowane były przez instytucje prowadzone przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (NIMOZ), Narodowe Centrum Kultury (NCK), Narodowy Instytut Architektury i Urbanistyki (NIAU), Instytut Teatralny (IT), Instytut Muzyki i Tańca (IMiT).

V. Modernizacja infrastruktury i wyposażenia instytucji kultury

Instytucje kultury prowadzą działania nakierowane na niwelowanie barier i zwiększenie dostępności oferty, w ramach swoich planów budżetowych lub realizowanych projektów grantowych (m.in. ze środków programów MKiDN i programów rządowych, środków funduszy europejskich).

Przykładowe działania prowadzone przez instytucje kultury o zasięgu ogólnokrajowym:

- **Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie** - zapewniło dostępność informacji o działalności i aktualnościach; przeprowadziło konsultacje architektoniczne i prace poprawiające dostępność budynku dla osób z niepełnosprawnością

³³ Link: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018A0221\(01\)&from=PL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018A0221(01)&from=PL)

³⁴ Link: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L1564&from=pl>

ruchową i wzroku; zakupiło sprzęty i obiekty (np. tyflografie) udostępniające zasoby muzeum; realizacje bogatą ofertę kulturalno-edukacyjnej dla osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów oraz w formule inkluzywnej, kierowanej do szerokiego grona odbiorców; digitalizuje i udostępnia zasoby w formatach dostępnych dla odbiorców o indywidualnych potrzebach;

- **Zamek Królewski Na Wawelu** - zapewniono większą dostępność architektoniczną muzeum poprzez instalację wind i podjazdów, uruchomiono Multimedialne Centrum Informacyjne (obejmujące m.in. ladę z monitorami dotykowymi oraz zestaw ścienny monitorów dotykowych, rzeźbę interaktywną dla osób z dysfunkcjami narządów wzroku wyposażoną w opisy w języku Braille'a i głośniki kierunkowe, rzeźbę interaktywną z grammi edukacyjnymi dla dzieci oraz AR (*augmented reality* – rzeczywistość rozszerzona) w postaci interaktywnych znaków rozmieszczonych na terenie całego Wzgórza Wawelskiego i aplikacji na smartfony. Rzeźba dla niepełnosprawnych wyposażona jest w opisy w języku Braille'a i głośniki kierunkowe;
- **Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych (NDAP)** - udostępnia dokumenty zarówno w budynkach archiwów, jak i w internecie oraz dostosowuje strony archiwum do potrzeb osób starszych oraz słabowidzących (możliwość pogrubienia czcionki, zastosowanie kontrastu grafiki), zwiększając możliwość zapoznania się z zasobami on-line; modernizując infrastrukturę budynków poprzez montaż podjazdów, windy czy zapewnienie miejsc dla osób z niepełnosprawnościami na parkingach.

Działanie 26. Sport, turystyka i rekreacja bez barier

I. Stworzenie podstaw do rozwoju tzw. turystyki społecznej

Zaplanowane w Programie działania mają na celu wsparcie dostępności obiektów sportowych i rekreacyjnych, tak aby osoby z niepełnosprawnościami oraz seniorzy mieli szansę korzystać z różnego rodzaju aktywności oferowanych w tych miejscach (basen, sala sportowa) lub powiązanych z tymi miejscami (kemping, hotel - które pozwalają na zwiedzanie atrakcji turystycznych lub aktywny odpoczynek w terenie). Wspierane będą także działania związane z budowaniem spójnych źródeł informacji na temat dostępnych miejsc związanych z turystyką i oferty turystycznej skierowanej do osób ze szczególnymi potrzebami.

Priorytetowym celem Działania jest stworzenie podstaw do rozwoju tzw. turystyki społecznej, czyli takiej z udziałem między innymi osób z niepełnosprawnościami, czy osób starszych. Dotychczas tematyka ta w Polsce była podejmowana i wdrażana w życie jedynie przez organizacje pozarządowe i branżowo związane z turystyką (m.in. PTTK). Doświadczenia tych organizacji wskazują, że oferty z zakresu turystyki społecznej są poszukiwane przez osoby z niepełnosprawnościami, jednak skorzystanie z nich często jest niemożliwe lub znacznie utrudnione ze względu na występujące bariery (np. brak dostosowanych szlaków, schronisk, miejsc wypoczynku, obiektów noclegowych). Z dostępnych badań wynika, iż osoby z niepełnosprawnościami podróżują ponad trzy razy rzadziej od osób sprawnych.

II. Nowelizacja ustawy o zmianie ustawy o grach hazardowych

Budując warunki do realizacji działania sejmowa Komisja do Spraw Petycji zainicjowała nowelizację *Ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. z 2019 r. poza 847)*³⁵, która weszła w życie w marcu 2019 roku. Obok istniejących wcześniej możliwości wykorzystania środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (FRKF) na przebudowę, remonty i dofinansowanie inwestycji obiektów sportowych, rozwijanie sportu wśród dzieci, młodzieży i osób niepełnosprawnych, zadania określone w przepisach o zdrowiu publicznym w zakresie aktywności fizycznej, dodano nową kategorię wydatków – rozwój turystyki społecznej sprzyjającej aktywności fizycznej społeczeństwa. Środki na realizację ww. zadań z FRKF będą ustalane corocznie na podstawie analizy potrzeb i prognozowanych przychodów na etapie opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na dany rok.

III. Prace nad projektem rozporządzenia w sprawie przekazywania środków z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej

W połowie 2019 roku MSiT rozpoczęło prace nad projektem rozporządzenia w sprawie przekazywania środków z FKRF na podstawie którego, będą mogły być uruchamiane nowe programy uwzględniające możliwość realizacji zadań związanych z dostępnością w obszarze turystyki społecznej, m.in w schroniskach turystycznych. Będą to mogły być zarówno dostosowania architektoniczne (budowa podjazdów, toalet dla osób z niepełnosprawnościami, montaż systemu oznaczeń dla osób niewidomych), jak też zakup sprzętów lub rozwiązań technologicznych pozwalających na korzystanie z obiektu turystycznego przez osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami (pojazdy gąsienicowe do poruszania się na wózku po nierównym terenie). *Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 12 sierpnia 2019 r. w sprawie przekazywania środków z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1638)* weszło w życie 14 września 2019 r. Ze względu na zmiany w strukturze rządu, w tym przekazanie kompetencji w zakresie turystyki do MR potrzebna jest ścisła współpraca pomiędzy ministrem właściwym do spraw turystyki (Minister Rozwoju - odpowiedzialny za turystykę społeczną), a ministrem właściwym do spraw kultury fizycznej (Minister Sportu – odpowiedzialny za FRKF).

IV. Zwiększenie dostępności szlaków turystycznych

W celu zapewnienia spójności działań zaplanowanych w Programie związanych z dostępnością schronisk i szlaków turystycznych MliR zainicjowało współpracę między MSiT jako dysponentem FRKF, MŚ nadzorującym działalność Parków Narodowych oraz Lasów Państwowych oraz MRPiPS jako resortem zarządzającym Solidarnościowym Funduszem Wsparcia Osób Niepełnosprawnych (SFWON). Wspomniane wyżej zmiany w zakresie kompetencji poszczególnych resortów powinny skutkować uwzględnieniem w dalszych pracach MR odpowiedzialnego obecnie za obszar turystyki. Kooperacja między resortami powinna doprowadzić do stworzenia programu rządowego realizowanego przez MR i MŚ (lub Ministerstwo

³⁵ Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2019/pozycja/847>

Klimatu – w zależności od podziału kompetencji). Docelowo w programie określone zostaną działania na rzecz zwiększenia dostępności szlaków turystycznych (m. in. renowacja i dostosowanie oznakowania, wprowadzenie typografii, szkolenie kadry z zakresu obsługi osób z niepełnosprawnościami), które zlokalizowane są w znacznej części na terenie Lasów Państwowych i Parków Narodowych. Działania te zostaną zaprojektowane w miarę możliwości w taki sposób, aby były powiązane z inwestycjami dotyczącymi dostępnościowych adaptacji schronisk górskich realizowanymi w ramach programów finansowanych z FRKF. Dzięki szerokiej współpracy instytucjonalnej dostępność zostanie wdrożona na szlakach prowadzących do schronisk poprzez adaptacje pod kątem przyjmowania osób ze szczególnymi potrzebami.

Jednocześnie, wsparcie zostanie udzielone także na udostępnienie szlaków innych niż górskie, a w procesie wyboru takich miejsc będą uczestniczyć resorty (MŚ lub Ministerstwo Klimatu – w zależności od podziału kompetencji) i instytucje (Lasy Państwowe) posiadające odpowiednią wiedzę nt. ich zasobów i możliwości technicznych.

Warto także podkreślić, iż w celu zbudowania platformy wymiany doświadczeń oraz popularyzacji idei turystyki społecznej zorganizowane zostały cztery konferencje (w kwietniu 2018 roku oraz kwietniu, maju i lipcu 2019 roku) w których uczestniczyli zarówno reprezentanci ww. resortów i instytucji, jak też przedstawiciele wspomnianych wcześniej instytucji pozarządowych takich jak Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK), Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (GOPR) i Fundacja Pogranicze bez Barrier. Podczas konferencji prezentowane były przykłady rozwiązań technicznych i organizacyjnych, które mogą być elementem budowy systemowych rozwiązań na rzecz dostępności. Rozważane były koncepcje organizacji wypożyczalni sprzętów pozwalających na eksplorację terenów pozostających dotychczas poza zasięgiem osób o obniżonej sprawności, takich jak rowery poziome, platformy gąsiennicowe dla wózków czy założeń jednolitego systemu oznaczania obiektów turystycznych dostępnych dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami oraz budowy baz informacji o dostępnej bazie turystycznej. Ponadto, prezentowane były dotychczasowe osiągnięcia w zakresie wolontariatu wspierającego aktywny udział w turystyce osób np. z niepełnosprawnością wzroku. Koncepcje te już służą jako inspiracja do programowania nowych kierunków wsparcia funduszy europejskich w przyszłej perspektywie finansowej (opracowywane są nowe typy działań np. wspierających wolontariat na rzecz osób z niepełnosprawnościami).

V. Działania na rzecz upowszechniania sportu osób z niepełnosprawnościami

Wspieranie aktywnego stylu życia osób z niepełnosprawnościami jest ważnym elementem włączenia społecznego tej grupy. MSiT (obecnie kompetencje MS) zarówno w 2018 roku jak i w 2019 roku, realizowało w tym celu Program Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych. Dofinansowano w nim projekty w zakresie wspierania organizacji zajęć sekcji sportowych, imprez oraz obozów sportowych dla osób z niepełnosprawnościami, a także promocji aktywności

sportowej tych osób. W latach 2018 i 2019 dofinansowaniem z Programu objęto łącznie 172 projekty w zakresie upowszechniania sportu osób z niepełnosprawnościami. Dofinansowania udzielono 87 podmiotom, w tym organizacjom ogólnopolskim, regionalnym i lokalnym klubom sportowym oraz Polskim Związkom Sportowym. W przedsięwzięciach finansowanych z Programu tylko w 2018 roku wzięło udział ponad 9 tys. osób z niepełnosprawnościami w wieku powyżej 50 lat, czy ponad 10 tys. dzieci i młodzieży. Na finansowanie ww. działań przeznaczono zarówno w 2018 roku, jak i w 2019 roku kwotę 18,7 mln zł ze środków FRKF. Działania te powinny zostać wzmocnione przez inwestycje poprawiające dostępność obiektów sportowych, co pozwoli osobom z niepełnosprawnościami na bardziej swobodne i powszechne korzystanie z aktywności sportowej.

Działanie 27. Praca w administracji

I. Stabilne zatrudnienie dla osób niepełnosprawnych w administracji i służbie publicznej

PFRON uruchomił realizację programu pn. „Stabilne Zatrudnienie – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”. Program od kilku lat przyczynia się do inicjowania lub wsparcia działań prowadzonych na rzecz osób niepełnosprawnych przez instytucje wykonujące zadania z zakresu administracji publicznej oraz pozwala na zatrudnienie osób niepełnosprawnych, dając tym osobom gwarancję stabilnego zatrudnienia.

Realizacja programu przebiega w ramach dwóch modułów:

- **moduł I „Instytucje”**, którego bezpośrednimi adresatami są organy i instytucje wykonujące zadania z zakresu administracji publicznej, jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i samorządowe instytucje kultury, które zatrudnią osoby niepełnosprawne;
- **moduł II „Staże zawodowe”** adresowany do organizacji pozarządowych, które przygotowują i skierują osoby niepełnosprawne na staż zawodowy w administracji rządowej.

W czerwcu 2019 roku zatwierdzone zostały nowe procedury realizacji programu. Rozszerzona została grupa beneficjentów ostatecznych, tj. osób, na rzecz których prowadzone są działania aktywizacyjne, o osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności. Ponadto zwiększona została maksymalna kwota dofinansowania kosztów działań aktywizacyjnych z kwoty 18 tys. zł do 34 tys. zł. W przypadku osób z orzeczonym lekkim stopniem niepełnosprawności maksymalna wysokość pomocy nie może przekroczyć 17 tys. zł.

W 2019 roku na realizację programu wydano prawie 4,6 mln zł, dzięki czemu w ramach modułu I „Instytucje” 42 pracodawców zatrudniło 58 osób niepełnosprawnych, a w ramach modułu II „Staże zawodowe” 49 pracodawców przyjęło na staż kilkuset stażystów. Dodatkowo, podjęte zostały prace nad zmianą treści ogłoszeń o pracę w naborach w służbie cywilnej celem dostosowania ich do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Projekt nowego wzoru ogłoszenia o naborze jest w fazie konsultacji z przedstawicielami komórek kadrowych.

II. Działania dla poprawy dostępności – na przykładzie Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju i Urzędu Komunikacji Elektronicznej

MliR było aktywnie zaangażowane w realizację działań na rzecz eliminowania barier w dostępie osób z niepełnosprawnościami do stabilnego zatrudnienia poprzez inicjatywy takie jak:

- zawarcie umowy z Fundacją „Eudajmonia” na realizację warsztatów pn. „Oswoić nieznane, czyli savoir vivre wobec osób z niepełnosprawnościami”. Warsztaty mają na celu podniesienie świadomości pracowników MliR w zakresie kontaktów z osobami z określonymi niepełnosprawnościami oraz poznanie trudności i barier na jakie mogą być narażone osoby z określonymi niepełnosprawnościami w najbliższym otoczeniu (miejscu zamieszkania, w miejscu potencjalnej pracy, w przestrzeni lokalnej);
- kurs nauki języka migowego dla pracowników MliR;
- cykl szkoleń wewnętrznych pn. „Prosty język=Prosta sprawa”. Szkolenia prowadzone są cyklicznie przez trenera wewnętrznego z Wydziału Wydawnictw i Promocji Prostego Języka (DIP). Jednym z obszarów tematycznych tego szkolenia jest poprawa dostępności administracji publicznej. W ramach szkolenia omawiane są wzory pism, które są dostępne dla wszystkich – również dla osób, które korzystają z czytników ekranu;
- szkolenia e-learningowe pn. „Obsługa głuchego klienta” i pn. „Prosty język” dostępne na platformie Akademia MliR;
- szkolenie wewnętrzne pn. „Prosty język w Internecie”. Szkolenie dotyczyło stosowania prostego języka, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji w Internecie;
- zapewnienie usługi ustnego tłumaczenia migowego na szkoleniach wewnętrznych i zewnętrznych dla pracowników niedosłyszących i głuchych;
- uproszczenie zasad rekrutacji, aby ułatwić osobom niepełnosprawnym aplikowanie do MliR, w tym wprowadzenie możliwości aplikowania online, poprzez formularz;
- zapewnienie dostępności siedziby urzędu dla osób z niepełnosprawnościami.

W ramach prowadzonych przez MliR szkoleń przeszkolono już kilkuset pracowników. Ponadto zaplanowano również uruchomienie szkolenia pn. „Obsługa klienta z niepełnosprawnością”.

Również Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE) podjął szereg działań mających na celu zwiększenie swojej dostępności. W tym celu, we wrześniu 2019 roku opracowano szczegółowe wytyczne do realizacji zadań UKE zgodnie z przepisami prawa odnoszącymi się do osób ze szczególnymi potrzebami pn. „Polityka dostępności Urzędu Komunikacji Elektronicznej”. Przyjęta Polityka dostępności UKE, stanowi wytyczne do realizacji zadań UKE zgodnie z przepisami prawa odnoszącymi się do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Prezes UKE uwzględnia problematykę osób ze szczególnymi potrzebami we wszystkich obszarach swojej działalności. W przyjętej Polityce UKE wyróżniło pięć podstawowych obszarów działania Urzędu (Klient, Komunikacja, Usługi, Kadry, Zarządzanie), w ramach, których realizowane są zadania z uwzględnieniem potrzeb i możliwości osób z niepełnosprawnością.

KONKURENCYJNOŚĆ

Produkty i usługi odpowiadające potrzebom osób z niepełnosprawnościami, czy starszych w Polsce to nadal rynek niszowy. Tymczasem zgodnie z prowadzonymi badaniami tzw. srebrna gospodarka, skoncentrowana na dostarczaniu na rynek usług, produktów czy zatrudnienia na potrzeby osób starszych, seniorów, ma tendencje wzrostowe i międzynarodowy potencjał. Już w 2016 roku wartość tego sektora była szacowana przez Bank of America Merrill Lynch na 7 bilionów dolarów, a prognozy mówią, że do 2020 roku, tylko prywatna siła nabywczą osób 60 plus osiągnie wartość 15 bilionów dolarów. Dlatego, także polscy przedsiębiorcy w najszybszym czasie powinni podjąć działania dające szanse na wykorzystanie rosnącego popytu na artykuły życia codziennego jak meble, ubrania, pojazdy, sprzęt elektroniczny dostosowany do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych. Adaptacja rynku pod kątem potrzeb ww. grup będzie pociągać za sobą nie tylko korzyści ekonomiczne, ale również w sposób oczywisty działać na korzyść dostępności. Stworzenie rynku dostępnych produktów wymaga przekazania przedsiębiorcom wiedzy z zakresu projektowania uniwersalnego i szczególnych potrzeb klientów. Istotna jest też wiedza z zakresu technologii asystujących i kompensacyjnych, które umożliwiają lub ułatwiają osobom ze szczególnymi potrzebami korzystanie z produktów czy usług na zasadzie równości z innymi.

W ramach tego obszaru prowadzone są m.in. działania mające na celu zapoznanie przedsiębiorców z ideą dostępności oraz możliwościami jej zastosowania w tworzonych przez nich produktach, bądź usługach. Wśród przedsiębiorców wiedza na temat dostępności jest wciąż bardzo niewielka, a w efekcie niewielkie jest samoistne zainteresowanie tym segmentem rynku. Dlatego zwiększanie świadomości przedsiębiorców w zakresie rosnącego zapotrzebowania na dostępne produkty i usługi oraz stwarzanie możliwości do przystosowania ich oferty do zmieniających się potrzeb konsumentów, będą głównymi działaniami tego obszaru.

Działanie 28. Program badań nad dostępnością

W 2019 roku MliR wraz z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju uzgodniło zakres planowanego do uruchomienia w I kwartale 2020 roku konkursu realizującego założenia ww. Działania.

Celem tego konkursu ma być przede wszystkim, stworzenie możliwości do badań nad charakterystyką dostępności w różnych obszarach. Konkurs będzie skierowany do szerokiego grona podmiotów, w tym w szczególności do przedsiębiorców, uczelni, ośrodków badawczych, które we współpracy z przedsiębiorstwami zrealizują badania a następnie zadbają o ich upowszechnienie (np. w postaci standardów, konkretnych wdrożeń, prototypów czy propozycji zmiany przepisów). Alokacja na konkurs wyniesie 40 mln zł.

Działanie 29. Innowacje społeczne jako „poligon” dostępności

Innowacje społeczne to nowatorskie pomysły i metody na rozwiązywanie bieżących problemów społecznych, zgłaszane przez dowolnego pomysłodawcę (np. osoby prywatne, organizacje pozarządowe, jednostki pomocy społecznej). Jeśli tylko spełniają podstawowe kryteria wykonalności, mogą być dofinansowane ze środków EFS. Ich finansowanie odbywa się w ramach PO WER od 2014 roku. Jednocześnie, wraz z wejściem w życie Programu Dostępność Plus, MliR ukierunkowało tematykę innowacji społecznych na problemy związane z brakiem dostępności. W związku z tym pojawiły się różnego typu pomysły, dotyczące zarówno dostosowywania istniejącej oferty usług czy produktów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i seniorów (np. Torba Borba, płaszcz przeciwdeszczowy dla osób na wózkach inwalidzkich, czy gra towarzyska dla osób z niepełnosprawnością intelektualną), jak też zupełnie nowe inicjatywy, ukierunkowane wyłącznie na pomoc tego typu osobom (np. system asystentury wideo on-line dla osób niewidomych, system indywidualnego oznaczania miejsc zamieszkania seniorów w domach opieki).

Aby jeszcze bardziej wzmocnić zainteresowanie dostępnością wśród pomysłodawców innowacji społecznych, 16 listopada 2018 roku ogłoszono dedykowany konkurs na uruchomienie ogólnopolskich inkubatorów innowacji społecznych. Inkubatory te będą poszukiwały najciekawszych inicjatyw, które szybko i skutecznie pomogą rozwiązać problemy związane z niedoborem dostępnych produktów i usług, czy brakiem dostępności przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami oraz seniorów. W ramach konkursu, który został zakończony we wrześniu 2019 roku planowane jest wypracowanie ok. 200 różnego typu innowacji społecznych. Na każdą z nich zaplanowano dofinansowanie w kwocie maksymalnie 100 tys. zł. Wybrano 5 inkubatorów innowacji. Na ich działalność przeznaczono łącznie 25 mln zł. Pierwsze inkubatory rozpoczęły pracę w IV kw. 2019 roku.

Działanie 30. Dobry pomysł

I. Dostępność dla przedsiębiorców

W marcu i kwietniu 2019 roku w Programie Operacyjnym Inteligentny Rozwój (PO IR) ogłoszono, aż 5 różnych konkursów o łącznej wartości ok. 200 mln zł dla przedsiębiorców, tworzących innowacyjne rozwiązania dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami. Wsparcie zostało przeznaczone na projekty badawcze oraz inwestycyjne, służące wprowadzaniu na rynek produktów i rozwiązań dla osób z różnymi możliwościami funkcjonalnymi, poznawczymi, w tym dla osób z niepełnosprawnościami. Działania te, przyczynią się do powstawania nowych technologii, urządzeń, wspomagających te osoby w funkcjonowaniu w społeczeństwie, znacząco wpływając na poprawę jakości ich życia.

II. Bony na innowacje

Jeden konkurs z tego zakresu, o wartości 5 mln zł, realizowany był od marca 2018 roku do listopada 2019 roku przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości

(PARP) i umożliwił opracowanie przez jednostkę naukową dla MŚP nowego lub znacząco ulepszanego produktu (wyrobu, usługi), technologii lub projektu wzorniczego służących rozwiązywaniu problemów osób z obniżonym poziomem sprawności. Do dofinansowania zatwierdzono 2 projekty o wartości blisko 700 mln zł.

W drugim konkursie tego typu, również o wartości 5 mln zł, nabór rozpoczął się w kwietniu 2019 roku i będzie prowadzony do 7 stycznia 2020 roku. Polega on na wsparciu mikro, małych i średnich firm w komercjalizacji efektów ww. prac badawczych. Na chwilę obecną wybrany do dofinansowania został 1 projekt o wartości 400 tys. zł.

III. Badania przemysłowe i prace rozwojowe realizowane przez przedsiębiorstwa

W ramach tej inicjatywy NCBiR ogłosiło konkurs na kwotę 50 mln zł, przeznaczony na realizację prac badawczo-rozwojowych, które umożliwią przygotowanie, a później wdrożenie na rynek innowacyjnych produktów lub technologii, przyczyniających się do zwiększenia dostępności dla osób z obniżonym poziomem sprawności fizycznej lub poznawczej. Konkurs dedykowany jest przedsiębiorcom lub konsorcjom przedsiębiorstw oraz konsorcjom przedsiębiorstw i jednostek naukowych. Uzupełnieniem wsparcia na projekty B+R może być dofinansowanie prac przedwdrożeniowych, tj. działań przygotowawczych do wdrożenia wyników prac badawczych w działalności gospodarczej. W ramach konkursu wyłoniono do dofinansowania 2 wnioski na kwotę 3,8 mln zł.

IV. Design dla przedsiębiorców

Z końcem maja 2019 roku, PARP zakończyła konkurs dla firm, które chcą we współpracy z profesjonalnymi projektantami, opracować nowy projekt wzorniczy swojego produktu. Na jego podstawie powinien zostać opracowany i wprowadzony na rynek pracy nowy lub znacząco ulepszony produkt, zaprojektowany w sposób uniwersalny, tj. służący różnym osobom bez względu na ich możliwości wynikające m.in. z wieku czy poziomu sprawności. Zainteresowanie tego typu wsparciem było dość duże. Do dofinansowania wskazano 30 projektów o wartości 14,8 mln zł.

V. Badania na rynek

Ok. 100 mln zł zostało także przeznaczonych na wdrażanie innowacji produktowych przez MŚP, które adresowane są do osób ze szczególnymi potrzebami. Wdrażane innowacje muszą wynikać z prac badawczych przeprowadzonych w B+R, w tym zakupionych lub przeprowadzonych samodzielnie na zlecenie B+R. W ramach zakończonego w maju naboru złożono tylko 2 wnioski o dofinansowanie, na kwotę ponad 24 mln zł. Żaden ze złożonych wniosków nie został zakwalifikowany do dofinansowania.

VI. Zmiany prawa w zakresie poprawy dostępności produktów i usług

Obok tak istotnych zmian prawnych jak przygotowanie i uchwalenie 2 ustaw o dostępności (ustawa o dostępności cyfrowej oraz ustawa o zapewnianiu

dostępności), w obszarze konkurencyjności pojawiły się także inne zmiany legislacyjne.

Wśród nich najważniejsze to:

a) Europejski Akt o Dostępności

Od 27 czerwca 2019 roku obowiązuje *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2019/882 w sprawie wymogów dostępności produktów i usług (European Accessibility Act, EAA) (Dz. U. UE L 151/70 z 07.06.2019 r., str. 70-115)*³⁶. To pierwsza tak kompleksowa i horyzontalna regulacja o dostępności w prawie UE. Celem tej dyrektywy jest zapewnienie prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego oraz usuwanie barier spowodowanych różnicowanymi przepisami w zakresie dostępności. Dyrektywa nakłada obowiązki przede wszystkim na podmioty sektora prywatnego oraz na administrację publiczną w zakresie nadzoru rynku i zamówień publicznych. Katalog obowiązków wynikających z dyrektywy to przede wszystkim konieczność stosowania wymogów dostępności w procesie projektowania i produkcji oraz świadczenia usług.

Dyrektywa została opracowana w oparciu o podejście funkcjonalne. Określa jakie warunki należy spełnić, bez precyzowania w jaki sposób. Intencją takich zapisów było stworzenie pola dla innowacji oraz osiągnięcie kompromisu pomiędzy precyzją (stworzenie prawnie wiążących zobowiązań), a elastycznością (margines swobody dla producentów, projektantów, miejsce dla innowacyjnych rozwiązań).

Wymogi dostępności obejmują obowiązki w zakresie:

- informacji na temat użytkowania produktu, które muszą być udostępniane za pomocą więcej niż jednego kanału sensorycznego oraz przedstawione za pomocą czcionki o odpowiednim rozmiarze i kształcie;
- instrukcji użytkowania muszą, które muszą obejmować alternatywną prezentację treści nietekstowych, opis oprogramowania i sprzętu łączących produkt z urządzeniami wspomagającymi;
- udzielania informacji o dostępności sprzedawanych produktów i usług;
- zapewniania, by funkcje służące identyfikacji, zachowaniu bezpieczeństwa i płatności charakteryzowały się dostępnością, tak by były one zauważalne, funkcjonalne, zrozumiałe i solidne;
- zapewniania zauważalnych, funkcjonalnych, zrozumiałych i solidnych metod identyfikacji, podpisów elektronicznych i usług płatniczych;
- 4 zasad dostępności dla stron internetowych:
  - dostępność produktów wykorzystywanych do świadczenia usług, w tym dostępność interfejsu;
  - informacja na temat funkcjonowania usługi (treść informacji dostępna w sposób umożliwiający jej odbiór na różne sposoby i za pośrednictwem więcej niż jednego zmysłu oraz alternatywy dla treści nietekstowych);
  - dostępność strony internetowej;
  - dostępność informacji nt. powiązań z usługami wspomagającymi.

---

³⁶ Link: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0882&from=PL>

Termin na transpozycję dyrektywy do prawa krajowego wynosi 3 lata od dnia jej wejścia w życie tj. do dnia 28 czerwca 2022 roku. W tym czasie państwa członkowskie, w tym Polska, są zobowiązane do przyjęcia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do wykonania dyrektywy. Wdrożone przepisy EAA mają być stosowane od dnia 28 czerwca 2025 roku. Ten ostatni termin jest kluczowy dla firm objętych EAA, oznaczając, że od tego momentu muszą one produkować wyroby i świadczyć usługi zgodnie z wymogami EAA.

Elastyczne rozwiązania przyjęte w dyrektywie współgrają z rozwiązaniami prawnymi zaproponowanymi w *Ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, która uprzedzi transpozycję EAA. Ustawa stanowi bowiem zapowiedź wejścia w życie rozwiązań prawnych gwarantujących, że podmioty gospodarcze będą zobowiązane w ramach EAA do stosowania wspólnych zasad dostępności, pozostawiając jednocześnie przestrzeń na nadchodzące regulacje, proponując wyłączenie rozwiązania o charakterze fakultatywnym.

b) Rozporządzenie w sprawie udzielania przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości pomocy finansowej w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020

Aby zapewnić spójność *Rozporządzenia w sprawie udzielania przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości pomocy finansowej w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 2026)*³⁷ z celami Programu Dostępność Plus, w sierpniu 2019 roku przygotowano nowelizację tego aktu prawnego. Do rozporządzenia wprowadzono nową formę interwencji dla przedsiębiorców i ich pracowników w postaci instrumentu finansowego. Instrument ten, stanowił będzie wsparcie w zakresie wdrażania i rozwoju technologii kompensacyjnych i asystujących, czyli takich których uruchomienie lub zastosowanie umożliwi lub ułatwi osobom ze szczególnymi potrzebami korzystanie z produktów lub usług na zasadzie równości z innymi osobami.

Ponadto w I kwartale 2020 roku, w ramach PO WER planowane jest uruchomienie konkursu o wartości 27 mln zł., dzięki któremu ze wsparcia będzie mogło skorzystać co najmniej 2,7 tys. pracowników mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Projekty wyłonione w konkursie będą oferowały przedsiębiorstwom szkolenia i związane z nimi doradztwo w zakresie upowszechniania stosowania technologii kompensacyjnych i asystujących (czyli takich, które umożliwiają lub ułatwiają osobom ze szczególnymi potrzebami korzystanie z produktów lub usług na zasadzie równości z osobami nieposiadającymi takich trudności) oraz projektowania uniwersalnego.

Działanie 31. Centra wiedzy projektowania uniwersalnego

Tworzenie centrów wiedzy w zakresie projektowania uniwersalnego jako miejsc pozwalających na przetestowanie nowych produktów czy usług funkcjonalnych dla jak największej liczby użytkowników o zróżnicowanych potrzebach, stanowi jedną z możliwości wsparcia w projekcie pn. „Uczelnia dostępna” (opisane w Działaniu 12).

³⁷ Link: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2015/pozycja/2026>

W tzw. ścieżce maxi, przeznaczonej dla uczelni wiodących we wdrażaniu idei dostępności, wybrane uczelnie będą mogły rozwinąć swoją ofertę poprzez utworzenie/powołanie centrum wiedzy w zakresie projektowania uniwersalnego i przygotowanie uczelni, we współpracy np. z inną uczelnią specjalizującą się w danej dziedzinie (np. stosującą w praktyce projektowanie uniwersalne we wzornictwie przemysłowym) do pełnienia funkcji centrum projektowania uniwersalnego. W ramach projektu możliwa jest jednak wyłącznie inicjacja działalności centrum, a nie jego pełne finansowanie. Dlatego na szerszą skalę tego typu działania będą realizowane przez NCBiR w kolejnych latach.

Ponadto, aby w obliczu zmian demograficznych zapewnić szerszy dostęp do wiedzy o koncepcji uniwersalnego projektowania, planowane jest w 2020 roku uruchomienie w ramach PO WER finansowania dla jednostki badawczo-edukacyjnej, dedykowanej tym zagadnieniom. Głównym zadaniem takiego centrum będzie działalność edukacyjna, polegająca na systemowym wdrażaniu programów edukacyjnych, celem przygotowania kadry z wiedzą ekspercką z zakresu stosowania zasad projektowania uniwersalnego w obszarze edukacji (szkolnictwo wyższe i zawodowe). Oprócz tego, Centrum prowadzić będzie działalność badawczo-wdrożeniową, a także zajmować się doradztwem technicznym, wspierającym otoczenie społeczno-gospodarcze dla wspólnego wypracowywania nowych innowacyjnych produktów i standardów dla usług powszechnych w oparciu o zasady projektowania uniwersalnego. Rozwiązanie to powinno mieć docelowo przełożenie na wzmocnienie potencjału polskiej gospodarki i jej konkurencyjności na rynku europejskim i globalnym.

Działanie 32. Targi dostępności

W pierwszym okresie realizacji Programu, rozpoczęto działania umożliwiające polskim przedsiębiorcom promocję produktów z obszaru dostępności. W lutym 2019 roku w Poznaniu podczas Międzynarodowych Targów Budownictwa i Architektury BUDMA, MliR wraz z Ministerstwem Przedsiębiorczości i Technologii (MPiT) oraz Polskim Funduszem Rozwoju Nieruchomości (PFRN) zorganizowały stoisko poświęcone dostępności. Na stoisku pracownicy ww. resortów oraz PFRN, przedstawili najważniejsze zagadnienia związane z m.in. z Programem Dostępność Plus oraz wykorzystaniem funduszy europejskich w instrumentach wsparcia eksportu, w tym dla produktów spełniających wymogi dostępności.

Ponadto w czerwcu 2019 roku, MPiT było współorganizatorem konferencji pn. „Laboratorium dostępności - Dostępność architektoniczna obiektów i przestrzeni”. MliR uczestniczyło w panelu dyskusyjnym, przedstawiając doświadczenia z prac nad Programem Dostępność Plus. Konferencja służyła nawiązaniu kontaktów roboczych z przedstawicielami stowarzyszeń oraz firm, z którymi będą realizowane kolejne zadania w Programie Dostępność Plus (m.in. organizacja targów Viva Seniorzy, organizacja konkursu dot. marki „Dostępność”).

W październiku 2019 r. MPiT zorganizowało na targach „Viva seniorzy” stoisko informacyjne dot. Programu Dostępność Plus, a także konferencję „Polska dostępna dla seniorów” poświęconą m.in. dostępności architektonicznej, nowoczesnym

technologiom i zwiększeniu udziału osób powyżej 60-tego roku życia w rozwoju cyfrowej gospodarki.

Działanie 33. Marka „Dostępność”

W Ministerstwie Przedsiębiorczości i Technologii (MPiT) rozpoczęto prace mające na celu ogłoszenie pierwszej edycji konkursu pn. „Lider Dostępności priorytetowych branż”. Prace te są kontynuowane w ramach obecnego resortu rozwoju (MR), a ich efektem powinno być stworzenie podstaw dla organizowania corocznych edycji konkursu promującego najlepsze rozwiązania w zakresie dostępności w danej branży.

Niezależnie od działań MPiT/MR, także MliR/MFiPR inicjuje współpracę i organizuje spotkania mające na celu nawiązanie wzajemnych kontaktów między przedsiębiorcami działającymi w obszarze dostępności w różnych branżach oraz upowszechnianie informacji dotyczących możliwych sposobów promowania ich działalności.

Płaszczyzną współpracy i wymiany doświadczeń dla przedsiębiorców jest m.in. *Partnerstwo na rzecz dostępności* zrzeszające podmioty zaangażowane w szerzenie idei dostępności (więcej na ten temat w [opisie Działania 38](#)). W tym gronie zainicjowano już wstępnie chęć tworzenia grup branżowych dyskutujących zagadnienia ważne dla rozwoju dostępności np. w nowych technologiach czy turystyce.

Organizowane są również spotkania dedykowane konkretnym grupom przedsiębiorców m.in. tych których dostępnościowe produkty lub usługi znajdują się w różnych fazach dojrzałości i wymagają adekwatnego wsparcia finansowego lub promocji. Mają one na celu przekazanie informacji, gdzie można poszukiwać odpowiedniego wsparcia. Tego rodzaju spotkanie odbyło się w listopadzie 2019 roku. Wzięli w nim udział przedstawiciele NCBiR, MliR/MFiPR jako Instytucji Zarządzającej dla Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój oraz Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój oraz Ministerstwa Rozwoju (MPiT/MR), odpowiedzialnego za rozwój przedsiębiorczości, w tym promocję przedsiębiorstw w Polsce i za granicą. Podczas spotkania zaprezentowano informacje na temat trwających i planowanych działań, z jakich mogą korzystać przedsiębiorcy w celu skonsultowania swego pomysłu i dopasowania właściwej dla niego ścieżki wsparcia, a także promocji swoich rozwiązań na rynku krajowym i zagranicznym. Spotkanie było również okazją do uzyskania od przedsiębiorców informacji, na temat ich potrzeb i trudności jakie napotykają przy pozyskiwaniu środków na rozwój swoich rozwiązań.

Dostępność jako zasada horyzontalna powinna być elementem wszystkich polityk publicznych. W celu urzeczywistnienia tego postulatu, w obszarze koordynacji zaplanowano szereg działań, które w dużej mierze udało się już zrealizować. Najważniejszą inicjatywą w tym obszarze jest oczywiście *Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, która weszła w życie w dniu 20 września 2019 roku. Ustawa to akt, który ustanawia system zapewnienia dostępności podmiotów publicznych oraz nadaje ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego narzędzi koordynacji dostępności. Przepisy ustawy wraz z systemem działań uzupełniających, opisanych poniżej, tworzą system koordynacji dostępności, który wychodzi poza sektorowy paradygmat działań administracji publicznej. Niektóre z zaplanowanych w Programie Dostępność Plus działań uległy modyfikacji, które wynikają przede wszystkim z kształtu, jaki przyjęła *Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*.

Działanie 34. Polski Access Board

I. Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju (obecnie Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej) koordynatorem Programu Dostępność Plus

Amerykański Access Board był inspiracją przy tworzeniu polskich struktur odpowiedzialnych za koordynację dostępności. Polski system koordynacji dostępności składa się z Rady Dostępności (została opisana poniżej w Działaniu nr 38) i działań podejmowanych przez Ministra Inwestycji i Rozwoju.

Powierzenie funkcji koordynacyjnej dla poprawy dostępności ministrowi właściwemu ds. rozwoju regionalnego wynika z faktu, że zagadnienia związane z dostępnością dotychczas nie mieściły się w układzie żadnego z działów administracji rządowej. Sytuacja ta zmienia się wraz z wejściem w życie *Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*. Nowelizuje ona bowiem *Ustawę 4 września 1997 roku o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2019 r. poz. 945 ze zm.)*³⁸, przyznając ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego kompetencje koordynacji zapewniania dostępności. Dostępność ma charakter horyzontalny i przekrojowy, wpływa więc na szereg zagadnień z obszarów takich jak edukacja, praca, budownictwo, mieszkalnictwo, kultura, sport, turystyka i inne, co zostało odzwierciedlone w strukturze Programu Dostępność Plus. Zgodnie z decyzją wyrażoną w uchwale nr 102/2018 Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2018 roku, minister właściwy ds. rozwoju regionalnego został również wyznaczony do koordynacji Programu Dostępność Plus, a Departament Europejskiego Funduszu Społecznego w MliR został wskazany w regulaminie organizacyjnym MliR jako ośrodek koordynacji Programu Dostępność Plus. Departament ten realizuje m.in. projekt *SUCCESSIBILITY*, finansowany z PO WER, którego celem jest zapewnienie funkcjonowania struktury i rozwiązań na rzecz koordynacji działań z zakresu dostępności, wspomagających proces wdrożenia dostępności na szeroką skalę

³⁸ Link: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971410943>

w politykach publicznych. Budżet projektu, którego realizację zaplanowano na lata 2019 – 2025 wynosi blisko 7,6 mln zł.

Zapewnianie koordynacji przez ministra ds. rozwoju regionalnego realizowane jest m.in. poprzez inicjowanie, opiniowanie i uzgadnianie projektów aktów prawnych, programów, sprawozdań i innych dokumentów w zakresie dostępności. Obowiązki w tym zakresie reguluje obecnie *Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*.

W 2018 i 2019 roku wśród licznych dokumentów opiniowanych pod kątem dostępności znalazły się m.in.:

- *Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019 – 2022;*
- *projekt rozporządzenia w zakresie standardów kształcenia i przygotowania do wykonywania zawodu architekta;*
- *nowelizacja Rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie;*
- *Ustawa o publicznym transporcie zbiorowym;*
- *projekt rozporządzenia MSiT w sprawie podziału środków z FRKF;*
- *Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami;*
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030;*
- *Zintegrowana Strategia Umiejętności;*
- *Obywatel.IT - program rozwoju kompetencji cyfrowych;*
- *Projekt ustawy o Funduszu rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej;*
- *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r.*

MliR w ramach koordynacji działań na rzecz poprawy dostępności zleciło także opracowanie i publikację poradnika dla podmiotów publicznych, na temat tego jak wdrażać przepisy ustawy, rozpowszechnianie dobrych praktyk i informowanie o obowiązkach i prawach, jakie przewiduje projekt ustawy. W tym celu prowadzone są także prace nad wydaniem poradników dedykowanych wdrożeniu dostępności w konkretnym rodzajach obiektów użyteczności publicznej np. centrach handlowych czy instytucjach kultury.

Działanie 35. Prawo dla dostępności

Zgodnie z zapowiedzią w MliR przygotowano horyzontalną *Ustawę o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*. Jest to kluczowy element Programu Dostępność Plus, wypracowany przy aktywnym udziale reprezentantów środowiska osób z niepełnosprawnościami oraz z uwzględnieniem wielu uwag, jakie wpłynęły w konsultacjach publicznych i uzgodnieniach międzyresortowych.

Celem rozwiązań przewidzianych w ustawie, która obejmie ponad 65 tys. podmiotów publicznych, jest poprawa warunków życia obywateli ze szczególnymi potrzebami, którzy są narażeni na marginalizację lub dyskryminację m.in. ze względu na niepełnosprawność lub obniżony poziom sprawności z powodu wieku, czy choroby. Głównymi adresatami ustawy są osoby ze szczególnymi potrzebami,

tj. zarówno posiadający orzeczenie o niepełnosprawności, jak i osoby, które z różnych powodów wymagają podejścia respektującego ich szczególne potrzeby (seniorzy, kobiety w ciąży itp.). W ustawie określono środki służące zapewnieniu dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej osobom ze szczególnymi potrzebami w całej sferze publicznej, a także tam, gdzie wykorzystywane są środki publiczne. Ustawa jest istotnym krokiem w kierunku budowania nowego wizerunku podmiotów publicznych i pogłębiania zaufania obywateli do państwa. Daje ona także możliwość uzyskania certyfikatu dostępności przez przedsiębiorstwa i organizacje pozarządowe. Rozwiązania przewidziane w ustawie realizują zapisy, określone w Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, zobowiązujące do zapewnienia takim osobom na równi z innymi obywatelami samodzielnego dostępu do usług publicznych.

Na mocy zapisów ustawy sektor publiczny będzie zobowiązany do zapewnienia co najmniej minimalnej dostępności – w tym w szczególności w wymiarze architektonicznym. W tym celu każdy podmiot publiczny powinien uwzględnić uniwersalne projektowanie nowych rozwiązań lub racjonalne usprawnienia w usuwaniu istniejących barier. Minimalne wymagania obejmą dostępność architektoniczną, cyfrową oraz informacyjno-komunikacyjną. W indywidualnym przypadku, jeżeli podmiot publiczny nie będzie w stanie (w szczególności ze względów technicznych lub prawnych) zapewnić dostępności, będzie musiał zapewnić dostęp alternatywny, polegający zwłaszcza na zapewnieniu osobie ze szczególnymi potrzebami wsparcia drugiego człowieka (asystenta).

Na mocy ustawy wszelkie działania zapewniające dostępność koordynuje minister ds. rozwoju regionalnego. Funkcjonuje przy nim Rada Dostępności jako organ opiniotwórczo-doradczy w sprawach dostępności. Rada będzie w sposób kolegialny wypracowywać i rekomendować wdrożenie najlepszych rozwiązań dla różnych sektorów i polityk publicznych. Ponadto, każdy organ władzy publicznej (w tym administracji rządowej i samorządowej oraz kontroli państwowej i ochrony prawa), a także sądy i trybunały, do końca września 2020 roku wyznaczą co najmniej jedną osobę pełniącą funkcję koordynatora ds. dostępności.

Na podstawie ustawy utworzono także Fundusz Dostępności, którego celem jest udzielanie wsparcia finansowego (pożyczek) na dostosowanie budynków podmiotów publicznych oraz budynków mieszkalnictwa wielorodzinnego do potrzeb osób z niepełnosprawnością. To dzięki tym środkom będzie można instalować windy i inne urządzenia umożliwiające swobodną komunikację w obiektach wielorodzinnych. Więcej szczegółowych informacji o Funduszu przedstawiono w opisie Działania 1.

Ustawa przewiduje również sankcje za brak dostępności. Osoba o szczególnych potrzebach będzie bowiem musiała najpierw zawnieść o zapewnienie jej dostępności a dopiero brak lub niewłaściwa reakcja ze strony podmiotu publicznego umożliwi uruchomienie procedury skargowej. Skarga jest więc mechanizmem indywidualnym, przysługującym konkretnej osobie jako instrument realizacji jej praw obywatelskich. W przypadku gdy podmiot publiczny nie będzie w stanie zapewnić wnioskującemu dostępności, wnioskodawca będzie mógł złożyć skargę do Prezesa Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Jej pozytywne

rozpatrzenie może skutkować nakazem zapewnienia dostępności, a niewywiązanie się z tego – nałożeniem kary pieniężnej (grzywny w celu przymuszenia). Środki z grzywien będą trafiać do Funduszu Dostępności. Przygotowano więc kompleksowy system regulacji działalności podmiotów publicznych w zakresie poprawy ich dostępności.

Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami została podpisana przez Prezydenta RP 14 sierpnia 2019 roku i opublikowana 5 września 2019 roku w Dzienniku Ustaw. Oznacza to, że większość jej przepisów weszła w życie w dniu 20 września 2019 roku. Uwzględniając jednak konieczność zapewnienia odpowiedniego czasu na dostosowanie się do zmian, część regulacji zacznie obowiązywać w innych terminach, wskazanych w ustawie.

Działanie 36. Polskie Standardy Dostępności

Jako element realizacji tego działania, już w samej *Ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* wprowadzono minimalne wymagania dla podmiotów publicznych w zakresie zapewnienia dostępności, które stanowią formę standaryzacji pod względem dostępności. Zgodnie z ideą ustawy, wskazane w niej rozwiązania i mechanizmy mają służyć określeniu środków służących wyrównywaniu szans osób ze szczególnymi potrzebami.

W zakresie dostępności architektonicznej opracowane zostały m.in. przepisy, które dotyczą obowiązku zapewnienia przez podmioty publiczne wolnych od barier przestrzeni komunikacyjnych pionowych i poziomych (windy, schody, korytarze, ciągi piesze w budynku). Zarówno korytarze, jak i klatki schodowe powinny być wolne od barier i zapewniać możliwość poruszania się po nich między innymi osób na wózku, osób korzystających z kul, lasek i innych pomocy ortopedycznych, osób starszych, a także osób z wózkami dziecięcymi, mających różne problemy z poruszaniem się. Mała architektura oraz inne wyposażenie przestrzeni wewnętrznej (np. urządzenia biurowe, elementy dekoracyjne, stojaki z materiałami informacyjnymi) również nie powinny utrudniać przemieszczania się osobom ze szczególnymi potrzebami.

Dostępność cyfrowa oznacza spełnienie obowiązków wynikających z *Ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych* szczegółowo opisanej w Działaniu 17.

Z kolei w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej podmiot publiczny będzie zobowiązany do zapewnienia informacji na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, co najmniej w sposób wizualny (np. plan, schemat, oznaczenia kierunkowe) i dotykowy (np. tyflomapa, makieta, fakturowe ścieżki prowadzące) lub głosowy (informacja w urządzeniu typu infokiosk, infomat, nagranie audio na stronie internetowej), który umożliwi np. osobie niewidomej samodzielne zorientowanie się w zakresie możliwości dotarcia do danego pomieszczenia. Optymalnym sposobem zapewnienia informacji o rozkładzie pomieszczeń są wszystkie 3 kanały komunikacji (wzrokowy, słuchowy i dotykowy), jednakże z uwagi na kosztochłonność tego typu rozwiązań, ustawodawca zdecydował o możliwości wyboru jednego z dwóch sposobów (dotyk lub słuch) jako dodatkowego wobec sposobu wizualnego.

Dodatkowo, w drugiej połowie 2018 roku znowelizowano i uzupełniono poradnik opracowany przez MliR pn. *Standardy dostępności budynków dla osób z niepełnosprawnościami uwzględniając koncepcję uniwersalnego projektowania* bardziej szczegółowo opisany w Działaniu 1.

Jednocześnie *Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* zmienia *Ustawę z dnia 7 lipca 1994 roku Prawo budowlane (Dz. U. z 2019 r. poz. 1186)*³⁹ w taki sposób, aby wydane na jej podstawie 23 rozporządzenia z zakresu architektury, budownictwa i planowania przestrzennego uwzględniały w swoich zapisach potrzeby osób o szczególnych potrzebach, o których mowa w Programie Dostępność Plus. Ich nowelizacja powinna nastąpić w ciągu najpóźniej 36 miesięcy od wejścia w życie ustawy i będzie to sukcesywna zmiana wystandardyzowanych parametrów określonych w tych rozporządzeniach, z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych i seniorów. Docelowo ta forma pozwoli na powszechne stosowanie jednakowych wymagań/standardów wobec całej infrastruktury i obiektów budowlanych.

Działanie 37. Procedury bez barier

Niewłaściwe regulacje prawne, brak uwzględnienia potrzeb wszystkich użytkowników czy brak świadomości na temat tych potrzeb zostały określone w Programie Dostępność Plus jako jedna z barier utrudniających samodzielne życie i wpływających na wzrost ryzyka wykluczenia społecznego. Aby rozwiązać ten problem zaplanowano szeroki przegląd prawa, którego celem będzie identyfikacja przepisów i procedur wymagających zmian. *Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* zawiera przepisy zobowiązujące ministrów kierujących działami administracją rządową, w zakresie swojej działalności, do przeglądu obowiązującego prawa pod kątem zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Przegląd ten powinien odbyć się w terminie 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy. Po jego zakończeniu sporządzone zostaną raporty zawierające propozycje zmian prawnych, które powinny posłużyć do rozpoczęcia prac legislacyjnych w tym zakresie.

Uzupełnieniem przedmiotowego działania będzie przygotowany w 2019 roku projekt Departamentu Służby Cywilnej w KPRM pn. „Procedury bez barier”. Przewidziano w nim do realizacji dwa komponenty. Pierwszy obejmuje: przegląd procedur rekrutacyjnych, wypracowanie rozwiązań ułatwiających zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami w urzędach administracji publicznej, przygotowanie materiałów szkoleniowych oraz przeszkolenie 900 pracowników administracji publicznej z zakresu stosowania rozwiązań ułatwiających zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami. Drugi zakłada przegląd procedur związanych z obsługą klienta pod kątem zapewnienia dostępności w 90 urzędach administracji publicznej oraz wdrożenie wniosków i rekomendacji w 81 urzędach. Jego wartość wynosi 7,1 mln zł. Planowany termin realizacji projektu to lata 2020-2022.

---

³⁹Link: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940890414/U/D19940414Lj.pdf>

Działanie 38. Współpraca na rzecz dostępności

Szeroka współpraca na rzecz dostępności została wskazana jako warunek powodzenia całego Programu. Realizacja tego działania polega więc m.in. na powołaniu Rady Dostępności, zawiązaniu Partnerstwa na rzecz Dostępności oraz utworzeniu stanowiska koordynatorów dostępności w jednostkach administracji publicznej. Dwa elementy już funkcjonują, a ich opis znajduje się poniżej.

Ponadto każdy organ władzy publicznej, w tym organy administracji rządowej i samorządowej, organy kontroli państwowej i ochrony prawa oraz sądy i trybunały będzie zobowiązany do powołania koordynatora dostępności. Koordynatora należy wyznaczyć do 30 września 2020 roku. Do zakresu zadań koordynatora należeć będzie wsparcie osób ze szczególnymi potrzebami w dostępie do usług danego podmiotu, przygotowanie i koordynacja wdrożenia planu działania na rzecz poprawy dostępności oraz monitorowanie działalności podmiotu pod kątem zapewnienia dostępności.

Uzupełnieniem działania jest projekt Departamentu Służby Cywilnej w KPRM pn. „Współpraca na rzecz dostępności – szkolenia dla koordynatorów”. Projekt zakłada przeszkolenie 900 koordynatorów dostępności w jednostkach administracji publicznej (program obejmuje zagadnienia dotyczące koordynatorów zgodnie z ustawą o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami). Jego wartość wynosi 5,4 mln zł. Termin realizacji projektu to lata 2019-2021.

Komponent szkoleń dla koordynatorów dostępności został także przewidziany w pilotażowym projekcie MSWiA pn. „Samorząd bez barier – kompetencje i procedury” skierowanym do pracowników jednostek samorządu terytorialnego. W ten sposób przygotowanie do pełnienia przewidzianej w ustawie o dostępności funkcji zostanie dostarczone pracownikom urzędów publicznych zarówno szczebla rządowego jak i samorządowego. W projekcie przeszkolonych zostanie 30 koordynatorów dostępności. Dodatkowo przewidziano w nim także szkolenia dotyczące stosowania rozwiązań ułatwiających zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami oraz przegląd procedur związanych z obsługą klienta pod kątem zapewnienia dostępności w 30 urzędach. Wypracowane w ramach pilotażu efekty będą następnie upowszechniane w kolejnych urzędach. Założenia projektu, na który zaplanowano kwotę: 2,3 mln zł zostały opracowane w 2019 roku, a jego uruchomienie zaplanowano na I kw. 2020 roku.

I. Ustanowienie Rady Dostępności

Już w grudniu 2018 roku Minister Inwestycji i Rozwoju powołał Radę Dostępności – organ opiniotawczo-doradczy przy ministrze właściwym do spraw rozwoju regionalnego. W skład Rady powołano 49 ekspertów wywodzących się z różnych środowisk, dysponujących wiedzą ekspercką w dziedzinach związanych z dostępnością. Znajdują się w niej akademicy, architekci, reprezentanci osób z niepełnosprawnościami, przedsiębiorcy, aktywiści z organizacji pozarządowych i przedstawiciele administracji publicznej. Jej członkowie nie pobierają

wynagrodzenia za swoją pracę, a funkcję sekretariatu Rady pełni Departament Europejskiego Funduszu Społecznego w MliR, a obecnie MFiPR.

Rada Dostępności stanowi organ opiniodawczo-doradczy ministra ds. rozwoju regionalnego. Wspiera ona Ministra m.in. w przygotowaniu i realizacji poszczególnych elementów Programu Dostępność Plus. Rada była zaangażowana m.in. w opiniowanie i doradztwo w procesie tworzenia przepisów *Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, czy założeń systemu certyfikacji dostępności. Po wejściu w życie ww. ustawy zyskała ona nową podstawę prawną, a zakres jej kompetencji został opisany wprost w tym akcie. Wobec zaistniałej zmiany z początkiem 2020 roku planowane jest powołanie Rady na podstawie nowych przepisów. Skład Rady jest oparty zarówno o ekspertów ze strony rządowej jak i ekspertów niezależnych i reprezentujących trzeci sektor. Są to osoby, które rozumieją potrzeby osób z niepełnosprawnościami i seniorów, znają rozwiązania, które służą realizacji tych potrzeb, potrafią antycypować skutki rozwiązań legislacyjnych i organizacyjnych.

W 2019 roku odbyły się dwa posiedzenia Rady. Podczas pierwszego posiedzenia 25 lutego 2019 roku m.in. wręczono nominację powołanym członkom, omówiono zasady działania i plan pracy Rady, omówiono stan realizacji Programu Dostępność Plus i założenia projektu *Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*. Drugie posiedzenie, które odbyło się 29 maja 2019 roku poświęcono m.in. przedstawieniu postępów w realizacji rządowego Programu Dostępność Plus, prezentacji zmian wprowadzonych do projektu *Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* podczas procesu konsultacji publicznych i uzgodnień międzyresortowych, planowanym zmianom w *Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie*), monitorowaniu dostępności w statystyce publicznej oraz Standardom Dostępności dla placówek ochrony zdrowia.

W ramach Rady Dostępności powołano 2 grupy robocze:

- do spraw nowych technologii „AccessTech”;
- do spraw *Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*.

II. Partnerstwo na rzecz dostępności

Jest to inicjatywa, której celem jest szerzenie idei dostępności. Partnerstwo rozpoczyna się od podpisania deklaracji współpracy, będącej zobowiązaniem do efektywnego działania na rzecz realizacji celów określonych w Programie. Partnerzy dostępności zobowiązują się do stosowania w swojej działalności rozwiązań, które nikogo nie dyskryminują ze względu na niepełnosprawność. Każdy może zostać członkiem Partnerstwa. Partnerstwo jest także platformą do dzielenia się doświadczeniami i dobrymi praktykami. Służy również promowaniu dostępności. Dotychczas do partnerstwa przystąpiło już 171 podmiotów reprezentujących jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, uczelnie i instytuty badawcze, w tym m.in.: Polski Koncern Naftowy ORLEN S.A.,

Polskie Linie Kolejowe S.A., Poczta Polska S.A., Politechnika Gdańska. Pełna lista partnerów dostępności znajduje się na stronie [www.Partnerstwa](#)⁴⁰.

Działanie 39. Zamówienia publiczne i inwestycje

Niewystarczająca świadomość społeczna w zakresie dostępności, skutkuje niewykorzystywaniem możliwości, jakie daje prawo zamówień publicznych, tj. możliwością stosowania kryteriów uwzględniających wymagania w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych lub projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników. Aby zmienić w tym zakresie podejście do zamówień publicznych, w Programie przewidziano m.in. przygotowanie modelowych wzorów dokumentów (specyfikacje istotnych warunków zamówienia, opis dostępności inwestycji, przykłady klauzul społecznych itd.), szkolenia dla instytucji zamawiających oraz przeprowadzenie przeglądu najważniejszych inwestycji strategicznych kraju. W tym celu w ciągu pierwszego okresu realizacji Programu Dostępność Plus, Urząd Zamówień Publicznych (UZP) zrealizował następujące działania:

- w październiku 2018 roku zorganizował ogólnopolską konferencję poświęconą dostępności w zamówieniach publicznych pn. „Dostępność dla osób niepełnosprawnych oraz projektowanie uniwersalne w zamówieniach publicznych”;
- przygotował opracowanie zbiorcze pn. „Dobre praktyki z zakresu społecznych zamówień publicznych”, które zawiera przykłady konkretnych zamówień publicznych o charakterze społecznym (w tym również zapisy z dokumentacji zamówienia), w których w opisie przedmiotu znalazło się m.in. odwołanie do kwestii dostępności dla osób niepełnosprawnych i projektowania dla wszystkich⁴¹;
- w lutym 2018 roku przeprowadził szkolenie dla pracowników CBA odpowiedzialnych za udzielanie zamówień publicznych pn. „Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych”, podczas którego jednym z komponentów było zagadnienie dostępności i projektowania uniwersalnego w zamówieniach publicznych;
- na stronie internetowej w zakładce „Społeczne zamówienia publiczne” wyodrębniona została zakładka Dostępność⁴², w której – obok informacji na temat stosownych przepisów prawnych – znaleźć można również praktyczne informacje (poradniki, wytyczne) w zakresie określania standardów dostępności dla osób niepełnosprawnych i projektowania dla wszystkich użytkowników w różnych dziedzinach; przykłady zamówień uwzględniających w opisie przedmiotu kwestię dostępności, zapisy do dokumentacji (klauzule do SIWZ i umowy). W zakładce wyodrębnione zostały cztery obszary tematyczne: architektura, transport, serwis internetowy i usługi. Informacje w nich zawarte są przez UZP sukcesywnie uzupełniane. W zakładce wykorzystane zostały

⁴⁰ Link: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/partnerstwo-na-rzecz-dostepnosc/>

⁴¹ Link: https://www.uzp.gov.pl/_data/assets/pdf_file/0029/39566/Dobre-praktyki-z-zakresu-spoecznych-zamowien-publicznych.pdf

⁴² Link: <https://www.uzp.gov.pl/baza-wiedzy/zrownowazone-zamowienia-publiczne/spoeczne-zamowienia/przydatne-informacje/dostepnosc>

zarówno materiały opracowane przez UZP, jak również materiały i publikacje opracowane bądź udostępnione przez inne podmioty, w tym m.in. MC, Fundację Widzialni czy Fundację Integracja. Mają one za zadanie ułatwić zamawiającym przygotowanie i przeprowadzenie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego z uwzględnieniem kwestii dostępności dla osób niepełnosprawnych i projektowania uniwersalnego.

- opracował przykładowe klauzule społeczne, w tym m.in. klauzulę z art. 29 ust. 4 *Ustawy z dnia 29 stycznia 2004 roku Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1986 ze zm.)*⁴³, dotyczącą możliwości zatrudnienia do realizacji zamówienia osób z grup marginalizowanych⁴⁴, jak również wydał publikacje i opracował szereg materiałów informacyjnych poruszających zagadnienie dostępności w zamówieniach publicznych, w tym pn. „Zrównoważone zamówienia publiczne. Aspekty społeczne i środowiskowe w procedurze udzielania zamówień publicznych w świetle nowelizacji ustawy Prawo zamówień publicznych” i „Dobre praktyki w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych”. Publikacje te, zawierają przykłady dobrych praktyk w zakresie zamówień, prezentują motywacje zamawiających oraz praktyczne sposoby wdrażania zrównoważonych zamówień publicznych. Zawierają również przykładowe zapisy dokumentacji zamówienia⁴⁵.

W drugiej połowie 2019 roku przeprowadzono dwa szkolenia (dla ok. 80 osób) dedykowanych zagadnieniu dostępności i projektowania uniwersalnego. UZP, we współpracy z MliR/MFiPR, 9 grudnia 2019 r. zorganizował konferencję pn. „Dostępność dla osób z niepełnosprawnościami oraz projektowanie projektowanie dla wszystkich w zamówieniach publicznych”.

Działanie 40. Certyfikacja na rzecz dostępności

Obecnie na rynku działa zaledwie od kilku do kilkunastu podmiotów zajmujących się certyfikacją dostępności. Są to najczęściej organizacje pozarządowe lub podmioty prywatne świadczące usługi audytowe. Każda z nich robi to według własnej metodologii, za pomocą różnych narzędzi, różnych wytycznych i procedur (lub ich braku), które nie podlegają żadnej weryfikacji czy monitorowaniu. Powoduje to brak możliwości porównywania efektów badania dostępności budynków czy stron internetowych, a w konsekwencji brak przewidywalności na jakie ułatwienia w dostępie do danej instytucji czy usługi zarówno publicznej jak i prywatnej może liczyć osoba o szczególnych potrzebach (np. senior, czy osoba z niepełnosprawnością). W celu ujednoczenia standardów dostępności *Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* wprowadza katalog wymogów dostępności w dziedzinie architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej dla podmiotów publicznych lub dla podmiotów korzystających ze środków publicznych.

⁴³ Link: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20040190177>

⁴⁴ Link: <https://www.uzp.gov.pl/baza-wiedzy/zrownowazone-zamowienia-publiczne/spoleczne-zamowienia/przydatne-informacje/klauzule-spoeczne>

⁴⁵ Link: https://www.uzp.gov.pl/_data/assets/pdf_file/0031/35977/Dobre-praktyki-w-zakresie-zrownowazonych-zamowien-publicznych.pdf

Podmioty prywatne i organizacje pozarządowe nie będą z mocy ustawy zobowiązane do przestrzegania powyższych wymogów, ale powinny dążyć do zapewniania dostępności. Mogą też wystąpić o wydanie certyfikatu dostępności. Minister Funduszy i Polityki Regionalnej po przeprowadzeniu naboru będzie prowadzić wykaz podmiotów uprawnionych do certyfikacji dostępności. W ciągu 2 lat od wejścia w życie ustawy, Minister Funduszy i Polityki Regionalnej określi wymagania, jakie muszą spełnić podmioty ubiegające się o status podmiotu certyfikującego dostępność, wzór wniosku o wydanie certyfikatu dostępności oraz wzór certyfikatu dostępności. W prace nad projektem rozporządzenia włączona będzie Rada Dostępności.

Zaproponowane w ustawie o dostępności rozwiązania służą harmonizacji certyfikacji dostępności, co nie tylko poprawi jakość tego rodzaju usług, ale także sprawi, że podmioty, które uzyskają certyfikat dadzą wyraźny sygnał o dostępności dla klientów i użytkowników ze szczególnymi potrzebami. Podmiot prywatny posiadając certyfikat dostępności daje tym samym wyraźny sygnał, że staje się miejscem dostępnym dla klientów i pracowników z niepełnosprawnością, a więc przyczynia się do likwidacji barier architektonicznych, cyfrowych czy komunikacyjnych.

Dodatkowo, aby wzmocnić podażową stronę usług certyfikacyjnych, zaplanowano dofinansowanie przez KPRM projektu skierowanego do organizacji pozarządowych, którego celem będzie przygotowanie 20 organizacji do pełnienia roli audytora dostępności i możliwości ubiegania się o bycie podmiotem dokonującym certyfikacji. Konkurs, którego celem jest dofinansowanie przedmiotowego projektu został ogłoszony w grudniu 2019 roku. Nabór wniosków planowany jest w I kwartale 2020 roku.

Działanie 41. Monitoring polityk publicznych

I. Wskaźniki dla dostępności

Kwestia identyfikacji barier, na jakie napotykają osoby z niepełnosprawnościami oraz ocena stanu dostępności w różnych wymiarach powinna stanowić element kompleksowych badań statystycznych diagnozujących warunki i jakość życia Polaków. W związku z niewystarczającym dostępem do danych obrazujących poziom dostępności, w ramach realizacji założeń Programu Dostępność Plus, Główny Urząd Statystyczny (GUS) rozpoczął budowę systemu służącego monitorowaniu ww. Programu. Będzie on modułem systemu monitorowania rozwoju STRATEG i będzie zawierał dane uwzględniające główne aspekty dostępności (m.in. w obszarach: architektura, transport, kultura, cyfryzacja). System STRATEG jest publicznie dostępnym, aktualizowanym przynajmniej raz w kwartale, systemem wspierającym proces monitorowania rozwoju oraz ewaluację efektów podejmowanych działań na rzecz wzmocnienia spójności społecznej. Baza zawiera obszerny zestaw mierników kluczowych dla monitorowania rozwoju (głównie o rocznej częstotliwości) na poziomie kraju, jak również na niższych poziomach terytorialnych.

W ramach dotychczas prowadzonych prac, GUS wspólnie z MliR opracował wstępną listę wskaźników monitorujących realizację Programu Dostępność Plus oraz

wskaźników kontekstowych, obrazujących poziom dostępności w różnych obszarach. Opracowano także założenia merytoryczne i informatyczne systemu monitorowania Programu, w tym sposoby prezentacji graficznej danych.

Kolejnym etapem prac będzie budowa modułu Dostępność Plus w systemie monitorowania rozwoju STRATEG, w tym: określenie systemu aktualizacji danych, w szczególności pochodzących ze źródeł poza statystycznych, zebranie danych od gestorów, zasilenie modułu oraz testowanie wypracowanych rozwiązań i udostępnienie modułu w powszechnie dostępnej aplikacji internetowej.

Działanie 42. Potencjał organizacji pozarządowych

Zarówno skala niedostosowanych miejsc, produktów czy usług, jak również niewystarczająca liczba specjalistów posiadających kompetencje do diagnozowania i doradzania w zakresie dostępności powodują, że istnieje wyraźna potrzeba zwiększenia podaży usług audytorskich i doradczych, służących zapewnieniu dostępności.

Podmiotami, które w Polsce w pierwszej kolejności zdobywały wiedzę i budowały system narzędzi do oceny dostępności miejsc i usług są organizacje pozarządowe zajmujące się problematyką osób z niepełnosprawnościami. Jednak grono instytucji trzeciego sektora dysponujących „know-how” w zakresie dostępności jest zdecydowanie niewystarczające. Szczególnie w kontekście rosnących potrzeb związanych ze starzeniem społeczeństwa, ale także w związku z wejściem w życie *Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, która przewiduje certyfikację dostępności. Prawdopodobnie wydaje się także, zainteresowanie podmiotów publicznych konsultacjami, wdrażanych w konsekwencji wejścia w życie ww. ustawy rozwiązań, z instytucjami mającymi odpowiednie doświadczenie i instrumentarium do weryfikacji poziomu dostępności. Dlatego też, zwiększenie podaży NGO zajmujących się dostępnością przestrzeni publicznej jest jednym z celów Programu.

W tym celu w 2019 roku rozpoczęły się szkolenia dla kadr organizacji pozarządowych wspierających osoby z niepełnosprawnościami, w celu świadczenia przez nie usług audytorskich i doradczych na rzecz dostępności.

Szkolenia w były realizowane w zakresie:

- prowadzenia audytów dostępności architektonicznej i audytów poprawności dostosowań przestrzeni publicznej (obiektów użyteczności publicznej);
- prowadzenia audytów dostępności serwisów internetowych, aplikacji i dokumentów cyfrowych;
- tworzenia transkrypcji tekstowej nagrań dźwiękowych oraz napisów rozszerzonych do nagrań i transmisji na żywo zawierających dźwięk i obraz (audio-wideo);
- tworzenia audiodeskrypcji;
- przygotowywania i montażu materiałów w polskim języku migowym (PJM);

- tworzenia tekstów łatwych do czytania i zrozumienia (Easy to Read and Understand, ETR).

Łącznie zrealizowano 149 osoboszkoleń, na realizację których przeznaczono ponad 221 tys. zł.

Ponadto, w grudniu 2019 roku KPRM ogłosiła konkurs na dofinansowanie projektów dla organizacji pozarządowych i partnerów społecznych do prowadzenia monitoringu w zakresie tworzenia i stosowania przepisów prawa w obszarze dostępności. Nabór wniosków planowany jest w I kwartale 2020 roku.

Działanie 43. Spójna polityka społeczna na rzecz dostępności

Stworzenie ustawy kompleksowo regulującej sferę ekonomii społecznej zostało zapowiedziane w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR), która między innymi wyznaczyła kierunki rozwoju ekonomii społecznej i solidarnej. Konieczność podjęcia prac nad ustawą została także wskazana w Programie Dostępność Plus. Doprecyzowanie i rozwinięcie zapisów SOR dotyczących ekonomii społecznej i solidarnej ma miejsce w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES).

Prace nad koncepcją regulacji rozpoczęły się w strukturach Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KKRES) (Grupy ds. strategicznych i programowych oraz Grupy ds. prawnych) w październiku 2016 roku, a w kwietniu 2017 roku zostały przyjęte wstępne założenia do projektu *ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej*. Prace nad regulacją były prowadzone przy dużym zaangażowaniu interesariuszy. Przygotowany projekt aktu prawnego był efektem długotrwałych prac prowadzonych we współpracy z Grupą ds. prawnych (do końca maja 2018 roku odbyło się 16 posiedzeń). Zwieńczeniem tego etapu było przyjęcie dokumentu przez KKRES na posiedzeniu 13 czerwca 2018 roku. Projekt został następnie uzgodniony wewnątrz w ramach MRPiPS oraz w listopadzie 2018 roku skierowany do Zespołu ds. Programowania Prac Rządu. W ramach procedury poprzedzającej decyzję o wpisaniu do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów, projekt dwukrotnie podlegał zaopiniowaniu przez Centrum Analiz Strategicznych (CAS) (w styczniu i kwietniu 2019 roku). MRPiPS dwukrotnie przedstawił wyjaśnienia i uzupełnienia dotyczące wątpliwości zgłoszonych przez CAS. Prace nad ustawą będą kontynuowane również w 2020 roku.

Działanie 44. Społeczna świadomość dostępności

Jednym z podstawowych elementów warunkujących sukces systemowej zmiany na rzecz dostępności jest zmiana sposobu postrzegania społecznego osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnoprawnością i ich problemów. W związku z tym działania zwiększające świadomość społeczną na temat różnorodności potrzeb i konieczności zapewnienia równego dostępu do realizacji praw przez wszystkich mieszkańców, niezależnie od stopnia ich sprawności, zostały podjęte bardzo wcześnie, uprzedzając oficjalną datę podpisania Programu i były

intensywnie prowadzone za pośrednictwem różnych kanałów komunikacji i różnego rodzaju inicjatywy (konkursy, konferencje).

I. Kampanie społeczne w mediach

W ramach działań na szeroką skalę realizowane były kampanie społeczne w mediach:

- w okresie 18 kwietnia – 15 sierpnia 2018 roku realizowana była kampania informacyjno-promocyjna w mediach społecznościowych w serwisie Facebook oraz na YouTube skierowana do ogółu społeczeństwa. Jej celem było pokazanie jak ważny jest temat dostępności. Przygotowano 6 filmów z udziałem osób z różnymi niepełnosprawnościami. Wszystkie filmiki zawierały audiodeskrypcję, napisy i tłumaczenie PJM. Są one dostępne na kanale YouTube⁴⁶: Ponadto prowadzone były działania GoogleAdwords, mailing oraz artykuły sponsorowane w Internecie;
- w okresie 16 października 2018 roku – 15 marca 2019 roku trwała kolejna kampania informacyjno-promocyjna o szerszym zakresie medialnym obejmującym telewizję, internet, prasę, radio, nośniki zewnętrzne (CityLighty) oraz wagony warszawskiego metra. Kampania poświęcona była działaniom realizowanym w Programie Dostępność Plus w powiązaniu z Funduszami Europejskimi i prowadzona pod hasłem: „Twórz dostępność z Funduszami Europejskimi! Sprawdź aktualne nabory na www.dostepnoscplus.gov.pl”. W ramach kampanii powstały 2 spoty do telewizji oraz 6 spotów do Internetu – w tym spoty z udziałem ministrów i sygnatariuszy Partnerstwa na rzecz dostępności^{47 48}, oraz na www.funduszeuropejskie.gov.pl ;
- w okresie od 23 kwietnia – 13 maja 2019 roku emitowana była pierwsza część kampanii społecznej pod hasłem „Dostępność zaczyna się od drugiego człowieka”. Spot realizowany w kampanii zwracał uwagę na kwestię potrzeb osób z niepełnosprawnością wzroku i realizowany był pod hasłem „Nie przeszkadzaj psu przewodnikowi”. Został wyemitowany w ogólnopolskich i tematycznych stacjach TV, a wideo również w internecie. Dodatkowo na portalu WP został opublikowany artykuł powiązany ze spotem dotyczący osób niewidomych (informujący o roli psa przewodnika i zachowaniach wobec psów przewodników). Spot można obejrzeć na kanale YouTube⁴⁹ ;
- w okresie 7-27 października 2019 roku wyemitowana została kolejna część kampanii pn. "Dostępność zaczyna się od drugiego człowieka". Tym razem zwrócono w niej uwagę na temat niepełnosprawności intelektualnej i edukacji. spot można obejrzeć na kanale YouTube⁵⁰;
- w październiku 2019 roku powstał film poświęcony ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Prezentuje on przykładowe rozwiązania, które powinny być wprowadzone przez instytucje publiczne w celu

⁴⁶ Link: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLSoHIIHWmvfwoCxsbc1g0pPcbqyJOSMPis>

⁴⁷ Link: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLSoHIIHWmvfwoQvBSmFaA8XNtohHB230zu>

⁴⁸ Link: <https://www.youtube.com/watch?v=18Vz3VCc3ps&list=PLSoHIIHWmvfwr8IWDBijNXzpTf5NSRDdRm>

⁴⁹ Link: [https://www.youtube.com/watch?v=9ZRB_3dDTdM&list=PLSoHIIHWmvfwpq3jIS-](https://www.youtube.com/watch?v=9ZRB_3dDTdM&list=PLSoHIIHWmvfwpq3jIS-118dkriyUbZxEFBD&index=2&t=0s)

⁵⁰ Link: <https://www.youtube.com/watch?v=EcZWeiLs5Z0&list=PLSoHIIHWmvfwrRUYuDXyU-ekENVElicFmw>

spełnienia wymagań ustawy. Spot promowany był w internecie i w mediach społecznościowych. Uzyskał ponad 0,5 mln wyświetleń. Spot jest nadal dostępny na kanale YouTube⁵¹.

Obok kampanii medialnych realizowanych było szereg innych działań związanych z promocją zarówno tematyki dostępności jak i samego Programu. W działaniach informacyjno-promocyjnych dotyczących Programu skupiano się na pokazaniu jego celów, sposobów realizacji oraz korzyściach, jakie daje on osobom z niepełnosprawnościami, seniorom, rodzinom z małymi dziećmi i osobom z czasowym ograniczeniem ruchu. Promowane były także konkretne konkursy służące realizacji działań w Programie jak również pierwsze rezultaty np. innowacyjne produkty wytworzone w ramach projektów. Informowano także na bieżąco o wydarzeniach związanych z realizacją Programu m.in. spotkaniach Rady Dostępności, Partnerstwa na rzecz dostępności, konferencjach związanych z tematyką dostępności.

II. Działania w mediach społecznościowych i Internecie

W mediach społecznościowych i Internecie realizowany jest szereg działań służących edukacji społecznej podnoszącej świadomość problematyki różnych potrzeb i dostępności dla różnych grup społecznych:

- została utworzona strona <http://www.dostepnoscplus.gov.pl>. poświęcona Programowi Dostępność Plus, na której znajdują się informacje dotyczące Programu, ale także oddzielne zakładki poświęcone naborom, Radzie Dostępności, efektom Programu, dobrym praktykom oraz praktycznym wskazówkom jak wdrażać dostępność na poziomie różnego rodzaju instytucji (bank, sklep, urząd) i w różnych obszarach (komunikacja interpersonalna, dostosowania architektoniczne). Strona ta w 2019 roku miała ponad 186 tys. odsłon. W Internecie prowadzone są także transmisje z wydarzeń z napisami na żywo;
- na potrzeby Programu prowadzony jest profil na portalu Facebook – <https://www.facebook.com/dostepnoscplus/> oraz publikowanie są materiały w serwisie YouTube (kanał <https://www.youtube.com/funduszeuropejskie>). Na profilu każdego dnia publikowane są średnio 3 posty dotyczące Programu wraz z autorskimi grafikami. Posty redagowane są zgodnie ze standardami dostępności tj. z zastosowaniem odpowiednich czcionek, kontrastów oraz opisów alternatywnych elementów graficznych. W 2019 roku opublikowano 220 postów, a liczba obserwujących fanpage wynosi niemal 26 tys. użytkowników;
- w mediach społecznościowych prowadzony jest autorski cykl filmów pn. „Migaj z Ministerstwem”⁵², uczący języka migowego;
- na profilu na Facebooku prezentowane są dostępnościowe rozwiązania wdrażane przez sygnatariuszy *Partnerstwa na Rzecz Dostępności*.

⁵¹ Link: https://www.youtube.com/playlist?list=PLSoHIHWmvfwqDbx_F6CGzswWnkESInPLj

⁵² Link: <https://www.facebook.com/dostepnoscplus/videos/217260472558262/>

III. Współpraca ze stacjami radiowymi i telewizyjnymi

Temat dostępności poruszany był łącznie w ponad 10 audycjach radiowych emitowanych w Programie 1 i 3 Polskiego Radia; TOK FM⁵³ oraz Radio ZET. Zakres tematyczny audycji obejmował przede wszystkim kwestie realizacji Programu Dostępność Plus, funduszy europejskich na dostępność i innowacji społecznych oraz wsparcia dla osób o szczególnych potrzebach. Jednocześnie w TV prezentowane były audycje lub felietony (łącznie 8) dotyczące m.in. projektów współfinansowanym z funduszy europejskich wspierającym dostępność, gali konkursu pn. „uDostępniacze”, dwóch edycji konkursu pn. „Hackathon Plus” oraz dostępnej turystyki i innowacji społecznych⁵⁴.

IV. Wydarzenia i inicjatywy dostępnościowe

Niezależnie od kampanii medialnych promowane były dostępnościowe wydarzenia:

- **konkursy pn. „Hackathon Plus”** (dwie edycje) – konkursy dla programistów, których celem było wypracowanie rozwiązań takich jak aplikacje, serwisy internetowe lub ich prototypy zorientowane na znoszenie barier w dostępności. Wydarzenia nagłaśniane były poprzez artykuły publikowane w serwisach internetowych i spoty radiowe, emitowane w 26 stacjach regionalnych i lokalnych;
- **ogólnopolski konkurs dla szkół pn. „uDostępniacze”** – konkurs skierowany do uczniów ze 100 szkół podstawowych był realizowany w okresie maj – grudzień 2019 roku. Jego celem było uwrażliwienie i podniesienie świadomości młodych ludzi (klas IV-VII) na temat potrzeb osób, które mają trudności w poruszaniu się czy percepcji (np. seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, osoby z czasowymi urazami). Więcej informacji o efektach konkursu umieszczono w opisie Działania 9. Na potrzeby konkursu utworzono stronę internetową <http://udostepniacze.mii.gov.pl>, która do końca 2019 roku odnotowała blisko 16 tys. odsłon;
- **Wielki test o Europie** – 5 grudnia 2018 roku na antenie TVP został wyemitowany Wielki Test o Europie, którego bardzo ważnym modułem był temat dostępności. Zostały również przygotowane felietony dotyczące dostępności, pokazane na żywo podczas trwania programu oraz dostępne później w Internecie na stronie WielkiTest.tvp.pl⁵⁵;
- **cykl wydarzeń pod hasłem Prosty język** – ukierunkowane są na upraszczanie komunikatów skierowanych do obywateli przez urzędy administracji publicznej. Dotyczy to zarówno pism wychodzących z urzędów, ale także informacji zamieszczonych na stronach internetowych. W październiku 2018 roku odbyło

⁵³ Audycja „O programie Dostępność Plus”, link: <https://audycje.tokfm.pl/podcast/68316,O-Programie-Dostepnosc-Plus>

⁵⁴ 1) audycja poświęcona dostępności - lipiec 2018, TV Trwam, 2) audycja promująca projekty europejskie wspierające dostępność - 24.10.2018, Pytanie na śniadanie, TVP 2, 3) Felieton poświęcony dostępnej turystyce - 22.08.2019 - Audycja Wstaje dzień TVP INFO, oglądalność: 146 333, 4) Felieton z Gali Finałowej uDostępniacze 22.10.2019 r. - Audycja Pytanie na śniadanie TVP 2, oglądalność: 584 597, 5) Felieton z Gali Finałowej uDostępniacze 24.10 - Audycja Wstaje dzień, TVP INFO oglądalność: 185 270; 6) Felieton z Hackathon+ 28.11.2019 - Audycja Pytanie na śniadanie, TVP 2, oglądalność: 372 619; 7) Felieton z Hackathon+ 28.11.2019 - Audycja Wstaje dzień TVP INFO, oglądalność: 121 299; 8)

Opaska życia - jak działa małopolski program TeleAnioł 16.11 - Audycja 36,6, TVN, oglądalność: 911 008

⁵⁵ Link: <https://wielkitest.tvp.pl/40183683/wielki-test-o-europie>

się pierwsze Forum Prostego Języka, podczas którego niektóre urzędy centralne, jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe zadeklarowały podjęcie działań na rzecz prostej komunikacji – obecnie jest ich 17. Równolegle prowadzone są szkolenia i konferencje dotyczące stosowania prostego języka w postępowaniu administracyjnym i na stronach internetowych. Ich efektem jest grupa 101 liderów, działających na rzecz promowania upraszczania komunikacji. W MliR/MFiPR przygotowano i wprowadzono do obowiązkowego stosowania formatki dostępnych i prostych pism;

- **spotkania dla pracowników MliR/MFiPR** – spotkania dotyczące dostępności urzędu oraz współpracy z osobami z niepełnosprawnościami zatrudnionymi w MliR/MFiPR organizowane są od czerwca 2019 roku (dotychczas odbyły się 4 spotkania);
- **badania marketingowe** – mają na celu zapoznanie się z opinia odbiorców na temat Programu Dostępność Plus jak również o dostępności usług oferowanych przez MliR/MFiPR w ramach Sieci Punktów Informacyjnych o Funduszach Europejskich. Dotychczas zrealizowane badanie wskazuje że 98% spośród 74 punktów poddanych audytowi działa w lokalach dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w szczególności poruszających się na wózkach. Realizowane badania dotyczyły także Portalu Fundusze Europejskie. Potwierdzono, że serwis jest czytelny i ułatwia zapoznanie się z treścią oraz spełnia standardy WCAG. Ponadto, strona jest stosunkowo dobrze przystosowana do korzystania z niej przy użyciu czytnika ekranu.

W pierwszym okresie realizacji Programu siedmiokrotnie przeprowadzono badanie rozpoznawalności Programu (badanie cykliczne). Zgodnie z jego wynikami w maju 2019 roku, co siódmy badany (14%) zadeklarował, że słyszał o Programie Dostępność Plus.

W kontekście wejścia w życie *Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* planowane jest co najmniej utrzymanie intensywności dotychczasowych działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących dostępności a nawet ich wzmocnienie w zakresie komunikowania zmian wynikających z ustawy.

6. KWESTIE MAJĄCE WPŁYW NA WYKONANIE PROGRAMU DOSTĘPNOŚĆ PLUS

W czasie pierwszego okresu realizacji Programu Dostępność Plus udało nam się zidentyfikować kilka podstawowych ponadsektorowych kwestii mających znaczący wpływ na stopień wdrażania poszczególnych obszarów Programu.

I. Społeczna świadomość dostępności

Społeczna świadomość dostępności to niewątpliwie jeden z najważniejszych czynników, od których zależy powodzenie realizacji Programu Dostępność Plus. Idea dostępności jest uniwersalna i powinna zostać upowszechniona wśród wszystkich podmiotów zaangażowanych w kreowanie rzeczywistości społecznej. Zmiany w zakresie dostępności konieczne są we wszystkich obszarach życia społecznego i tak na prawdę dotyczą każdego obywatela. Poprawa jakości infrastruktury, komunikacji czy transportu nie będzie jednak możliwa bez zaangażowania konkretnych samorządów, władarzy miast i miasteczek, czy przedsiębiorców, odpowiedzialnych za świadczenie określonego rodzaju usług o charakterze publicznym bądź powszechnym. Tylko społeczeństwo w pełni świadome codziennych trudności w funkcjonowaniu osób z ze szczególnymi potrzebami, będzie w stanie skutecznie realizować założenia Programu Dostępność Plus. Po 1,5-roku wdrażania Programu odczuwalna jest zdecydowanie większa obecność tematu dostępności w debacie publicznej. Jest to wynikiem zarówno działań promocyjnych dotyczących Programu i problematyki dostępności, ale także dynamicznych zmian w zakresie prawa, które miały miejsce w pierwszym okresie realizacji Programu (tj. przede wszystkim wejście w życie opisanych wcześniej *Ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych* i *Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*).

II. Stopień zaangażowania instytucji odpowiedzialnych za koordynację poszczególnych działań Programu Dostępność Plus

Poza świadomością ogromnego znaczenia tematyki dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, konieczne jest również zaangażowanie w realizację przewidzianych w Programie Działania jak największej liczby podmiotów. Z przekonaniem o potrzebie wdrażania dostępności, muszą iść w parze konkretne inicjatywy instytucji odpowiedzialnych za koordynację poszczególnych Działania Programu Dostępność Plus. Wejście w życie *Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* niewątpliwie wymusiło na podmiotach realizujących Program bardziej aktywne zaangażowanie w realizację idei dostępności.

III. Koszty likwidacji barier w zakresie dostępności

Działania mające na celu likwidację barier w dostępności do przestrzeni publicznej pociągają za sobą konkretne i wymierne koszty. W wielu przypadkach koszty te mogą okazać się zbyt wysokie lub niewspółmierne do zakładanych efektów, co może prowadzić do rezygnacji z planowanych inwestycji. Np. podmioty zainteresowane otrzymaniem otrzymania dofinansowania na likwidację barier architektonicznych będą musiały wnieść wkład własny. Część z potencjalnych beneficjentów Funduszu Dostępności, ze względu na całkowity brak środków, może zrezygnować z ubiegania się o uzyskanie wsparcia. W związku z powyższym konieczne są przede wszystkim kampanie promujące ideę dostępności, których celem będzie pokazanie, że zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami pełnego dostępu do przestrzeni publicznej, jest bezcenne i warte poniesienia wysokich nakładów finansowych.

IV. Zasób specjalistów od dostępności

Pierwszy okres wdrażania Programu pokazał, że istotnym problemem negatywnie wpływającym na tempo realizacji działań w ramach poszczególnych obszarów, może być brak wykwalifikowanych specjalistów w zakresie dostępności przestrzeni publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Jednym z obszarów, który niewątpliwie będzie potrzebował rzeszy specjalistów od dostępności jest cyfryzacja. Przygotowany przez projektanta dostępności Jacka Dębskiego raport pn. "Kto zajmuje się dostępnością cyfrową w Polsce - 2018"⁵⁶ wykazał, że za mało jest specjalistów ds. dostępności cyfrowej. A ci którzy są, zajmują się przede wszystkim audytem stron www na zlecenie sektora publicznego. Ponadto specjaliści ds. dostępności nie poświęcają temu zagadnieniu większości czasu w ramach prowadzonych aktywności zawodowych. Do czasu wejścia w życie *Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* dostępność nie była bowiem prawnie uregulowana.

Również w ramach obszarów takich jak architektura czy transport znacząco wzrasta zapotrzebowanie na specjalistów od dostępności. Odpowiedzią na nie są realizowane szkolenia z zakresu dostępności przestrzeni i architektonicznej, planowane opracowanie krajowego programu badania w zakresie „uniwersalnego projektowania” czy włączenie dostępności do programów kształcenia oraz inne podobne działania edukacyjne, które z pewnością pomogą zwiększyć zasób specjalistów od dostępności.

V. Ograniczone środki dedykowane dostępności

Program Dostępność Plus jest próbą zainicjowania dużej zmiany świadomościowej oraz pobudzenia procesów społeczno-gospodarczych poświęconych dostępności. Na działania te zaplanowano przeznaczyć ok. 23 mld zł i są to głównie wydatki ze środków funduszy europejskich – ponad 90% środków na dostępność to wydatki

---

⁵⁶ Link: <https://www.linkedin.com/feed/update/urn:li:activity:6536572472458780672/>.

z tego źródła. Już dziś trwają wielomilionowe inwestycje, które będą poprawiały dostępność. Są to wydatki na rozbudowę i modernizację infrastruktury kolejowej (dworce, perony, pociągi), ale także zakup środków publicznego transportu miejskiego (autobusy, tramwaje), czy rewitalizację wielu miejsc publicznych (parki, sanatoria, szkoły, ośrodki wsparcia, domy seniorów itp.). Aktualnie realizowane inwestycje sięgają kilku miliardów złotych. Wiele z nich będzie wprost zapewniać dostępność dla osób niewidomych, niesłyszących czy niemobilnych. Będą to także miejsca przyjazne seniorom. Niemniej, należy zauważyć, że brak dedykowanego budżetu dla Programu, którego źródła finansowania oparte zostały w zdecydowanej większości na środkach polityki spójności, jest barierą dla szybszego rozwoju Programu. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy konstrukcja poszczególnych funduszy europejskich, a w konsekwencji także programów operacyjnych, wyklucza możliwość sfinansowania punktowych działań dostosowawczych.

Działania te wymagają zaangażowania środków finansowych, znacznie wyższych niż wskazane 23 mld zł, które wskazano jako pulę środków przeznaczonych na realizację Programu. Systemowa zmiana wymaga kooperacji na poziomie wielu resortów i dbałości o to by środki przeznaczone na realizację różnych sektorowych programów i strategii rządowych uwzględniały także działania pro-dostępnościowe. W ten sposób zasięg interwencji będzie sukcesywnie wzrastał.

VI. Zróżnicowane potrzeby odbiorców Programu

Dostępność Plus to Program dedykowany szerokiemu gronu odbiorców określanych jako „osoby ze szczególnymi potrzebami”. Są to osoby, które ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, albo ze względu na okoliczności, w których się znajdują, muszą podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przezwyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami.

Do grona osób ze szczególnymi potrzebami zaliczyć można:

- osoby na wózkach inwalidzkich, poruszających się o kulach, o ograniczonej możliwości poruszania się;
- osoby niewidome i słabo widzące;
- osoby głuche i słabo słyszące;
- osoby głuchoniewidome;
- osoby z niepełnosprawnościami psychicznymi i intelektualnymi;
- osoby starsze i osłabione chorobami;
- kobiety w ciąży;
- osoby z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi;
- osoby mające trudności w komunikowaniu się z otoczeniem (także z rozumieniem języka pisanego albo mówionego);
- osoby o nietypowym wzroście (w tym również dzieci);
- osoby z ciężkim lub nieporęcznym bagażem, towarem.

Wszyscy ww. beneficjenci Programu mają różne, niekoniecznie zbieżne potrzeby w zakresie zapewnienia dostępności przestrzeni publicznej, przez co realizacja Programu wymaga wypracowania konsensusu i rozwiązań opartych na możliwie

uniwersalnych rozwiązaniach. W związku z tym, niezbędne jest nie tylko zainicjowanie debaty eksperckiej na temat potrzeb różnych grup, ale także prowadzenie badań, które pozwolą sparametryzować poszczególne aspekty dostępności.